T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
FİNANS ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASASI ANABİLİM DALI
SERMAYE PİYASASI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MUHASEBE BİLGİ KALİTESİNİN SERMAYE PİYASASINA ETKİSİ: BIST 50 ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Yüksek Lisans Tezi

Coşkun Çalışan
200012358

İstanbul, 2021

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
FİNANS ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASASI ANABİLİM DALI
SERMAYE PİYASASI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MUHASEBE BİLGİ KALİTESİNİN SERMAYE PİYASASINA ETKİSİ: BIST 50 ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Yüksek Lisans Tezi

Coşkun Çalışan
200012358

Danışman: Doç. Dr. Başak Erdem

İstanbul, 2021

ÖZET

Tasarruf sahipleri yatırımlarını etkin ve doğru yönlendirebilmek için işletmelerin hazırlamış oldukları finansal raporlarını incelemekte ve işletme hakkında detaylı bilgi sahibi olmak istemektedirler. Bu bağlamda kullanıcıların finansal kararlarını doğru ve isabetli şekilde verebilmeleri yayınlanan raporlardaki muhasebe bilgilerinin kaliteli olmasına bağlıdır. Son yirmi yılda yaşanan muhasebe skandaları (Enron, Ahold, Parmalat vb.) işletmelerin uyguladıkları muhasebe politikaları ve muhasebe bilgi kalitelerini sorguların odağına sürüklemiştir.

Bu çalışmada işletmeler tarafından hazırlanan ve yayınlanan raporların muhasebe bilgi kalitesi incelenmiştir. Çalışmamızda bağımsız değişken olarak Değer İlişkisi, Karların Kalitesi ve Toplam Tahakkuklar yaklaşımına ek olarak Bağımsız Denetçi Görüşü yaklaşımı kullanılmış ve tüm bu bağımsız değişkenler tek yönü ile değerlendirilmeyip birleşik bir model kurgulanarak etkisi incelenmiş bu sayede literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Uygulama sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, teorik beklentilere uygun ve birbirleriyle tutarlı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Elde edilen bulgular neticesinde, çalışma dönemi, gözlem kümesi ve ele alınan kalite boyutları bağlamında BIST50'de raporlanan muhasebe bilgilerinin genel olarak kaliteli olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe bilgi kalitesi, tahakkuk, düzeltilmiş jones modeli, BIST50, Sermaye Piyasaları, Bağımsız Denetçi Görüşü

ABSTRACT

Savers examine the financial reports prepared by the enterprises in order to direct their investments effectively and correctly and they want to have detailed information about the enterprise. In this context, the ability of users to make their financial decisions accurately and accurately depends on the quality of the accounting information in the published reports. Accounting scandals (Enron, Ahold, Parmalat, etc.) experienced in the last two decades have brought the accounting policies and accounting information quality of enterprises into the focus of inquiries.

In this study, the accounting information quality of the reports prepared and published by the enterprises was examined. In addition to the Value Relationship, Quality of Profits and Total Accruals approach as independent variables in our study, the Independent Auditor's Opinion approach was used.

When the application results are evaluated as a whole, they are in line with the theoretical expectations. It has been seen that appropriate and consistent results have been achieved. Findings As a result, in the context of the study period, the observation set and the quality dimensions considered, Accounting information reported in BIST50 is generally of good quality. concluded.

Keywords: Accounting information quality, accrual, adjusted jones model, BIST50, Capital Markets, Independent Auditor's Opinion

TEŞEKKÜR

Bu araştırmamda bana yol gösteren, yaşadığım zorlukları bilgi ve tecrübelerini bana aktararak aşmamı sağlayan değerli Danışman Hocam Doç. Dr. Başak ERDEM'e şükranlarımı sunarım. Literatür araştırmalarımda ve ekonometrik model kurulumu noktasında yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Elif GÜNEREN GENÇ'e şükranlarımı sunarım.

Tezimin yazım ve araştırma aşamalarında hep yanımda olan nişanlıma, tezimin tamamlanmasını hep bekleyen ancak bu süreçte ebedi hayata uğurladığım kıymetli babama, babamın emaneti olan değerli kardeşime ve anneme sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım. Bu tez sizlere hediyem olsun.

Coşkun ÇALIŞAN

İstanbul, 2021

İÇİNDEKİLER

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI ..... **Error! Bookmark not defined.**
ÖZET iii
ABSTRACT iv
TEŞEKKÜR iv
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ xi
ŞEKİLLER LİSTESİ xii
SİMGELER VE KISALTMALAR xiii
GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM 3
MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ VE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ 3
1.1. Muhasebenin Tanımı ve Amacı 3
1.2. Muhasebenin Temel Kavramları 5
1.3. Muhasebenin İşletme Açısından Önemi 7
1.3.1. İç Bilgi Kullanıcıları 8
1.3.2. Dış Bilgi Kullanıcıları 9
1.4. Muhasebe Bilgi Sistemi 10
1.4.1. Muhasebe Bilgi Sisteminin Kavram ve İçeriği 11
1.4.2. Muhasebe Bilgi Sistemi Amacı ve Önemi 12
1.4.3. Muhasebe Bilgi Sisteminin Muhasebe Kalitesi Üzerindeki Etkisi 13
1.4.4. Muhasebe Bilgi Sisteminde Bilgi Kalitesini Etkileyen Kritik Faktörleri 15
1.5. Muhasebe Bilgi Kalitesi ve Muhasebe Kalitesinin Önemi 16
1.5.1. Muhasebe Bilgi Kalitesini belirleyen Niteliksel Özellikler 18
1.5.1.1. İhtiyaca Uygunluk(İlgililik) 19
1.5.1.2. Gerçeğe Yansıtan Sunum 20
1.5.1.3. Karşılaştırılabilirlik 20
1.5.1.4. Doğrulanabilirlik 20
1.5.1.5. Anlaşılabilirlik 20
1.5.1.6. Zamanında Sunum 21
1.5.1.7. Güvenilirlik 21
1.5.1.8. Etkin Maliyet 21
1.5.2. Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Unsurlar 22

1.5.2.1. Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Ülkelere Özgü Unsurlar 22
1.5.2.1.1. Yasal ve Politik Sistem 23
1.5.2.1.2. Sermaye Piyasalarının Gelişmişliği 24
1.5.2.1.3. Ekonomik Gelişmeler ve Rekabet Gücü 24
1.5.2.1.4. Kültür 25
1.5.2.1.5. Vergi Sistemi 26
1.5.2.1.6. Muhasebe Standartları 27
1.5.2.2. Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Şirketlere Özgü Unsurlar 28
1.5.2.2.1. Yabancı Menkul Kıymet Borsalarına Kote olma 28
1.5.2.2.2. Sermaye Yapıları 29
1.5.2.2.3. Sahiplik Yapısı 30
1.5.2.2.4. Denetim Kalitesi 30
1.5.2.2.5. Büyüklük 31
1.5.2.2.6. Kurumsal Yönetim 32
İKİNCİ BÖLÜM 33
MUHASEBE BİLGİ KALİTESİNİN ÖLÇÜMÜNDE KULLANILAN YAKLAŞIMLAR 33
2.1. Değer İlişkisi 34
2.1.1. Değer İlişkisi Yaklaşımında Kullanılan Modeller 36
2.1.1.1. Bilanço Modeli 36
2.1.1.2. Gelir Tablosu Modeli 37
2.1.1.3. Karma Model 37
2.1.1.4. Değer İlişkisi İle İlgili Yapılan Araştırmalar 38
2.2. Karların Kalitesi 43
2.2.1. Karların Kalitesi Yaklaşımında Kullanılan Modeller 44
2.2.1.1. Karların Sürekliliği 44
2.2.1.2. Karların İstikrarlı Hale Gelmesi 45
2.2.1.3. Kar Yönetimi 46
2.2.2. Karların Kalitesi İle İlgili Yapılan Araştırmalar 47
2.3. Toplam Tahakkuklar 52
2.3.1. Toplam Tahakkukların Ölçülmesinde Kullanılan Yaklaşımlar 53
2.3.1.1. DeAngelo Modeli 53
2.3.1.2. Jones Modeli 54
2.3.1.3. Düzeltilmiş Jones Modeli 56

2.3.2. Toplam Tahakkuklar İle İlgili Yapılan Araştırmalar 58
2.3.3. Bağımsız Denetim 61
2.3.4. Bağımsız Denetim ve Denetim Raporlarının Etkisi 61
2.3.5. Bağımsız Denetçi Görüşlerinin Bilanço ve Yatırımcıya Etkisi 62
2.4. Bağımsız Denetçi Görüşlerinin Hisse Senedi Getirisi üzerine etkileri 64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 67
MUHASEBE BİLGİ KALİTESİNİN SERMAYE PİYASASINA ETKİSİ: BIST 50 ÜZERİNE BİR UYGULAMA 67
3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı 67
3.2. Araştırmanın Kısıtları 68
3.3. Araştırmanın Örneklemi 69
3.4. Araştırmanın Veri Seti ve Yöntemi 71
3.5. Çoklu Doğrusal Bağlantı Probleminin Araştırılması 79
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 81
BULGULAR 81
SONUÇ VE ÖNERİLER 84
KAYNAKÇA 87

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Değer İlişkisi Özet Çalışması 41

Tablo 2. Karların Kalitesi İle İlgili Literatür Özeti 50

Tablo 3. Kar Kalitesi Ölçme De Kullanılan Yaygın Yöntemlerin Özet Çalışması 51

Tablo 4. Toplam Tahakkuklar İle İlgili Literatür Özeti 60

Tablo 5. Araştırmanın Örneklemi-BIST50 İşletmeleri 70

Tablo 6. Analiz Kapsamında Kullanılan Değişkenler..... 71

Tablo 7. Genel Kabul Görmüş Panel Veri Seti 75

Tablo 8. Genel Kabul Görmüş Sabit Etkiler Model Seti 77

Tablo 9. Tahminleyici Seçimine Ait Bulgular (HBK) 78

Tablo 10. Analizde Kullanılan Değişkenlerin Özet İstatistikleri 79

Tablo 11. Korelasyon Matrisi 80

Tablo 12. Driscoll-Kraay (1998) Standart Hatalar Tahmincisi Sonuçları (HBK) 81

Tablo 13. Driscoll-Kraay (1998) Standart Hatalar Tahmincisi Sonuçları (HBK) 82

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri 18

Şekil 2. Yasal ve Politik Sistemin Muhasebe Kalitesine Etkisi 23

Şekil 3. Sabit Etkiler Tahmin Yöntemi Model Sonuçları 78

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AMEX	Amerikan Borsası
BIST	Borsa İstanbul
CFO	Finanstan Sorumlu Genel Müdür
FASB	Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
FRC	İngiltere Finansal Raporlama Konseyi
GKGDT	Genel Kabul Görmüş Denetim Teknikleri
IASB	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IFRS	Uluslararası Muhasebe Standartları
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
MIT	Massachutsetss Teknoloji Enstitüsü
NYSE	New York Borsası
POMA	Piyasa Odaklı Muhasebe Araştırmaları
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TURMOB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

GİRİŞ

Muhasebe bilgi sistemi, işletme hakkında bilgilerin bir araya getirilmesi, işlenmesi ve elde edilen sonuçların çıkar gruplarının ihtiyaçlarını görecek şekilde raporlanması adı verilen sürecin tamamını kapsamaktadır. Muhasebe literatüründe, muhasebe bilgilerinin kalitesine ilişkin fikir birliğine varılmış bir tanım bulunmadığı görülmektedir. Ancak muhasebe denetimi konusunda düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar olan FASB ve IASB, kullanıcılara fayda sağlayan muhasebe bilgisinin kaliteli olarak tanımlanması gerektiği konusunda ortak görüşe sahip olmuştur. Araştırmamızda ise otoritelerin görüşleri ile doğru orantılı olarak tanımlama yapılmış ve araştırma ilerletilmiştir.

Bu araştırmanın amacı; muhasebe bilgi sistemleri tarafından üretilen ve finansal tablolar aracılığı ile sunulan muhasebe bilgi kalitesinin ölçülmesi ve sermaye piyasalarındaki etkilerinin incelenmesidir. Muhasebe bilgi kalitesi, birçok etkeni içerisinde barındırması sebebiyle geniş bir kavramdır. Muhasebe bilgi kalitesinin ölçülmesiyle ilgili önceki çalışmalar incelendiğinde, muhasebe kalitesinin farklı ölçütlerle değerlendirildiği görülmüştür. Bu araştırmanın ölçütleri, değer kalitesi, tahakkuklar, faaliyetlerden sağlanan nakit akışları olacak şekilde kurgulanmıştır. Önceki araştırmalardan farklı olarak bağımsız denetçi görüşü eklenerek muhasebe bilgi kalitesi ölçümüne yeni bir katkı yapılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada toplam üç yaklaşım incelenmiş ve söz konusu üç yaklaşımın sermaye piyasalarındaki yansımaları birleşik bir model ile incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmamızdaki kalite boyutlarından ilki, muhasebe bilgisi ile hisse senedi fiyatı etkilerini inceleyen değer ilişkisidir. Hisse senetleri sermaye piyasalarında bulunan işletmelerin finansal raporları her dönem sonunda düzenli olarak kamuoyuna ve çıkar gruplarına sunulmakta ve tasarruf sahiplerinin bu raporlarda sunulan muhasebe bilgilerinden faydalanarak yatırım kararını yönlendirdikleri varsayılmaktadır.

Araştırmada kullanılan ikinci kalite boyutu, karların yönetimidir.

Araştırmada kullanılan üçüncü ve son kalite boyutu, bağımsız denetçi görüşlerinin sermaye piyasalarına etkisidir. Finansal yatırımcıların, hisseleri borsada değer gören işletmelere yatırım yaparken olumlu sonuçlanan bağımsız denetim raporlarını göz önünde

bulundurduğu varsayılmıştır. Bu doğrultuda bir önceki dönemdeki karları ile olumlu sonuçlanan her bir dönemin sonrasında sürekli artan olduğu görülmüştür.

Araştırmanın örneklemi, Borsa İstanbul 50 (BIST50) endeksinde işlem gören işletmeler tarafından oluşturulmuştur. Bankalar, özel finans kuruluşları, finansal kiralama şirketleriyle, sigorta şirketleri, GYO'lar ile birlikte çalışılan dönemin tamamındaki verileri elde edilemeyen şirketler araştırmanın örneklemi dışında tutulmuştur. Araştırma yılı olarak, 2008 finansal krizi sonrası yıl olan 2009 yılı seçilmiştir. Bu duruma bağlı olarak araştırma dönemi 2009-2019 yılları olarak belirlenmiştir.

Araştırmada, muhasebe bilgi kalitesinin tespitinde çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Regresyon çözümlemelerinde ise yatay kesit verilerinden faydalanarak sıradan en küçük kareler tekniği kullanılmıştır. Veri setinin analiz ve çözümlemelerinde, e-Wiews ve STATA Ekonometri Yazılımı kullanılmıştır.

Araştırmayı üç ana bölüm oluşturmaktadır. Birinci bölümde muhasebenin tanımı, ilkeleri ve bilgi sistemi incelenmiş, muhasebe bilgi kalitesi konusunda teorik kapsamdan bahsedilerek, kaliteli bilginin sahip olması gereken nitelikler açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıyeten muhasebe bilgi kalitesini belirleyen etmenler ülkelere ve şirketlere göre ayrı ayrı incelenmiştir.

İkinci bölümde Sermaye piyasalarında muhasebe bilgilerinin kalitesinin ölçümünde kullanılan değer ilişkisi, karların kalitesi, tahakkuk yaklaşımı ve bağımsız denetçi görüşü yaklaşımları genel kapsamıyla incelenerek, kalite ölçümünde kullanılan bakış açılarına ilişkin ülkemiz dışında ve ülkemizde yapılan çalışmalar tablolar vasıtasıyla sunulmuştur.

Üçüncü bölümdeyse, BIST50'de bulunan işletmeler üzerinde muhasebe bilgi kalitesini ölçmek amacıyla birden fazla boyutu olan model kurgulanmış ve örneklem üzerinde uygulama yapılmıştır. Uygulamamızın maksadı, önemi, örneklemi ve yöntemi hakkında açıklamalar yapılarak, araştırmanın hipotezleri, kullanılan modeller ve değişkenler belirtilmiştir. Modelimize ait bulgular analiz edilerek yorumlanmıştır. Son olarak uygulama sonuçları kurulan model doğrultusunda bir bütün olarak irdelenmiş ve araştırmanın yapılacak başka incelemelere yardımcı olması amacıyla önerilerle sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ VE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

1.1. Muhasebenin Tanımı ve Amacı

Muhasebe, işletmelerin finansal ve mali nitelikli işlemlerini kayıt altına alan, sınıflandıran ve ortaya çıkan neticeleri finansal tablolar vasıtası ile çıkar gruplarıyla paylaşan bir disiplindir. Bu konumu hasebiyle muhasebe, bir dil vazifesi görerek işletmenin dışarıdan anlaşılmasını sağlamaktadır (Dinç ve Kaya, 2006, s. 158).

Mikail Erol'a göre muhasebe, mali işlemleri parayla ölçülebilen haliyle kaydetme, tasnifleme , özet veri elde etme ve elde edilen verileri anlamlı bir şekilde tasnif eden bilim ve bir sanattır. Civelek ve Ökan'a (2011) göre ise muhasebe, yöneticilerin ve çıkar gruplarının işletme hakkında bilgi sahibi olmasına ve karar alma aşamasında destek sağlamak gayesiyle, ekonomik işlemlerin belgelendirilmesi suretiyle tanımlanması, ölçülmesi ve rapor edilmesidir.

Needles, Powers, & Crosson (2010, s. 4) muhasebeyi şu şekilde tanımlar: "Muhasebe bir kuruluşla ilgili finansal bilgileri ölçen, işleyen ve ileten bir bilgi sistemidir ve bu doğrultuda muhasebe, işletme faaliyetleri ile karar vericiler arasındaki en önemli unsur olan köprü vazifesi görür".

Muhasebe ilgili olarak literatüre katılan tanımlamaların en önemli ortak unsuru muhasebenin bilgi verme fonksiyonudur. Muhasebe bilgi sisteminin temelinde elde ettiği ve işlediği verileri çıkar gruplarının hizmetine sunması bulunmaktadır. Muhasebe sisteminden elde edilen bilgiler, muhasebe fonksiyonları vasıtasıyla son kullanıcıya ulaştırılır. Bu fonksiyonlar;

- Kaydetme: İşletme faaliyetlerinin para ile ifade edilen kısmının ya da tamamının kayıt sistemi ile işlenmesidir. Varlıklarında ya da kaynaklarında meydana gelen değişimler bu kayıt sistemi üzerinden izlenir.
- Sınıflandırma: İşletme faaliyetlerinden elde edilen ve bir zaman sırasına göre kayıt altına alının bilgiler mahiyetlerine göre kategorilere ayrılarak tasnif edilir. Bu tasnif

sayesinde elde edilen bilgi yığını, ihtiyaç hasıl olduğu zaman kullanılabilecek şekle bürünmüş olur.

- Raporlama: Muhasebe bilgilerinin gerektiğinde kullanılabilmesi için raporlar halinde işletme ile ilgili çıkar gruplarına sunulmasıdır.
- Analiz ve Yorumlama: finansal raporlarda bulanan bilgilerin neden sonuç ilişkilerinin araştırılması ve geleceğe yönelik tahminlerinin yapılabilmesidir. Elde edilen ve raporlar haline tasnif edilen bilgiler bu aşamada çıkar gruplarına fayda sağlar (Yalkın, 2005, s. 2).

Bu fonksiyonların tamamı aslında muhasebe sürecini ifade etmektedir. Muhasebenin ilk üç fonksiyonu olan kaydetme, tasnif etme ve raporlama işlemleri, muhasebe bilgi ve verilerinin hangi işlemlere istinaden yaratıldığını ortaya koymaktadır. Muhasebe işlemlerinin ilk üç aşamasına, muhasebe bilgilerinin yaratılması da denebilir. Ancak muhasebe, bilgi ve veri yaratma sürecinden çok daha fazla bir alanı kapsamaktadır. Muhasebenin temel amacıysa bu süreç dahilinde yaratılan bilgi ve verilerin değerlendirilmesidir. Analiz ve yorumlama fonksiyonu adıyla ifade edilen bu adım, muhasebe tanımının son kısmını oluşturmaktadır. Muhasebe finansal bilgilerin analiz edilmesinde, raporlanmasında tahmin ve yorum unsurunu içerir (Yalkın, 2005, s. 2).

Muhasebenin maksat ve temelinin prensipte aynı olmasına karşın işletmelerin amaç ve çalışmalarında farklılık arz etmesi, muhasebenin bir disiplin olarak kendi içerisinde alt gruplara ayrılmasıyla açıklanmaktadır. Muhasebe; maliyet, genel ve yönetim olmak suretiyle üç temel bölümü kapsamaktadır. İşletmelerde ortaya çıkarılan muhasebe bilgileri işletmenin iktisadi ve mali durumu ile çalışma sonuçlarıyla ilgili bilgiler vermesi sebebiyle kurumları ve çıkar gruplarını yakından ilgilendirmektedir. Bu çıkar grupları ve kuruluşlar:

- İşletme personelinin tamamı,
- İşletmenin kanunlara bağlı kalarak sorumlu olduğu devlet,
- İşletmeyle ilişkili olan kişiler ve kuruluşlar,
- İşletmenin pay sahipleri veya paydaşları,
- İşletmede bulunan her düzeydeki yöneticilerdir (SPK, 2002, s. 7).

1.2. Muhasebenin Temel Kavramları

Sosyal Sorumluluk Kavramı: Muhasebe disiplini yöneticilere sadece faydalı bilgileri sunmakla kalmaz. Farklı sebeplerle işletmenin süreci ile ilgileri olan veya ileride ilgileri bulunabilecek olan kesime de işletmenin mali statüsü konusunda bilgi verir. Bu durum muhasebe disiplininin amaç ve görevlendirendir. Muhasebe söz konusu bu çıkar gruplarını hataya sevk etmeyecek şekilde nesnel bilgiler verme yükümlülüğü altındadır. Muhasebe bu vazifesini ifa ederken yasal yükümlülükten daha da kapsamlı bir yükümlülüğü ifade eden sosyal sorumluluk hissi ile davranmalıdır. Muhasebe kayıtları kurulurken bütün toplumun çıkarları göz önünde bulundurulmalıdır. Muhasebe sadece işletme için değil tüm toplum için nesnel veriler ortaya çıkararak bütün topluma karşı sorumlu davranmalıdır. Bu sosyal sorumluluk tanımının gereği olarak karışımıza çıkmaktadır. Muhasebe bu denli hassas sorumluluk hissiyle oluşturulduğunda tarafsız, gerçeği yansıtan, adil ve nesnel şekilde olabilir (Cemalcılar ve Önce, 1999, s.s.43).

Kişilik Kavramı: İşletme yöneticilerinden veya çalışanlarından bağımsız tek başına ayrı bir tüzel/gerçek kişiliğe sahiptir. Hukuk sisteminde işletmeler tüzel ya da gerçek kişi olarak tanımlanmıştır. İşletmenin ekonomik faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan muhasebe işlemleri bu kişilik kavramı adı altında ifa edilmektedir (Muhasebe Sistemi Uyg. Gn. Tebliği Sıra No: 1).

İşletmenin Sürekliliği Kavramı: İşletmelerin varlığını herhangi bir zamana bağlı kalmaksızın devam ettireceğini ifade eder. Çünkü hiçbir ticari işletme kapanma gayesi ile kurulmaz. Bu nedenle işletmeler sahiplerinin yaşam süreleriyle ilişki olmaksınız yaşamlarını sürdürürler. İşletmenin sürekliliği kavramı maliyet kavramının da asli unsuru olarak görülmektedir (Akdoğan ve Sevilengül, 2007, s. 4).

Dönemsellik Kavramı: İşletmenin süreklilik ilkesi gereği herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmayan ömrünün, belirli zaman aralıklarına bölünmesi ve her aralıklardaki faaliyet neticelerinin diğer aralıklardan ayrı tek başına bir şekilde saptanması işlemidir. Gelirler ve giderler bu kavram ile birlikte tahakkuk ilkesine göre kayıt altına alınır. Yine aynı şekilde gelir ve kazançların mevcut zamana ait gider ve zararlarla karşılaştırılması dönemsellik ilkesinin gereği olarak yapılmaktadır. Muhasebe sisteminde dönem kavramı genel olarak bir yılı ifade etmektedir. Dönem sonlarında gider ve gelirler karşılaştırılarak

hesaplanmakta ve ait oldukları döneme kar veya zarar olarak muhasebeleştirilmektedir ve her dönemin birbirlerinden bağımsız şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir (Muhasebe Sistemi Uyg. Gn.Tebliği Sıra No: 1).

Parayla Ölçme Kavramı: İşletmenin faaliyetleri neticesinde ortaya bir sonuç çıkmaktadır. Bu sonuçların ortak bir dil ile ifade edilmesi önem arz etmektedir. Bu durum muhasebenin, evrensel ölçü birimi olan parayla yansıtılmasını ifade eder (Akdoğan ve Sevilengül, 2007, s. 5).

Maliyet Esası Kavramı: İşletmelerin faaliyetini devam ettirebilmesi taşınır, taşınmaz, demirbaş gibi unsurlara sahip olmasına bağlıdır. Söz konusu taşınmaz, demirbaş gibi unsurlara sahip olabilmek için tahammül ettiği bütün faktörlerin para olarak açıklandığı değerler yekününe maliyet adı verilmektedir. Maliyet esası ilkesi, para ve maliyetinin belirlenmesine imkan vermeyen diğer unsurlar hariç olmak kaydıyla, işletmenin söz konusu unsurları edinirken katlandığı tüm maliyetleri ifade etmektedir (Muhasebe Sistemi Uyg. Gn. Tebliği Sıra No: 1).

Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı: İşletmenin ekonomik faaliyetleri neticesinde varlıkları ile kaynakları arasında artış azalışlar meydana gelir. Bu artış ve azalışın gelir, giderler ve işletme kaynakları üzerinde meydana getirdiği etkiler tarafsız belgelerle açıklanır. Faturalar, fişler, makbuzlar ve ödeme emirleri muhasebe kayıtlarının temelini oluşturur (Yalkın, 2001, s. 28).

Tutarlılık Kavramı: Tutarlılık kavramı, işletmenin dönem başında tercih ettiği muhasebe politikalarının dönemler itibariyle değiştirilmeksizin aynı politikayla devam edilmesini ifade eder. Geçerli sebepler dahilinde işletmeler tercih ettikleri muhasebe politikalarını değiştirebilirler. Fakat söz konusu değişikliklerin ve bu değişikliklerin maddi/manevi etkilerinin neler olduğunu mali tabloların dipnotlarında göstermesi yasal bir zorunluluktur (Muhasebe Sistemi Uyg. Gn. Tebliği Sıra No:1).

Tam Açıklama Kavramı: İşletmeler tarafından hazırlanan mali tabloların kamuoyuna açık, nesnel ve anlaşılır şekilde açıklanmasını ifade etmektedir. Mali tablolarla sunulan bilgilerin yanında tabloda bulunmayan ancak işletmenin alacağı kararlarda önemli yer tutan olaylara da yer verilmesi tam açıklama kavramının unsurları arasındadır (Akdoğan ve Sevilengül, 2007, s. 5).

İhtiyatlılık Kavramı: Muhasebe kayıtlarının yüksek bir özen içerisinde uygulanmasını ve işletmenin çeşitli risklerle karşılaşabileceği hesap edilerek daha dikkatli davranılması gerektiğini açıklamaktadır. İhtiyatlılık kavramının en büyük faydası, işletmelerin gider ve zararları için karşılık ayırmasına olanak sağlamasıdır. İhtiyatlılık ilkesi, gelir ve kârları için gerçekleşecekleri zamana kadar hiçbir muhasebe işleminin yapılmayacağını anlamına gelmektedir (Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No: 1).

Önemlilik Kavramı: Söz konusu kavramın gereği; mali olayların, önemli hesap hareketlerinin ve diğer konuların finansal tablolarda açıklanması zorunludur. Muhasebenin en önemli görevlerinden biri ise; finansal bilgilerin finansal tablolara aktarılması sırasında meydana gelebilecek bilgi karışıklığını ortadan kaldırarak açık ve anlaşılır şekilde aktarmaktır (Cemalcılar ve Erdoğan, 2000:, s. 9).

Özün Önceliği Kavramı: İşletmeye ait işlemlerin muhasebe kayıtlarına alınması ve onlara ait değerlendirmelerin yapılması sırasında işlemlerin biçimlerinden çok özlerinin, altında yatan gerçek mahiyetin baz alınmasını açıklamaktadır. Muhasebede genel olarak işlemlerin biçimleri veya özleri aynı olmasına karşın, bazı durumlarda bu finansal işlemlerin biçimleri ve özleri farklılık arz edebilmektedir. (Marşap, 1996, s. 119).

1.3. Muhasebenin İşletme Açısından Önemi

İşletme unsurları etkin ve verimli şekilde faaliyette bulunabilmek için, üretim esnasında işlem gören ilk madde malzemeyle birlikte faaliyet zamanı, her türlü iş olanakları ve bu olanakların üretimde kullanılması neticesinde ortaya çıkan sonuç bilgisine ihtiyaç duyarlar. İşletme haricindeki çıkar grupları da işletmeyle ilgili malumat edinmek, yatırımlarını daha gerçekçi yapmak için benzer sonuç bilgisine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyaç duyulan bilgileri açıklamak gerekirse: (Özkaya, 2008, s. 27).

Finansal Muhasebe Bilgisi: Finansal Muhasebe, teoride genel muhasebe olarak da bilinmektedir. İşletme hakkında karar verebilen çıkar grupları (hissedarlar, yöneticiler, personeller, üçüncü kişi veya kuruluşlar) finansal muhasebe bilgisine ziyadesiyle fazla önem vermektedir. İlgili kişi ve kuruluşlar işletmeler arası karşılaştırmalarda ve yatırımlarını yönlendirmede finansal muhasebe bilgisini kullanabilirler (Özkaya, 2008, s. 27).

Fonksiyonel Bilgi: İşletmenin gündelik işlemleri için ihtiyaç duyulan verilerinden müteşekkildir. Avans makbuzları, çalışan hesap araçları, stok maliyetleri, anlık stok yazıları ve satım tutarları, satıcı ve alıcıların muavin raporlarının da yer aldığı bilgiler fonksiyonel bilgi olarak açıklanmaktadır. Yönetim muhasebesi, fonksiyonel bilgi ve finansal temel bilgi kaynağı olarak görülmektedir (Özkaya, 2008, s. 27).

Yönetim Muhasebesi Bilgisi: İşletmenin geçmiş dönemlerine ait işlemleri neticesinde oluşturulan mali tablolardan yararlanarak gelecekte karşılaşabileceği olaylara dair kısa ve uzun süreli tahminlerin yapılmasına imkan sağlayan sistem bütünüdür. Yönetim muhasebesi bilgisi işletmenin yapmış olduğu çalışmaların denetlenmesi, planlanması, karar alınması gibi amaçları doğrultusunda bir araya getirilen muhasebe bilgileri olarak da tanımlanmıştır. Yönetim muhasebesi bilgileri, , uygulanacak mevduatlarla ilgili fayda maliyet analizinin incelenmesi, kararlama cetvellerinin oluşturulması ve olasılıklara karşı alınacak önlemler için oluşturulan bilgilerdir (Özkaya 2008, s. 27).

Muhasebe bölümlerinin görev ve yetkilerini ifa ederken elde edilen finansal muhasebe bilgilerinin güvenilir, tarafsız, tam, anlaşılabilir ve doğru olduğu varsayılmalıdır. İşletme ile ilgili olan çıkar grupları elde edilen finansal muhasebe bilgilerine karar verme, yatırım yapma aşamalarında çözümlemek için ihtiyaç duymaktadırlar. (Cemalcılar ve Erdoğan, 1997, s. 8)

Bunlar;

-İç Bilgi Kullanıcıları,

-Dış Bilgi Kullanıcıları.

1.3.1. İç Bilgi Kullanıcıları

İşletme içindeki iç bilgi kullanıcıları; pay sahipleri, her düzey yöneticiler ve şirket personelidir. Muhasebe faaliyetleri neticesinde üretilen bilgilerle işletme içindeki uzman ve tecrübeli kişilerin başarıları ve verimlilikleri ölçülüp değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. İşletme paydaşları ve yöneticileri işletmeyle ilgili yatırım ve etkinlik kararlarını muhasebedeki finansal tabloları kullanarak almaktadırlar. Bu sebeple muhasebe işlemlerinin kaliteli olması alınan kararların gerçeğe en uygun hale gelmesine

destek olacaktır. İşletmedeki yönetim kadrosunun ilk vazifesi; aktif kurallar ve bu kuralların uygulandığı alanı oluşturmak, genel muhasebe faaliyetlerinden elde edilen verileri kullanarak işletmeyle ilgili etkinlikleri ve sonuçları yönetim muhasebesi alanında değerlendirmek ve çözümlemektir. Bu analizlerin sağlıklı olması ve doğru sonuçlara ulaşabilmesi amacıyla pazarlama, üretim, insan kaynakları, finans, araştırma ve geliştirme bölümleriyle veri alışverişinin tam ve aralıksız yapılması gerekmektedir (Bektöre vd. 1998, s. 4-5).

Muhasebenin elde ettiği bilgilerle işletme yönetimine karar aldırması noktasında rehberlik vazifesi bulunmaktadır (Özkaya, 2008, s. 29). Bu konular ise;

- İşletmeye dair geleceğe yönelik mevduatlarında, kaynak ihtiyaçlarında ve mali kararlar alınması,
- İşletmenin arz ve talep dengesini korunması suretiyle optimal kapasite kararları alınması,
- İşletmenin araştırma ve geliştirme giderleri ve takip ettiği projelerin maliyetleri ile ilgili kararların alınması,
- Günlük para ve benzeri kaynakların elde bulunanları ile ihtiyaçların belirlenmesi olarak sayılabilmektedir.

İşletmelerde üst düzey yöneticilerin karar ve düzenlemelerde önemli sorumlulukları vardır. Bu nedenle işletmenin finansal durumunu ifade eden mali raporların hazırlanması ve yönetim bilgisine takdim edilmesi işletme için hayati önem taşımaktadır. İşletmenin tüm bölümleri uyumlu bir şekilde çalışarak bu bilgilerin temini noktasında görev almaktadır (Özkaya, 2008, s. 29).

1.3.2. Dış Bilgi Kullanıcıları

Muhasebe literatüründe çıkar grupları olarak bilinen finans aktörü bankalar, mal ve hizmet talep eden nihai tüketiciler, bireysel ve kurumsal tasarruf sahipleri, yabancı yerleşikler gibi işletme dışındaki kişi ve kuruluşlar bireysel/kurumsal çıkarlarını garanti altına almak amacıyla ilgilendikleri işletme hakkında ayrıntılı bilgi edinmek isterler (Bektöre vd. 1997, s. 1).

Dış kullanıcılar olarak bilinen çıkar grupları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Özkaya, 2008, s. 30).

- İşletmeye para sağlayan finansal kuruluşlar,
- Bireysel ve kurumsal reel tasarruf sahipleri,
- İşletmeye mal ve hizmet tedarik edenler,
- İşletmeden mal ve hizmet satın alanlar,
- İşçi ve işveren sendikaları,
- Toplum.

İşletmeyle ilgilenen kurumsal ve bireysel yatırımcılar ile kredi ödeyen kuruluşlar, işletmenin finansal pozisyonu, borç ödeme kapasitesi ile borç ödeme yeterliliğini idrak edebilmek için;

- İşletmenin geçmiş yıllara ait olan borçlarını zamanında ve tam olarak ifa edip edemediği,
- İşletmenin finansal güvenilirliğinin ve kredi sınırlarına ait durumunun hangi düzeyde olduğu,
- Cari dönemdeki borçlarını ödeyebilecek maddi güçlerinin olup olmadığını,
- İşletmenin gelecekle dönemle ilgili finansal durumunun ve performansının faaliyetlerini devam ettirme konusunda yeterli düzeyde olup olmadığı gibi soruların cevaplarına ihtiyaçları bulunmaktadır (Özkaya, 2008, s. 30).

1.4. Muhasebe Bilgi Sistemi

Bilgi sistemleri, işletmelerde koordinasyon, analiz, kontrol ve planlamayı optimize etmek suretiyle işlemek, verileri bir araya getirmek, dağıtmak, incelemek ve geri almak maksadıyla bir arada uyumlu şekilde çalışan sistem olarak tanımlanabilir. Bilgi sistemleri, işletmenin içindeki ya da dışındaki kişiler, yerler ve olaylara dair bir takım bilgiler barındırır (Maswadeh, 2016, s. 83).

Yönetimin önemli bir alt yapısı ve unsuru olan muhasebe bilgi sistemi, finansal olmayan işlemlerde olduğu kadar finansal işlemleri de doğrudan etkileyen bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Xu, 2003, s. 18).

Muhasebenin yönetim için bilgi sağlayan unsur olmasının temelinde işletme dili olarak ifade edilmesi yatar. Çünkü muhasebe işletme hakkındaki tüm bilgiyi yönetime eksiksiz olarak sunmakla yükümlüdür. Muhasebenin işletme yönetimine bilgi vermeyi sonlandırması durumunda, işletme faaliyetlerinin planlanması, yürütülmesi ve denetlenmesi çok zor noktaya gelecektir (Demir, 2005, s. 147).

Büyükmirza (2012) Muhasebe bilgi sistemini, işletme yöneticilerine ve paydaşlarına işletme kaynak ve varlıklarının oluşumu, kullanılış biçimi tüketilen kaynak ve varlıklar neticesinde finansal olarak gerçekleşen değişiklik halini açıklayan sistem olarak ifade etmiştir.

Etkin ve verimli bilgi sistemi; nakit akışlarının zamanında ve doğru bir şekilde muhasebeleştirilip muhasebeleştirilmediğinin denetimini sağlamalı, örgüt yapısının uyumlu ve düzgün olarak çalışmasını incelemeli, zaman içinde işletmede ve diğer finansal aktörlerde yaşanan değişikliğe uyum sağlamak maksadıyla muhasebe sisteminin değişim kapasitesini iyi bir fayda-maliyet ilişkisi gözeterek karşılamalıdır (Horngren ve Harrison, 2007, s. 354).

1.4.1. Muhasebe Bilgi Sisteminin Kavram ve İçeriği

Bilgi teknolojilerinde yaşanan değişmeler ve işletmelerin diğer işletmelerle birlikte rekabetçi ortamda faaliyet göstermeleri şeklindeki gerekçeler işletmelerin farklı yönetim yaklaşımlarını araştırmalarına neden olmuştur. Günümüz iş dünyasındaki yönetim yaklaşımlarında meydana gelen değişme ve gelişmeler ise işletmelerin örgütlenme ve kontrol fonksiyonlarını ifa edebilmeleri için gerek duyulan bilgi alanlarını mevcut durumlarına nazaran geniş tutmalarına sebebiyet vermiştir. Günümüzde işletmeler daha detaylı ve kaliteli bilgilere ihtiyaç duymaktadır. İşletmelerin, yönetim fonksiyonlarından olan örgütlenme ve kontrol faaliyetini ifa etmesinde muhasebe bilgi sistemi en önemli görevi üstlenmektedir. Nihayetinde gerekli olan bilgilerin büyük bir çoğunluğunu işletmenin en önemli sistemleri içerisinde yer alan muhasebe bilgi sistemi sağlamaktadır (Ömürbek, 2003:118).

Ölçme, kıymetlendirme ve iletişim aracı özelliğini taşıyan muhasebe;

- İşletme için mali raporlar oluşturan faaliyetlere ait bilgileri parasal tutarlar halinde bir araya getiren,
- Elde ettiği bilgileri, işletmeyle ilgili çıkar grupları veya paydaşların ihtiyaçlarını ve hedeflerini dikkate alarak çözümleyen, sınıflandıran ve kaydeden,
- Ulaştığı sonuçları raporlayarak çıkar gruplarına takdim eden, sistemli bir veri elde etme yöntemi şeklinde açıklanmaktadır (Cemalcılar, 2003, s. 5).

Muhasebe; kontrol, planlama ve karar almaya yardımcı olan raporlama ile birlikte analiz etme ve yorumlama kavramlarını ihtiva etmektedir. Bu yönüyle muhasebe disiplini işletmeler için büyük önem arz etmektedir. Muhasebe süreci, bilgi kullanıcıları ve bilginin kaynağı arasında bir köprü vazifesi görerek iletişimi sağlamaktadır. Muhasebe sürecinde iletişimin gerçekleşebilmesi için gerekli olan tüm unsurları ihtiva etmelidir. (Demir, 2001, s. 14).

1.4.2. Muhasebe Bilgi Sistemi Amacı ve Önemi

Bilgi sistemlerinin hemen hepsinde olduğu gibi muhasebe bilgi sisteminin maksadı, paydaş ve tasarruf sahiplerine yatırım süreçlerinde yol göstererek kaliteli bilgilerin sunulmasını sağlamaktır. Muhasebe bilgileri, tüm kamuoyuna hitap etmesi sebebiyle tasarruf sahiplerinin yatırım sürecini direkt olarak etkilemektedir. Bu sebeple ulusal ve uluslararası bütün platformlarda, muhasebe bilgi kalitesinin yükseltilmesi maksadıyla uluslararası finansal raporlama standartları birçok işletme tarafından kabul edilerek uygulanmaktadır. Ahold, Worldcom, Enron, Parmalat,Volkswagen gibi son yirmi yıl içinde ortaya çıkan muhasebe skandalları, işletmelerin yatırımcılar için yayımladıkları finansal raporlara duyulan güveni ortadan kaldırmış ve raporlarda sunulan bilgilerinin kalitesi artık sorgulanmaya başlamıştır (Kargın ve Arıcı, 2015, s. 2).

Akgün ve Kılıç, (2013, s. 22) ‘a göre, iki temel unsur muhasebe bilgi sisteminin amacını oluşturur: Bunlar; işletmenin sahip olduğu taşınır ve taşınmaz üzerinde koruma fonksiyonunu ifa etmek ve bu unsurlarda zamanla meydana gelebilecek değişimi belirlemek, işletmenin finansal durumunu ve faaliyetleriyle ortaya çıkan neticeleri çıkar gruplarına ve yöneticilere aktarmaktır. Muhasebe kanalıyla sunulan bilginin esas maksadı, yöneticileri doğru bilgilerle desteklemektir.

Ömürbek (2003, s. 123) ‘e göre ise, Bir mal veya para için muhasebe bilgi sisteminin hedefi veya amacı, çıkar gruplarının bilgi ihtiyaçlarını önceden kestirerek, mevcut bilgiyi muhasebe çıktısına dönüştürmek üzere tüm unsurları ahenkle çalışacak şekilde örgütlemektir. Temelde bu sistemin 3 gayesi bulunmaktadır.

- İşletme içinde ve dışında bulunan karar vericilerin kararlarını desteklemek,

- İşletmenin faaliyetlerini günü gününe raporlamak,

- Yönetimle ilgili ortaya çıkan zorlukları çözümlemektir.

Muhasebe, elde ettiği bilgileri doğru şekillerde işleyen ve bu bilgilerle kullanıcılarının ihtiyacını karşılayarak onları karar alma noktasında doğru şekilde destekleyen bir sistemdir. Muhasebe, işletmenin geçmiş dönemdeki faaliyet ve sonuçlarını raporlarken aynı zamanda muhasebe bilgileri yoluyla da işletmenin gelecekteki durumuna ayna tutar. Çünkü işletmenin geçmiş ve geleceği arasında daima bir bağı söz konusudur. Çıkar grupları muhasebe bilgileri sayesinde işletmenin geleceği hakkında bilgi sahibi olur. Bu sebeple muhasebe bilgileri işletme için en önemli unsurların başında gelir (Bulut Deniz, 2018, s. 19).

Bilgi sistemleri, işletmelerin çıkar grupları ile işletmenin yönetimi arasında bir köprü vazifesi görür. Çevresiyle sürekli iletişimde olan işletmelerin, çıkar gruplarıyla yaptığı bütün etkileşimleri, bilgi sistemleri vasıtasıyla işletmenin yönetimine ulaşmakta ve işletme yönetimi de bu bilgilerle sistemin kontrolünü sağlamaktadır. İşletme bilgi sistemini daha geniş bir şekilde ifade etmek gerekirse; işletmenin üretim faktörlerinden parasal boyutu olan iş gücü, malzeme, makine, teknoloji ve bilginin işletmenin amacı doğrultusunda doğru yerde, etkili biçimde kullanılmasıdır. (Sürmeli vd., 2001, s. 12).

1.4.3. Muhasebe Bilgi Sisteminin Muhasebe Kalitesi Üzerindeki Etkisi

Muhasebe bilgi sistemi, işletmelerin kullandığı en eski bilgi sistemidir. Muhasebe bilgi sisteminde faaliyetler ve parasal boyutu olan olaylar alacak ve borç esaslı kayıt sistemine göre kaydedilmekte, finansal tablolar olan bilanço ve gelir tablosuyla çıkar gruplarına rapor edilmektedir. Günümüzde kayıtların daha eski sistem olan yevmiye defterleri yerine bilgisayar sisteminde tutulması, en önemli finansal tablolar olan bilanço ve gelir

tablosunun daha iyi analiz edilmesini ve işletme hakkında anlamlı çıkarımlar yapılmasını sağlamaktadır (Ömürbek, 2003, s. 119).

İşletmeler için stratejik öneme sahip olan kavramlardan biri de muhasebe kalitesidir. Bu yönüyle işletmenin en önemli unsurlarını etkiler. Yüksek kaliteli muhasebe bilgisi sunan işletmelerin sermaye maliyetleri diğerlerine oranla düşük olacaktır. İşletmelerin doğruyu yansıtan, kaliteli bilgilerle desteklenmiş raporlar düzenlemeleri, piyasaların işleyişine destek olarak kriz riskini azaltmaktadır. Ayrıca tasarruf sahiplerinin, işletmelerin finansal durumlarını daha rahat değerlendirmelerini ve yatırım kararlarını kaliteli rapor sunan işletmelere yönlendirerek sermaye maliyetlerini azaltmasına katkı sağlamaktadır. İşletmelerin düşük kaliteli bilgiler sunması halka arz noktasında bekledikleri desteği görememelerine neden olarak işletmeleri bankalardan yüksek faizli özkaynak temin etme durumunda bırakmaktadır. Tasarruf sahipleri gerçek dışı hatalı bilgilerle yatırım kararlarının manipüle edildiğini düşünerek işletmeye özkaynak sağlamak konusunda daha az istekli olacaklardır. Bu doğrultuda işletmelerin yüksek kaliteli muhasebe bilgisi sunması, kaynaklarını belirleme noktasında özgürlüklerini arttırmaktadır. (Bharath vd.,2006, s. 2-3).

Teknolojik ve ekonomik gelişmeler işletmelerin iç sistemlerinde, organizasyon yapılarında ve örgüt kültüründe büyük değişimlere neden olmaktadır. İşletmelerin bu ortamda yok olmadan sektörde kalarak faaliyetlerini sürdürebilmeleri, rakiplerine karşı üstünlüğü sağlamaları kaliteli bilgiyle sağlanabilir. Bilgi kalitesi, işletmenin iyi bir performans gösterebilmesi, rekabet imkanını lehine çevirebilmesi ve gelecek odaklı kararlarda doğru adım atabilmesi için hayati önem arz etmektedir. Bilgi sistemlerinde üretilen kaliteli bilginin, işletme faaliyetlerinin yürütülmesinde ve işletmenin doğru kararlar almasında rolü büyüktür (Demir, 2010, s.142-143).

2000'li yıllarda yaşanan Enron, Parmalat, SwissAir gibi skandallar finansal bilginin önem kazanmasında etken olmuştur. Çünkü günümüzde işletmelerin en temel göstergesi, elle tutulan ürünlerden ziyade fiziksel varlığı olmayan bilgi unsuruna, gerçeği yansıtan değerlere evrilmiştir. Ayrıca zaman içinde kurulan ve varlığını devam ettiren işletme sayısının artması, kaliteli bilginin işletmeyi başarıya götürecek yegane varlık olduğunun göstergesidir (Dinç ve Abdioğlu, 2009, s. 158).

1.4.4. Muhasebe Bilgi Sisteminde Bilgi Kalitesini Etkileyen Kritik Faktörleri

Yatırımcılar herhangi bir işletme özelinde karar alırken birçok faktörü göz önünde bulundururlar. Muhasebe bilgi sisteminde üretilen bilgilerin kalite düzeyleri de, kullanıcı kararlarına doğrudan etki etmektedir. Muhasebe bilgi kullanıcılarının doğru ve etkin kararlar alabilmesi için, muhasebe bilgilerinin kalite standartlarının yüksek olması gerekmektedir. Muhasebe bilgi kalitesinin artırılması öncelikle kaliteyi etkileyen kritik başarı faktörlerinin (KBF) ortaya konması ile sağlanabilir.

KBF'ler ilk olarak Massachusetss Teknoloji Enstitüsünden (M.I.T.) Rockart, üst yönetim kadrosunun işletmeyi yönetmekte kullanacakları bilgi ihtiyaçlarını belirlemek ve üst yönetime yardımcı olmak maksadıyla geliştirilmiştir (Rockart J., 1979:81).

Yönetim fonksiyonlarının etkinliğinin artırılmasında toplam kalite yönetiminin büyük bir rol oynadığı konusunda fikir birliği oluşmuştur. (Durmuş ve Özçelik, 2011, s. 12). Kritik Başarı Faktörlerinin tanımlanması toplam kalite yönetimi uygulamalarının başarısında etkilidir (Porter L.J. ve Parker A.J., 1993:13).

Toplam Kalite Yönetimi; işletmenin devamlı olarak gelişmeyi ve iyileşmeyi ön planda tutması gerektiğini ifade eder. Bu yönüyle kalitenin arttırılması organizasyonun bütününü kapsamasıyla mümkün kılınmaktadır. Toplam kalite yönetimi uygulama çalışmaları işletme ve muhasebe bilgi sistemini kapsadığı için muhasebe bilgi kalitesinin arttırılmasında kullanılabilir.

Bilgi yönetimi; iç ve dış faktörler, bilgi yönetim süreçlerine doğrudan etki eden kritik başarı faktörleri arasında bulunmaktadır. Muhasebe bilgisi üretim faaliyetlerinde tanımlanmış olan bilgi yönetimi kritik başarı faktörlerini dikkate almak, bu alanlara daha fazla önem vermek muhasebe tarafından üretilecek bilginin kalitesini artıracaktır (Alazmı M., Zaırı M., 2003:199).

Bilgi kalitesi; işletmelerin etkinlik alanında yararlı olan etkili bir faktör olarak tanımlanmıştır. İşletmeler açısından kritik önemi olan muhasebe bilgi sistemlerinde kalitesi yüksek muhasebe bilgisinin çıktı olarak verilmesi, işletmenin amacına ulaşmasına büyük katkı sağlayacaktır (UMAR A., vd., 1999:279).

Xu H., muhasebe bilgi kalitesi üzerinde etkili olan kritik başarı faktörleri konusunda ilk araştırmayı ortaya koymuştur. Xu H. bu araştırmasında kalite yönetimi alanlarında ortaya konmuş olan kritik başarı faktörlerini bir vaka araştırmasıyla işletmelerde test ederek kalite yönetimi konusu dışında olan ve muhasebe bilgi sistemlerinde bilginin kalitesini sağlama sürecine etki eden kritik başarı faktörlerini tanımlanmıştır. (Durmuş ve Özçelik, 2011, s. 13-14).

1.5. Muhasebe Bilgi Kalitesi ve Muhasebe Kalitesinin Önemi

Yurdumuzda Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) aracılığıyla hazırlanan Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve'de muhasebe bilgi sisteminin temel amacının, tasarruf sahiplerinin yatırım kararı verirken veya finans kuruluşlarının işletmelere kredi vermeyi planlamaları aşamasında yararlı olacak finansal bilgileri sunmak olduğu söylenmiştir.

Literatür incelendiğinde kesin ve genel olarak kabul görülen bir tanımın bulunmadığı görülmektedir (Gençoğlu ve Ertan, 2012, s.2). “Finansal Muhasebe Standartları Kurulu” (FASB) ve “Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu” (IASB) 'na göre, raporlamanın temel hedefi; kreditörler, yatırımcılar ile diğer kullanıcılara işletmeyle ilgili karar verirken yarar sağlayacak finansal verilerin sunulmasıdır (FASB, SFAC No. 81: OB2; IASB, Conceptual Framework: OB3)

Bu görüşler doğrultusunda muhasebe bilgi kalitesi, FASB ve IASB'ın görüşü ile paralel şekilde "kullanıcıların ekonomik kararlar verirken ihtiyaç duydukları işletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışları hakkında faydalı bilgilerin sağlanması" olarak açıklanabilir.

Muhasebe bilgisinin çıkar gruplarına iletilmesi noktasında önemli olan bilginin çokluğundan ziyade kalitesi ve iletilen bilgilerin çıkar gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmasıdır (Bayırlı, 2006, s.7).

Çıkar gruplarının doğru ve etkin kararlar alabilmesi adına muhasebe bilgisinin kalitesinde artış yaşanması önemlidir (Acar ve Özçelik, 2011, s.11).

Muhasebe bilgi kalitesinin önem kazandığı noktaların başında hiç şüphesiz muhasebe skandalları gelmektedir. Muhasebe skandalları, kamu ile doğrudan ilişkili büyük işletmelerin üst yöneticileri veya çalışanları tarafından ifa edilen hukuka aykırı davranışların ortaya çıkmasıyla oluşan skandal şeklidir. Bu davranışlar farklı şekillerde karşımıza çıkmakla beraber genellikle; kaynakların yanlış kullanımı veya hatalı yönetilmesi için kullanılan usulsüz uygulamalar, giderlerin düşük gösterilmesi, gelirlerin olduğundan fazla gösterilmesi, işletmenin varlıklarının fazla gösterilmesi ya da borç miktarının daha az açıklanmasıyla oluşmaktadır (Yardımcıoğlu ve Ada, 2016, s.44).

Muhasebe skandalları eski çağdan günümüze kadar her dönemde kendini göstermiştir. Eski çağda görülen ilk muhasebe skandalı, bir muhasebe hesabının hile yapılarak değiştirildiği M.Ö 3000 yılında Mezopotamya'nın Sippar şehrindeki "Cruciform Anıtı" örneğidir. Şu an Britanya'da olan yazılı evrakta söz konusu anıtın yapımında kralın verdiği ödenek ile tapınak gelirleri arasında farklılıklar tespit edilmiş ve tarihteki ilk skandal olarak kayda geçmiştir. (Jones, 2011, s. 116).

Son yıllarda kamuoyunun eleştirileri büyük işletmelerin muhasebe kayıtlarının farklı gösterilmesi, yönetimdeki başarısızlıklar, işletmeyi iflasa sürükleyen usulsüzlükler, fahiş yönetici ödenekleri, muhasebe hileleri vb. konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Söz konusu olayların birçoğu sermaye piyasaları gelişmiş, kurumsal yönetim uygulamalarını etkin kullanan ya da güçlü muhasebe altyapıları olan ABD'de görülmüştür. Skandallar, 2000'li yıllarda Enron ve Arthur Andersen'in iflasıyla başlamış daha sonra listeye Worldcom, Kmart, Tyco, Parmalat, Lehman Brothers, Swissair gibi her geçen gün yeni işletmeler eklenmiştir. Bu skandalların bir kısmı her ne kadar da 2000 yılındaki krizin bir sonucu olarak düşünülse de kurumsal yönetimin etkin kullanılmaması ve hatalı finansal raporlama sayısındaki fazlalık Amerikan kurumsal yönetim ve muhasebe sistemindeki başarısızlığı ortaya çıkarmaktadır. Avrupa'da görülen birçok muhasebe skandalının da yanlış yönlendirilen kurumsal yönetimin yol açacağı risk ve zararları önlemekten uzak olduğunu gözler önüne serilmektedir (Tiscini ve Donato, 2006, s. 1).

2002 yılında muhasebe skandallarını durdurmak maksadıyla Sarbanes Oxley Yasası çıkarılmıştır. Bu yasa ile ABD'deki Güvenlik ve Borsa Komisyonu'nun denetiminde, menkul kıymet borsası kurallarında bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Her ne kadar skandalların ortadan kaldırılması amacıyla bu gelişmeler ve yenilikler yapılsa da

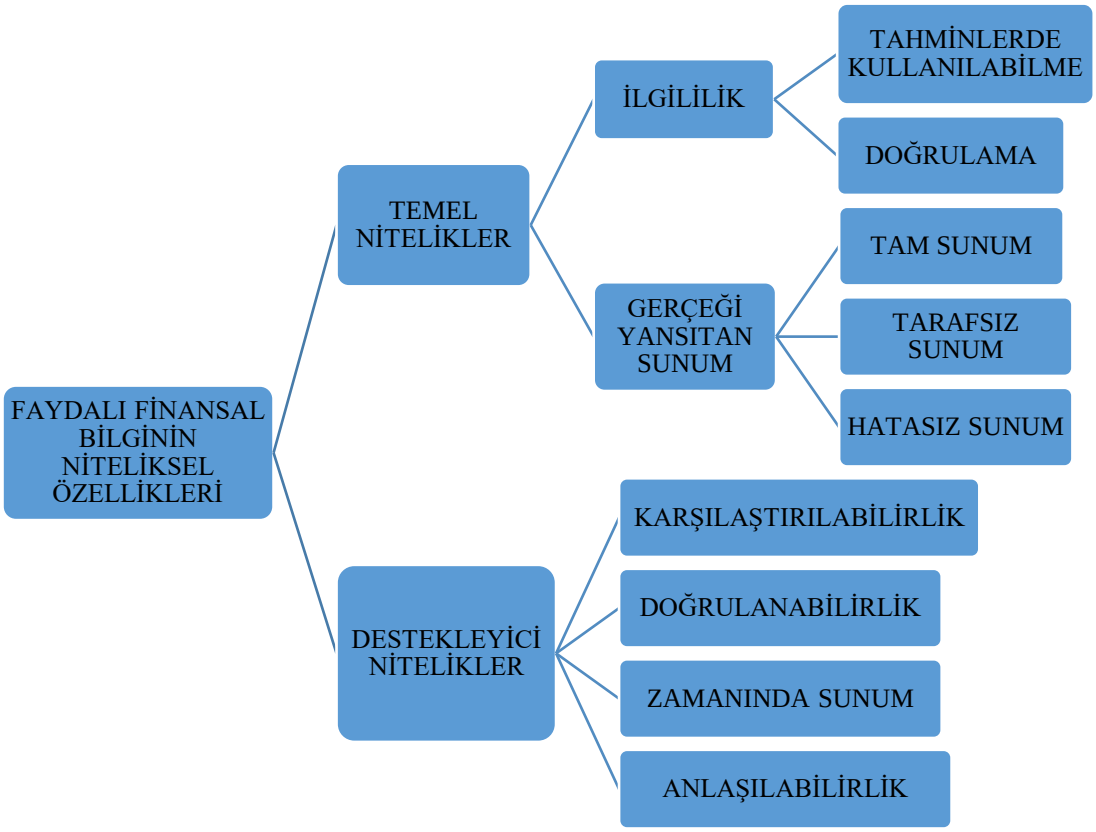
azalan oranda skandallar finansal platformda kendini göstermeyi başarmıştır (Giroux, 2008, s. 1231).

Kaliteli muhasebe bilgisi, işletme yöneticileriyle muhasebe bilgisinin diğer kullanıcıları olan finans kuruluşları veya yatırımcı kişiler arasında olan bilginin asimetrisinin önüne geçerek yatırımın daha doğru ve etkin olmasında önemli bir rol oynar. Bu sayede yapılan yatırımların verimlilikleri yüksek olur. Muhasebe bilgi kalitesinin tespiti ve ölçümü fazlasıyla zor bir sürece dayanır. Literatür incelendiğinde muhasebe bilgi kalitesi ölçümü için genel olarak kabul edilen yaklaşımın olmadığı görülecektir. Buna ek olarak muhasebe bilgi kalitesi şeffaflık, kazanç yönetimi, süreklilik, bilgi açıklama düzeyi, tahakkuk yönetimi, işletme karının hisse senedi performansıyla ilişkisi ve şirketlerin rapor ettiği piyasa defter değeri gibi unsurlara dayanarak ölçülebilir (Moura vd., 2017, s. 322).

Literatür incelendiğinde muhasebe bilgi kalitesinin iki temel yaklaşımla ölçüldüğü görülmüştür. Bu yaklaşımlardan biri; kazanç sürekliliği, tahakkuk kalitesi, tahakkukun tahmin edilebilirliği ve istikrarı, kaybın önlenebilmesi gibi finansal tablo temelindeki kazanç karakteristiklerinin ölçümüdür. Diğer yaklaşım ise; muhasebe bilgi kalitesinin ölçümünde işletmelerin hisse senedi fiyatlarındaki kullanımdır. Hisse senedi fiyatları piyasa değeri, defter değeri, hisse başı kar gibi unsurlar kullanılarak ölçülebilir. Bu yaklaşım, bireysel olarak uzmanlık bilgisiyle sermaye piyasasının gelişim derecesine bağlı unsurlardan etkilenen muhasebe bilgi kalitesinin ifade edilmesinde yatırımcı kişilerin refleksine dayalı bir yaklaşımdır (Zhai ve Wang, 2016, s. 255).

1.5.1. Muhasebe Bilgi Kalitesini belirleyen Niteliksek Özellikler

Muhasebe bilgilerinde olması gerekli olan niteliksel özellikler Kavramsal Çerçeve'de belirtilmiştir. Niteliksel özellikler, "kullanıcılara finansal raporlarda sunulan bilgilere dayanarak işletme hakkında kararlarını alırken en çok fayda sağlayacak bilgi"yi tanımlar (Kavramsal Çerçeve, 2011, No1). Bu özellikler Kavramsal Çerçeve'de, temel özellikler ve destekleyici niteliksel özellikler olarak ikiye ayrılır. Şekil 1’de bu özellikler gösterilmektedir.

Şekil 1. Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri

Kaynak: R. Aktaş (2013). *Muhasebe Politikaları, Tahminler ve Hatalar*. Gazi Kitabevi: Ankara, s.15.

1.5.1.1. İhtiyaca Uygunluk(İlgililik)

Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nun yayınlamış olduğu Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve'de finansal bilgi, kullanıcı kararlarını etkileme noktasında ortaya çıkabiliyorsa ihtiyaca uygundur şeklinde açıklanmıştır. Finansal bilgi, tahminlerde kullanılma veya doğrulama ya da her iki niteliği de içinde barındırıyorsa, kullanıcı kişilerin kararlarında etkili olmaktadır (Demirel Arıcı ve Kargın, 2017, s. 218).

Muhasebe bilgilerinin kullanıcı kişilerin karar verme gereksinimlerini karşılayabilmesi önem arz etmektedir. Bunun yanında geniş kullanıcısı olan finansal tabloların özel amaca hitap etmesinden ziyade, bu kitlenin ortak gereksinimlerini karşılayacak biçimde genel amaca hitap etmesi gerekir (Akdoğan ve Tenker ,2006 ss: 34).

1.5.1.2. Gerçeğe Yansıtan Sunum

Finansal olayların tamamen nesnel bir şekilde olduğu gibi sunulması gerçeğe uygun sunumun gerekliliklerindendir. Muhasebe bilgisinin işletmenin o an ki durumunu doğru bir şekilde yansıtabilmesidir (Yazan, 2015, s.61-62).

1.5.1.3. Karşılaştırılabilirlik

Finansal tablolarını düzenli, tam ve doğru olarak tutan bir işletmenin bir dönemine ait bilgilerinin, söz konusu işletmenin diğer dönemleri ya da diğer işletmelerin benzer bilgilerinin karşılaştırılabilir olmasını ifade etmektedir. Ayrıca işletmelerin tercih ettikleri ve uyguladıkları muhasebe politikalarının tutarlı olması, farklı dönemlerdeki uygulama ve politikalarla arasında mantıklı ve yeterli bağlantı kurulabilmesi durumudur (Yazan, 2015, s. 61-62).

Karşılaştırılabilirlik özelliği; kullanıcıların finansal tabloların hazırlanırken takip edilmesi gereken muhasebe politikaları, politikalardaki yapılan değişiklikler ile bu yapılan değişikliklerin etkileri konusunda bilgilendirilmelerinin gerekliliğini öne sürer. Kullanıcılar, bir işletmenin takip edilen muhasebe politikalarında dönemler itibariyle bir değişikliğin olup olmamadığını, aynı zamanda diğer farklı işletmenin kullandığı muhasebe politikalarıyla değişikliğin varlığını bilmelidirler (Gençoğlu, 2007, s. 25).

1.5.1.4. Doğrulanabilirlik

Farklı bilgi seviyesi ile bağımsız gözlemcilerin belli iktisadi olayın gerçeğe göre sunulduğu konusunda mutabakata varabilmeleri olarak tanımlanabilir. Bahsedilen doğrulama, doğrudan olabileceği gibi dolaylı da olabilmektedir. Doğrudan doğrulama, işletmelerin kasasındaki nakit miktarın sayılması, demirbaş miktarının sayılması şeklinde doğrudan yapılan gözlemle birlikte bir tutarın veya miktarın doğrulanması demektir. Dolaylı doğrulama ise, bir yönteme, formülde veya farklı modelde kullanılan verilerin kontrol edilmesiyle aynı yöntemi kullanarak bu sefer de neticelerin tekrardan hesaplanması anlamına gelir (Demirel Arıcı ve Kargın, 2017, s. 219-220).

1.5.1.5. Anlaşılabilirlik

Kavramsal Çerçeve'de bilginin açık bir şekilde tasnif edilmesi, tanımlanmasıyla anlaşılır kılındığı şeklinde ifade edilmektedir. Bazı finansal olaylar, doğası gereği karmaşıktır ve basite indirgenemezler. İşletmeler tarafından hazırlanan raporlar, işletmenin finansal

faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olan, söz konusu bilgileri detaylı şekilde inceleyen kullanıcılara sunulmaktadır. Bazen bu söz konusu kullanıcılar her ne kadar bilgili ve özenli olsalar da, karmaşık ekonomik olaylarla ilişkili bilgileri anlamak, anlamlı ilişkiler bulmak için danışmandan yardım alma gereksinimi duymaktadırlar (Demirel Arıcı ve Karğın, 2017, s. 219-220).

Anlaşılabilirlik, bilginin açık ve anlaşılabilir olarak sınıflandırılması, tanımlanması ve kullanıcılara sunulmasıdır. İşletmenin tablolarında sunduğu muhasebe bilgisinin kullanıcılar tarafından kolay bir şekilde anlayacağı nitelikleri barındırması gerektiğini açıklamaktadır (Yazan, 2015, s.61-62).

Örten vd. (2008, s. 6), kullanıcılar bakımından faydalı nitelikteki bilgilerin, birkaç kullanıcı aracılığıyla anlaşılması güç olduğundan, finansal tabloların dışında tutulamayacağını söylemektedirler.

1.5.1.6. Zamanında Sunum

Kavramsal Çerçeve'ye göre bilginin karar verenler açısından herhangi bir konuda karar verecekleri zaman hali hazırda bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Bir başka deyişle, bilginin ihtiyaç duyulan zamanda elde edilebilmesidir. Genellikle, zaman bilginin faydası üzerinde azaltıcı bir etki oluşturmaktadır (Demirel Arıcı ve Karğın, 2017, s. 220).

Zorunlu olmayan nedenlerle de olsa bir kullanıcının karar verme aşamasındayken finansal raporlamanın geciktirilmesi, bilginin ihtiyaca uygunluk özelliğini ortadan kaldırmaktadır (Demir, 2010 s. 146).

1.5.1.7. Güvenilirlik

Kullanıcılara sunulan muhasebe bilgilerinin hatalardan arındırılarak, herhangi bir mevzuyu makul seviyede açıklamada gerçekleri yansıtması durumudur (Yazan,2015, s.61-62).

1.5.1.8. Etkin Maliyet

Herhangi bir bilgiye ulaşıldıktan sonra elde edilen faydanın, söz konusu bilgiye ulaşmak için katlanılan maliyetten fazla olması durumudur. (Yazan, 2015, s.61-62).

1.5.2. Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Unsurlar

Muhasebe bilgilerinin uluslararası muhasebe standartları esas alınarak rapor edilmesi, ekonomik ve finansal uyumu kolaylaştırabilir; çünkü karar vericilerin en fazla önem atfettiği husus söz konusu finansal raporlardan doğru ve daha kaliteli muhasebe bilgileri almaktır (Kargın, 2013, s. 71). Ancak bazı işletmeler, muhasebe standartları ve muhasebe ilkelerinin kendilerine sağladığı esneklikten istifade ederek işletmelerinin finansal durumlarını ve faaliyet sonuçlarını olması gereken gerçek durumdan farklı bir şekilde raporlayarak muhasebe bilgi kullanıcılarını yanıltmaktadırlar (Dalkılıç, 2019, s. 32-33).

Muhasebe uygulamaları ülkeler arasında tasnif edilirken iki temel şekilde ayrıştırılır. Bu ayrıştırma ilke ve kural bazlı şeklindedir. Muhasebe uygulamaları bakımından incelendiğinde bahsedilen iki uygulamanın birbirinden farklı yanları vardır. İlke bazlı muhasebe uygulamalarının IFRS'ler örnek gösterilebilir. Ayrıca ilke bazlı muhasebe uygulamalarına yorumlar da eklenebilir. Kural bazlı muhasebe uygulamalarına ise Amerika örnek verilebilir. Kural bazlı uygulamalar, net hükümleri olan, katı kurallara sahip bir sistemdir. Bunun yanında yorum eklenememektedir (Kaytmaz Balsarı ve Dalkılıç, 2007, s. 106).

İlke bazlı muhasebe uygulamaları, finansal raporlama aşamasındayken işletmenin ekonomik işlemlerinin şeklini değil özünü temel almaktadır (Akgün, 2012). Bu sebeple, ilke bazlı uygulamaların kişiden kişiye farklı yorumlanması finansal raporların birbiri ile karşılaştırılabilmesini zorlaştırmaktadır. Diğer temel olan kural bazlı uygulamalarda ise, uygulayıcıların kuralları standart şekilde uygulaması gerekmektedir. Bu sayede farklı işlemlerin benzer şekilde raporlanması sağlanmaktadır. Ancak; finansal raporların söz konusu karşılaştırılabilirliği ancak yüzeysel düzeyde olabilmektedir (Dalkılıç, 2019, s. 33).

1.5.2.1. Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Ülkelere Özgü Unsurlar

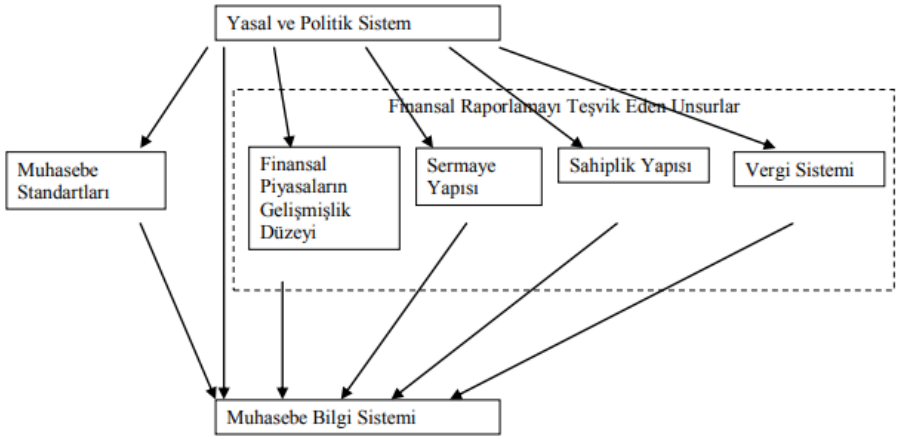
Muhasebe bilgi kalitesi; bir ülkenin vergi altyapısından, o ülkenin muhasebe standartlarından, sermaye piyasasının derinlik seviyesinden, hukuki ve politik sisteminden, ülkenin kurumsal kimliğinden, kültür ve eğitim seviyesinden doğrudan veya dolaylı şekilde etkilemektedir (Demirel Arıcı ve Kargın, 2017, s. 221).

1.5.2.1.1. Yasal ve Politik Sistem

Ülkelerin politik sistemleri ile bu sistemlerinin düzenli bir şekilde işleyip işlemedikleri muhasebe kalitesini direkt olarak etkilemektedir. Sistemleri sağlıklı olmayan işletmelerdeki yöneticiler, kamu ihalesi alabilmek, makam sahibi olabilmek, mevcut statülerini koruyabilmek veya işletmelerinden daha az vergi ödemesi için finansal tablolarındaki bilgileri gizleyebilir, makyajlayabilirler (Soderstrom ve Sun, 2007, s. 691).

IFRS'nin AB ülkeleri aracılığıyla kabul edilmesi, finansal raporların bütün olarak oluşturulması noktasında önemli bir dönüm noktası haline gelmiştir. Bu durum ise yasal sistemi doğrudan etkilediğini ifade etmiştir. (Armstrong vd.,2010).

Muhasebe bilgi kalitesi sermaye piyasalarını kapsayan yasal ortamdan, yatırımcı koruma seviyesinden ve ülkedeki hisse senedi piyasalarının öneminden doğrudan etkilenir (Isidro ve Raonic, 2012, s. 407).

Şekil 2. Yasal ve Politik Sistemin Muhasebe Kalitesine Etkisi

Kaynak: Soderdstrom, a.g.e., s.688

ABD'nin Anglo-Sakson hukuk sisteminin etkisi geçmişteki muhasebe uygulamalarında kendini göstermiştir. Aynı şekilde küresel piyasalara olan muhasebe entegrasyon sürecinde de Anglo-Sakson sistemindeki baskıcı etki görülür. Bu sebeple, zaman içerisinde IASB ile FASB arasındaki uzlaşma sürecinde ve IFRS üzerinde önemli derecede Anglo-Sakson baskısı görülür (Zehri ve Chouaibi, 2013, s. 59).

IASB komitesi; muhasebe uygulama sistemleri üzerindeki Anglo-Sakson etkisini meydana çıkarmak hedefiyle mesleki eğitim, ülke, dil ve etkinliklerini analiz etmiştir.

Neticede Anglo-Sakson hukuk sisteminin muhasebe standartları konusunda güçlü hâkimiyeti olduğu görülmüştür (Standish, 2003).

Ülkelerin politik bağımsız düzeyinin düşük seviyede olması, demokrasi yoksunluğuna ve bunun sonucunda da işletmelerin yönetim konusunda baskı altında kalmasına neden olacaktır. Buna ek olarak muhasebe standartlarının etkili ve doğru oluşturulabilmesi için eşitlik doğrultusunda demokratik politikanın ülkede olması gerekir. Yapılmış olan birçok araştırma neticesine göre, politik ve yasal istikrarın ekonomik ortamı mühim düzeyde etkileyerek sonucunda da istikrarlı ve özgür ortamın muhasebe bilgilerini de olumlu etkileyeceği sonucuna ulaşmışlardır (Zehri ve Chouaibi, 2013, s. 59).

1.5.2.1.2. Sermaye Piyasalarının Gelişmişliği

Sermaye piyasaları, yatırımcıların fon isteklerinin karşılaştığı piyasalardır. Ülkedeki sermaye piyasalarının gelişmişlik seviyesi, üretilen muhasebe bilgilerinin kalitesini direkt olarak etkiler. Gelişmiş sermaye piyasaları olan ülkelerde, sermayeler birçok küçük yatırımcı aracılığıyla sağlanır (Demirel Arıcı ve Kargın, 2017, s. 221).

Sermaye piyasalarının gelişmiş olması muhasebe bilgi kalitesini iki açıdan etkilemektedir. Bunlardan ilki çok sayıda yatırımcı barındıran piyasanın genellikle doğru ve şeffaf bilgi ile çalışmasıdır. Diğeri ise halka açılmak isteyen ya da hisse devretmek isteyen büyük işletmelerin doğru, gerçeği yansıtan yüksek kaliteli bilgilerle oluşturulmuş finansal raporlar yayınlayarak kendilerine finansman sağlayacak yatırımcı aramalarıdır. Bu sayede muhasebe bilgisi kalitesi olumlu yönden doğrudan etkilenecektir (Isidro ve Raonic,2012, s. 416).

1.5.2.1.3. Ekonomik Gelişmeler ve Rekabet Gücü

Bir ülkede ekonomik derinlik arttıkça işletmelerin fon desteğine olan ihtiyacı artacağı için gerçekçi tablolar hazırlayarak yatırımcılara sunması sonucunda muhasebe kalitesinin artması beklenecektir (Salter, 1998, s. 211).

Salter 1998 yılında yaptığı araştırmasında, gelişmiş ülkelerin finansal tablo açıklamalarını gelişmekte olan ülkeler ile karşılaştırmış ve çalışma neticesinde gelişmiş ülkelerin finansal tablolarında daha fazla ve detaylı açıklamalara yer verildiğini gözlemlemiştir. Ülkelerdeki muhasebe bilgi kalitesini etkileyen unsurlardan bir diğeri de ekonomik

buhran dönemleridir. Yöneticiler, buhran süreçlerinde hazırladıkları tablolardaki düşük göstergelerini saklama, işletme giderlerini olduğundan yüksek gösterme, karları belirli hedefler doğrultusunda yönlendirme gibi davranışlar sergilemektedir. Bu durum ise muhasebe bilgi kalitesini negatif olarak etkiler. Ayrıca muhasebe kalitesiyle muhasebe standartlarının kalitesinin düşük düzeyde olması da finansal krizi tetikleyebilir (Gençoğlu ve Ertan, 2012, s. 15).

1.5.2.1.4. Kültür

Kültür, toplumsal değerlerin; yasal ve politik sistemler, eğitim, sosyal, kurumsal ve finansal yapıları içine alan toplumun ilerlemesiyle birlikte sürdürülebilir olmasına etki eder. Muhasebe sistemleri içinde bulundukları toplumun değerlerini yansıtarak pekiştirir. Genel olarak değişimler dış etmenlerin sebep olduğu durumların aksine sabittir. Muhasebe sistemlerinin açıklanmasına kültür hemen her ülke için büyük ve önemli bir kriter konumundadır Borker, 2012: 1004).

Muhasebe uygulamalarındaki değişim, kültürel değişimlerle ayrı olmaksızın bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bir ülkede hâkim olan ahlaki değerler, dini inançlar, toplumsal bakış açısı o ülkedeki muhasebe uygulamalarını ve uygulayıcıları doğrudan etkilemektedir (Tecimer, 2010, s. 35).

Muhasebe sistemleri kültürel değerlerden etkilendiğinden buna bağlı olarak muhasebe kalitesini de etkiler. Hofstede kültüre göre muhasebe sistemini aşağıdaki şekilde tasnif etmiştir (Gray, 1988, s. 24).

Profesyonellik ve Yasal Kontrol: Bu sınıflandırma ferdiyet veya bilinmeyenden uzaklaşmayla ilgilidir. Muhasebe uygulamalarında mesleki veya hukuki tecrübenin hangisine öncelik verileceğini tespit etmek gereklidir.

Tekdüzen-Esneklik: İşletmelerin uygulayacak oldukları muhasebe uygulamalarının tekdüze veya esnek seçimleri anlamına gelir. İşletmeler belirsizlikten uzaklaşmak hedefiyle tekdüze muhasebe uygulamalarını seçerler. Bilhassa güçlü otorite barındıran toplumların tekdüze muhasebe uygulamalarını seçerek bu sistemi daha kolay kabullendikleri söylenmektedir.

İhtiyatlılık-İyimserlik: İşletmelerin gelecekteki dönemlerde karşılaşabilecekleri risklere karşı dikkatli hareket etmesi gerekliliğini söylemektedir. Belirsizlikler ortadan kalktıkça muhasebe uygulamalarında daha dikkatli olunacaktır.

Gizlilik-Şeffaflık: İşletmeyle ilgili bilgilerin yalnız yönetimdeki bireylere sunulmasını ya da şeffaflık, hesap verilebilirliğinin kabullenilmesini açıklar. İşletmenin finansal tablo içerisindeki bilgileri kısıtlanması, çatışmadan kaçınma şeklinde isimlendirilir (Gençoğlu ve Ertan, 2012, s. 6).

1.5.2.1.5. Vergi Sistemi

Muhasebe uygulamalarıyla vergi düzenlemeleri arasında yakın ilişki olması, o ülkedeki muhasebe bilgi kalitelerini düşürecektir. Bunun gerekçesi ise vergi yasaları, devlet için vergi toplamak vb. politik hedeflere hizmet etmektedir. Bu duruma bağlı olarak yatırımcılara kaliteli bilgi sağlanması hususuyla ilgilenmemektedir. Ayrıca Laffer eğrisinde açıklandığı üzere vergi oranının yüksekliği, işletmelerin vergilendirilebilir gelirlerini düşük gösterme ve daha düşük miktarda vergi ödeme yönünde ilerlemelerine sebep olarak muhasebe bilgi kalitesini düşürebilir (Gençoğlu ve Ertan, 2012, s. 12).

IFRS' nin vergi sistemine etkisi üç varsayım ile açıklanmaktadır. Bu açıklamalar yapılırken ülke de vergi mevzuatında herhangi bir değişimin olmadığı varsayılmıştır.

İlk olarak ülkede vergi muhasebesi düşünülerek finansal muhasebenin hangi seviyede etkilendiği; ikinci olarak, işletmelerin senelik hesaplarında IFRS'yi kullanıp kullanmamaları; üçüncü olarak ise ülke içindeki muhasebe standartları oluşturulurken IFRS' yi ne düzeyde göz önünde bulundurdukları ve işletmelerin muhasebe uygulamaları konusunda hangi yöntemleri kullandıklarıdır. Bu varsayımların cevapları muhasebe kalitelerini ne derece etkilediğini göstermektedir. Şayet ülke de vergi muhasebesi ile finansal muhasebe arasında herhangi bir bağ yoksa, IFRS' nin vergi muhasebesine etkisi olmaması gerekmektedir. İşletmenin senelik raporlarında IFRS zorunlu bir şekilde seçilmiş ise, vergi muhasebesinden doğrudan etkilenir. İşletmenin IFRS veya ulusal muhasebe standartları uygulama seçeneği varsa, bu etkinin işletmenin seçimiyle vergi mevzuatının IFRS' yi vergi matrahı olarak kabul ederse muhasebe kalitesini de etkiler (Samuel, 2013, s. 172).

Türkiye'de 1956- 2011 yılları arasında uygulanan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda muhasebe ile ilgili konuların ayrıntılı düzenlenmemesi, Vergi Usul Kanunu'nda, vergi matrahının belirlenmesine yönelik ayrıntılı olarak değerleme ölçütleriyle birlikte, işletmelerin hazırlayacak oldukları muhasebe kaydı, belgesi ve finansal tabloları ilişkilendiren hükümlerin de olması ayrıca bu hükümlere uyulmamasında idari ve cezai yaptırım getirilmesi, vergi mevzuatı çerçevesinde muhasebe uygulamalarının yürütülmesine neden olmuştur (Gençoğlu ve Ertan, 2012, s. 12-13).

1.5.2.1.6. Muhasebe Standartları

Muhasebenin temel kavramları, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve muhasebe standartları muhasebe uygulamalarının temelini oluşturmaktadır. Muhasebe standartlarını, muhasebe uygulamalarına yön verme görevini üstlenen ve mali tabloların hazırlanmasını düzenleyen kurallar bütünü olarak ifade etmek mümkündür (Gacar, 2012).

Muhasebe standartları, muhasebe bilgi kalitesine doğrudan etki etmektedir. Muhasebe standartlarını ise finansal tablo kullanıcılarının da gereksinim duyduğu işletme neticelerinin; gerçeğe dayalı, tutarlı, güvenilir, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir düzeyde yansıtılması için uyulması gerekli olan kural ve ilkeler bütünüdür şeklinde tanımlamak mümkündür (Bostancı, 2002, s. 59).

Küreselleşen ekonomi, işletmelerin sınırlarını uluslararası boyuta çıkarmasını sağlamış ve bunun yanında finansal bilgilere internet yardımıyla kolayca ulaşılması, işletmelerin farklı ülkelerdeki borsalarda finansal kaynak arayışlarına girmesi ile işletmenin sınır ötesi yatırımlarda bulunma kararı alması gibi bir dizi neden, işletmelerin ortak dili olan muhasebenin uluslararası düzeyde boyut kazanması ihtiyacını göz önüne sermiştir (Demirel ve Arıcı, 2014).

Muhasebe bilgi kalitesi kapsamında, ulusal ve uluslararası alanda her geçen gün yeni gelişmeler yaşanmaktadır. Gelişmeler çeşitlilik gösterse de, temel amacın, çıkar gruplarına işletme durumunun altında yatan finansal verilerin doğru, şeffaf ve gerçeği yansıtan bir şekilde sunulması yatmaktadır. Bunun yanında, hem yukarıda ifade edilen amaca hizmet eden, hem de "muhasebede tek dil" anlayışını benimseyen, uluslararası düzeyde kullanım alanını gösteren muhasebe standartları geliştirilmekte ve işletmeler tarafından uygulanmaktadır. Geniş çapta kabul görmüş bir muhasebe standartları setinin,

farklı ülkelerde hazırlanan finansal raporlamaları karşılaştırma becerisini arttıracağı savunulmaktadır. Ayrıca, finansal raporlama gereksinimlerindeki farklılıkları azaltarak, uluslararası sermaye akışlarına yönelik engelleri kaldıracağı ve finansal raporlama maliyetlerini azaltacağı beklenmektedir (Bryce vd., 2015).

Muhasebe kalitesi, muhasebe standartlarının kabul edilmesiyle belirli bir seviyeye yükseltilmiştir. Bunun yanında daha ileri seviyede kalite artırımının, ülkelerin politik ve hukuki sistemleriyle finansal raporlama güdülerindeki farklılıklara bağlı olduğu ifade edilmektedir. Fakat bir ülkede tüm kurumsal yapının değişmesi ziyadesiyle zordur. Bu sebeple muhasebe kalitesinin geliştirilmesi adına finansal rapor güdüleriyle ilgilenilmesi diğer yapının değişmesine oranla daha az maliyetli olacaktır. (Soderstrom ve Sun, 2007, s. 695-696).

1.5.2.2. Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Şirketlere Özgü Unsurlar

Muhasebe kalitesi, ülkelere özgü unsurlarla beraber sermaye yapıları, yabancı menkul kıymet borsalarına entegre olma, sahiplik yapısı, büyüklük, denetim kalitesi, kurumsal yönetim gibi firmalara özgü unsurlardan da etkilenmektedir.

1.5.2.2.1. Yabancı Menkul Kıymet Borsalarına Kote olma

İşletmelerin NASDAQ, NYSE, London Stock Exchange gibi gelişmiş ve oldukça büyük menkul kıymetler borsalarına kote olmaları finansal tablo hazırlarken şeffaf, gerçeği yansıtan bilgilerle birlikte muhasebe ilke ve standartlarını uygulama noktasında daha fazla özen göstereceği için muhasebe bilgi kalitesini yükseltecek etkiler arasında yer alacaktır. Çünkü işletmelerin hazırlayacakları finansal tablolar farklı ülkelerin borsaları aracılığıyla oluşturulan sınırlamalar ile farklı ülkelerdeki farklı olan yasalara tabidir. Bu minvalde işletmelerin muhasebe kalitelerinin daha da yüksek olması beklenir (Van Tendelo ve Vanstraelen, 2005, s.162-172).

İşletmelerin yabancı menkul kıymetler borsalarına kote olması ne derece yüksek ise, ülke ekonomisini o derece pozitif düzeyde etkiler. Bunun yanında, ekonomik büyümeyi arttırırken birbirinden farklı uygulamalara sahip ülke mevzuatları sebebiyle uluslararası baskı ölçeği açısından riskler doğurmaktadır. İşletmenin finansal tablolarını hazırlarken IFRS'yi uygulaması, yabancı borsalarda kote olma noktasında işletmelerin

karşılaşacakları baskıyı azaltabilmekte ve işletmelerin yeni yatırımcı bulmak amacıyla küresel sermaye pazarlarına erişimini kolaylaştırmaktadır (Zehri ve Chouaibi, 2013,s.59).

Yabancı menkul kıymet borsalarında işlem gören işletmeler, farklı sınırlama ve farklı yasalara tabi olduklarından, bu işletmelerden daha yüksek kaliteli muhasebe bilgisi sağlaması beklenmektedir (Gençoglu ve Ertan, 2012, s. 21).

1.5.2.2.2. Sermaye Yapıları

İşletmelerin varlıklarıyla buna bağlı olarak faaliyetlerini finanse edebilmek için kullandıkları fonların bileşimine sermaye yapısı denilmektedir. Sermaye yapıları, esasta iki unsurdan müteşekkildir. Bunlardan birincisi; özkaynaklar olup hisse senedi ihracı ve dağıtılmayan karlardan oluşmaktadır. Diğeri de yabancı kaynaklar (borçlanma) 'dır (Demirel ve Arıcı, 2014, s.21).

İşletmelerdeki sermaye yapılarının muhasebe bilgi kalitesine etkisiyle ilgili literatürde farklı yaklaşımlar mevcuttur. Araştırmacıların bazılarına göre, işletmenin sermaye yapısı içerisinde olan borç payının yüksek olması, işletmenin borç sözleşmesinin şartları ifa etmek ve borç ilişkisini sürdürülebilir kılmak için karlarını olduğundan yüksek gösterme eğilimine neden olabilmektedir (Van Tendelo ve Vanstraelen, 2005, s. 165).

Araştırmacıların diğer bir kısmına göre ise, sermaye yapısı içerisinde borç payının yüksek olması ya da borçlanmayla fon elde etme isteği muhasebe kalitesini geliştirmektedir. Çünkü işletmeler genellikle borçlanmalarını kredi veren kuruluşlar olan bankalar vasıtasıyla yaparlar. Fon gereksinimlerini bankalar yoluyla gideren işletmelerin, finansal raporlar mevzusundaki hassasiyeti de yüksektir. Fon fazlası olan kuruluşlar, fon aktardıkları işletmenin finansal tablolarını daha detaylı inceleyeceği için işletmeler finansal tablo ve bu tabloları oluşturan muhasebe bilgilerinin daha kaliteli hazırlanmasına özen göstereceğini öngörmektedir (Cascino, vd., 2010, s. 258).

Bir diğer görüş ise, muhasebe bilgi kalitesinin yüksekliği, yatırımcı bireylerin işletmelere fazlasıyla güvenmelerini sağlamaktadır. Bu netice itibariyle de, yatırımcı kişiler işletmelere fon sağlamada fazlasıyla istekli olmakta, işletmelerin sermaye ya da borç olarak fon bulabilmelerini kolaylaştırarak sermaye maliyetini azaltmakta ve borç sözleşmesinin şartları düzelmektedir (Iaridis, 2011, s. 89)

1.5.2.2.3. Sahiplik Yapısı

Muhasebe bilgi kalitesini etkileyen şirketlere özgü unsurlardan bir diğeri de sahiplik yapısıdır. Sahiplik yapısının yoğun olduğu, yani çok sayıda küçük paya sahip hissedarlardan ziyade az sayıda büyük paya sahip hissedarın bulunduğu şirketlerde yönetim kontrolü büyük hissedarda olduğu için şirketin kişilik kavramına aykırı hareket ederek finansal tablolarda makyajlama, raporları kendi lehine çevirme gibi davranışlar göstererek muhasebe bilgi kalitesini düşürebileceği düşünülmektedir (Gençoglu ve Ertan, 2012, s.21).

Sermaye yapısında yoğunluğun yüksek olması durumunda muhasebe kalitesi olumsuz olarak etkilenir. İşletmelerdeki yabancı kaynakların (borç) yüksek olması; işletmelere kredi veren kurumlar bakımından riskli olduğunu, işletme ile ilgili kriz durumunda borç ödemenin güç olduğunu göstermektedir (Küçüksözen, 2004, s. 175).

İşletmelerin sahiplik yapılarına etki eden unsurlardan bir diğeri de ülkelerin hukuki sistemleridir. Bir ülkede yatırımcılar yüksek düzeyde korunan bir hukuki sistem içindeyse bu durumun neticesi olarak sahiplik yoğunluğu düşmektedir. Düşük yoğunluklu işletmelerde çok fazla küçük payı olan ortaklar bulunmaktadır. Politik sistemler de sahiplik yapısına etki eden unsurlar arasında sayılmaktadır (Demirel Arıcı ve Kargın, 2017, s. 225-226).

Politik rantın olduğu ülkelerde, yoğun sahiplik yapısının artarak bu yapının, politikacılara daha da cazip geldiği ileri sürülmektedir. Nedeni ise bu tarz işletmelerde gizli lobi faaliyeti ile rüşvetin şirketin dışına sızma olasılığı daha azdır. Ek olarak kontrole hakim işletme sahibi, fazla miktarda ortağı olan işletmelerdeki elit yöneticilere göre daha güvenli bir pozisyondadır. Bu güvenlik de politikacılarla olan iletişimde, işletmelere güvenilirlik sağlar (Soderstrom ve Sun 2007, s.694)

1.5.2.2.4. Denetim Kalitesi

Denetim, yöneticilerin ve şirketlerin paydaşları arasında var olan bilgi asimetrisini, finansal tabloların geçerliliğini şirket dışı kişiler tarafından doğrulanmasına izin vererek azaltmaktadır. Muhasebe bilgi kalitesinin, denetçi kalitesiyle ilişkili olarak değişmesi beklenmektedir. Kaliteli bir denetimin manipülasyonların önüne geçeceği, çünkü şirketin

yanlış bilgilerle raporlanması durumunda şirketin itibarını ve aynı zamanda şirket değerini düşüreceği beklenmektedir (Becker vd., 1998, s. 22).

Karacaer ve Özek'in İMKB'de işlem gören işletmelerin dört büyük denetim şirketi aracılığıyla denetlenmiş olmalarının kar yönetimi davranışlarına etkisinin incelediği araştırmasında, isteğe bağlı tahakkuklarla, denetim şirketinin büyüklüğü arasında negatif yönde bir korelasyon olduğu ifade edilmiştir (Karacaer ve Özek, 2010: 73)

1.5.2.2.5. Büyüklük

Çeşitli nedenlerden dolayı, büyük şirketler küçük firmalara göre daha fazla bilgi açıklama eğiliminde olmaktadır. Büyük firmaların sahiplik yapısının, küçük şirketlere göre çok sayıda ve küçük paylara sahip ortaklardan oluştuğu için, daha fazla kişi veya grubun ihtiyacı olan bilgileri sağlamada daha kapsamlı açıklamalar yapmaları gerekmektedir (Jaggi ve Low, 2000, s. 497). Büyük şirketlerde temsil maliyetini düşürmek ve gereksinim duydukları kaynağı elde etmek için kaliteli finansal açıklama yapmaları gerekmektedir. (Çelik vd., 2006, s. 108) Politik maliyet hipotezine göre ise, şirketler büyüdükçe ve kar oranı arttıkça, işletmeyle ilgili yapılan hükümet incelemeleri de artar. Bu sebeple büyük şirketler kazançlarını düşük göstermektedirler. Bu ise muhasebe kalitesini azaltan bir faktördür (Watts ve Zimmerman, 1990, s. 139).

Hayn (1995) ve Collins vd. (1997), küçük şirketlerdeki piyasa değerinin oluşturulmasında defter değeri rolünün, karlara oranla daha mühim olduğunu düşünmektedir. Bunun sebebi, küçük şirketlerdeki finansal risk oranı ile zarar açıklama ihtimalinin büyük firmalara oranla yüksek olduğudur. Brimble ve Hodgson (2007), büyük firmaların hisse senedine etki eden muhasebe dışındaki bilgileri daha fazla kamuya duyurduklarını, küçük şirketlerin de genel olarak işe yeni başladıklarından, zarar açıklama ihtimallerinin fazla olduğunu, bu sebeple küçük şirketlerdeki piyasa değerlerinin oluşmasında muhasebe bilgilerinin etkisinin daha önemli olduğunu dile getirmektedirler. Hodgson ve Clarke (2000) ise, büyük şirketlerdeki değer ilişkisinin küçük şirketlere oranla daha yüksek olduğuna dair kanıtları vardır.

Baginski vd. (1999:107) ise, şirket büyüklük oranının kar kalitesine etkisi mevzusunda iki fikir olduğunu söylemektedir. *İlk fikre göre*, büyük şirketlerin büyüme oranları, küçük şirketlere göre fazlasıyla değişiklik gösterir. Büyük şirketler yavaş ve istikrarlı bir şekilde

büyürler. Büyük firmaların istikrarlı büyümelerine destek olacak farklı finansal kaynakları vardır. Bu da karların süreklilik arz etmesini sağlamaktadır. Diğer fikir ise, büyük firmaların karlarındaki muhtemel değişimleri, fiyatların artışlarıyla kontrol edileceği ve bu şekilde küçük firmalara oranla süreklilik gösteren bir kar sağlayacağı şeklindedir.

1.5.2.2.6. Kurumsal Yönetim

Kurumsal yönetim, firma dışında olan yatırımcıların fonlarını yanlış kullanmasından koruyacak ilkeler setine denir (La Porta vd., 2000, s. 4).

Kurumsal yönetimin amacı, ilgili tarafların karşılıklı hak ve sorumluluklarının belirlenmesi ve yatırımcı güveninin tesis edilmesi olarak ifade edilebilir. Bu amaç doğrultusunda firmanın sahiplik yapısı içinde adillik, saydamlık, hesap verebilirlik kavramlarını yöneten ve hâkim gücün kötüye kullanımını önlenmeye çalışan bir yönetim bulunmaktadır. Kurumsal yönetimin belirleyici unsurları olarak literatürde denetim komitesi, yönetim kurulu yapısı ve sahiplik yapısı incelenir (Ali Shah vd., 2009, s. 624).

Li, 2009 senesinde yaptığı araştırmada, kurumsal yönetimdeki mekanizmanın muhasebe kalitesini yükselttiğini bulmuştur (Li, 2009). Fakat kurumsal yönetimle ilgili bütün gelişim ve düzenlemeye karşın, günümüzdeki yöneticiler hala kazançları yönetme ya da kötü haberi gizleme konusunda eğilim göstermektedirler. Bazı yönetici kişiler için finansal tablolar, varlıklarını artırma stratejilerinin anahtar bileşeni rolündedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE BİLGİ KALİTESİNİN ÖLÇÜMÜNDE KULLANILAN YAKLAŞIMLAR

IASB'ye göre, raporlanan muhasebe bilgileri kaliteli olmalı aynı zamanda geçmiş, mevcut ve gelecek olayları değerlendirmede bilgi kullanıcılarına yardım etmelidir. Güvenilir, maddi hata içermeyen ve doğru bir şekilde sunulmalıdır. Aynı zamanda sunulma biçiminde anlaşılır, tutarlı ve karşılaştırılabilir olması gerekir. Finansal tablolarda yer alacak bilgiler kullanıcıların karar verme sürecini etkileyeceği için oldukça önemlidir (Iatridis, 2011).

Muhasebe alan yazınında, muhasebe bilgi kalitesini farklı yönlerden inceleyen birçok araştırma vardır. Bu bahsedilen araştırmalarda, muhasebe bilgi kalitesinin tanımıyla ölçümü konularında görüş birliği olmamakla beraber, FASB ve IASB, muhasebe bilgilerini kullanan kişilere, karar sürecinde faydalı oluyorsa kalitelidir şeklinde tanımlamıştır. Araştırmamızda kaliteli bilginin tanımı FASB ve IASB'ın görüşü ile paralel olarak değerlendirilmiştir (Kargın, Demirel Arıcı, 2015, s.5).

Muhasebe literatüründe, bilgi kalitesini inceleyen ve farklı bakış açıları sunan çalışmalar vardır. Bu konulardan en duyulmuş olanı muhasebe bilgileriyle hisse senedi fiyatlarının bedelleri arasındaki bağı araştıran "değer ilişkisi" yaklaşımı şeklindedir. Muhasebe bilgisinin hisse senedi fiyatlarını açıklama seviyesi istatistik açıdan anlamlı ise muhasebe bilgilerinin kaliteli olduğu sonucuna varılır (Kargın, Demirel Arıcı, 2014, s.31-32).

Konu özelinde yapılan diğer araştırmalarda ise, rapor edilen kar ile kar bileşenleri geliştirilerek bunlara "kar kalitesi" ya da "tahakkukların kalitesi" isimleri verilmiştir (Hribar, 2010: 6). Literatür incelendiğinde kar kalitesi konusunda birden fazla tanım vardır. Araştırmacılardan bazıları karları, zaman serisinde süreklilik gösteriyorsa; bazıları da, işlem ve olayların ekonomik neticelerini net şekilde gösteriyorsa, yüksek kaliteli kar şeklinde tanımlanmıştır (McNichols, 2002: 62).

Denetim etkinliklerinin yolsuzluğu önleme konusunda ve mevcut yolsuzlukların tespit edilmesinde muazzam bir rolü vardır. Bağımsız denetimin ciddiliğini idrak etmiş şirket

ve çalışanların yolsuzluktan korunacağı tahmin edilmektedir (Özkalkan, 2019, s. 21). Bu minvalde bağımsız denetim raporunda olumlu görüş alan firmaların daha fazla yatırımcı çekeceği için finansal tablolarını kaliteli bilgilerle oluşturduğu öngörülebilir.

Literatürü özetleyecek olursak, araştırmacılardan bir grup muhasebe bilgi kalitesini muhasebe temelli göstergelerle (kâr yönetimi ve süreklilik gibi) ölçerken (Dechow ve Dichev, 2002; Dechow vd., 1995; Jones, 1991; McNichols, 2002; Stubben, 2010), diğer grup ise piyasa temeline dayanan göstergelerle (kârların değer ilişkisi ve zamanlaması) ölçmektedirler (Ball vd., 2003; Basu, 1997; Francis ve Schipper, 1999; Lang vd., 2006; Ohlson, 1995). Birinci grup, muhasebe kalitesinin yine muhasebe bilgileri kapsamında ele alınmasını; ikinci grup ise, muhasebe kalitesinin piyasa ile ilişkili olduğunu savunmaktadır. Söz konusu ölçüm metotları, "muhasebe temelli" ve "piyasa temelli" şeklinde ele alınmıştır.

Bu araştırmada, muhasebe bilgi kalitesini çok boyutlu bir şekilde ele alıp değer ilişkisi, kar kalitesi, toplam tahakkuklar ve bağımsız denetim görüşü yaklaşımlarıyla değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.1. Değer İlişkisi

1960'lı yılların sonlarından günümüze kadar geçen süreçte muhasebe bilgilerinin sermaye piyasalarındaki etkileri sürekli araştırmalara konu olmuştur. Piyasa Odaklı Muhasebe Araştırmaları (POMA) şeklinde isimlendirilen, akademisyenlerin muhasebe ve finans biliminin ortak ilgi konularında çalışma alanı oluşturulmuştur. Bu alandaki araştırmaların ana konusunu yatırımcıların finansal kararlar verirken, işletmelerin sundukları finansal tablolardan elde edilen muhasebe bilgilerinden faydalandıklarını oluşturmaktadır. Eğer yatırımcılar karar verirken bu bilgiler ışığında kararlar veriyorsa söz konusu bilgilerin faydalı olacağı varsayılmıştır (Aktaş, 2009: 27).

Finansal raporlar vasıtasıyla tanıtılan muhasebe bilgilerinin kurumların hisse senedi fiyatlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemesi, alan yazında değer ilişkisi şeklinde isimlendirilmektedir. Dung (2010: 1), araştırmalarında değer ilişkisini, muhasebe bilgilerinin yatırımcıya ne derece fayda sağlıyorsa değer ilişkisi o derece yüksektir şeklinde değerlendirmiştir.

Bir diğer görüşe göre değer ilişkisi, İngilizce "value relevance" kelimesinin Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır ve bu karşılığa göre muhasebe karlarını hisse senedi fiyatlarının/getirilerinin açıklaması üzerine kuruludur. Literatürde değer ilişkisinin, ihtiyaca uygunluk, değer ilgisi şeklinde kullanımları da mevcuttur. Literatüre bağlı kalınarak değer ilişkisi açıklanmak istenirse, finansal tabloların yatırımcılara karşı bilgi vericiliği, hisse senedi fiyatı altında yatan bilgileri muhasebe bilgilerini vasıtasıyla özetleyebilmesi veya muhasebe bilgilerinin hisse senetleri fiyatlarına/getirilerine ne derece yansıdığını ölçmesi şeklinde açıklanabilir (Francis ve Schipper,1999; Sami ve Zhou, 2004).

Literatürdeki değer ilişkisiyle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde oldukça farklı yorumların olduğu gözlemlenecektir. Francis ve Schipper (1999: 325-327) değer ilişkisiyle ilgili araştırmaları incelediklerinde dört alternatif yorum olduğunu gözlemlemiştir (Kargın, Demirel Arıcı, 2014, s.33).

İlk yoruma göre; hisse senedi fiyatları/getirileri, finansal tablo bilgilerinden, gecikmeli şekilde etkilenebilmektedir. Bu nedenle fiyatlar hisse senetlerinin doğru değerinden ziyade, muhasebe bilgilerinin etkisini göstermektedir. Bu duruma bağlı olarak değer ilişkisi muhasebe temelli işlemlerde olması gereken kurallar uygulanarak ortaya çıkan karların vasıtasıyla ölçülmektedir.

İkinci yorumda ise; finansal tablo bilgileri herhangi değerleme modelinde bağımlı veya bağımsız değişken şeklinde kullanılıyorsa veya söz konusu değişkenleri model içerisinde tahmin etme konusunda destekliyorsa, değer ilişkilidir. Bundan dolayı nakit akış, iskonto edilen temettü ya da arda kalan kar değerleme modellerinin özelinde; karlardaki değer ilişkisi, karların gelecekteki temettüleri, nakit akışları, defter veya karların değerlerini tahminde bulunma yeteneği şeklinde ölçülmektedir.

Üçüncü yorum; finansal haberlerin hisse senetlerinin fiyat oluşumunda ne derece etkili olduğu, yatırımcıların kararlarını verirken gerçekten finansal bilgileri kullanıp kullanmadığına dayalıdır. Bu sebeple değer ilişkisi, muhasebe bilgilerinin piyasa konusunda haberdar olup olmamasıyla ölçülebilmektedir. Nedeni de yeni bir haber olma niteliği olan değer ilişkisine dayalı finansal bilgiler, yatırım yapanların karar alma noktasında beklentilerine etki edip hisse senedinin fiyatları değişecektir.

Dördüncü yorumda ise; değer ilişkisi, muhasebe bilgileriyle piyasa getirileri arasında uzun döneme dayalı istatistiki sonuçlar baz alınarak incelenmektedir. Bu yaklaşım ise değer ilişkisi ve finansal tablo bilgileri kaynaklarına bakılmadan hisse senedinin değerini etkilenme gücünü gösterir.

2.1.1. Değer İlişkisi Yaklaşımında Kullanılan Modeller

Alan yazında birçok kez kullanılan değişkenlerin kalitesine göre modeller;

-bilanço modeli,

-gelir tablosu modeli ve

-karma modeli; şeklinde üç başlıkta incelenir.

2.1.1.1. Bilanço Modeli

Bilanço, işletmelerin belli tarihte finansal durumu yansıtan tabloya denir. Bilanço modelinde; öz kaynaklar, varlıklar ile yabancı kaynaklar şeklinde üç farklı kalem vardır (Cemalcılar ve Erdoğan, 2000, s. 19).

Varlıklar: İşletmenin sahibi ya da ortaklarının işletme için verdikleri sermayeyle dönemin karlarından işletmede bırakılan bölümler karşısında ve üçüncü kişilere borca girerek ortaya konulan maddi ve maddi olmayan değerlere denir (Sevilengül, 2005, s. 131).

Yabancı kaynaklar: Üçüncü kişilerin mal varlıklar üzerinde haklarına denir.

Özkaynaklar: Ortakların mal varlıkları üzerinde haklarını gösterir (Demir, 2010, s. 35).

Francis ve Schipper, (1999: 332)'a göre bilanço modeli;

$$MV_{it} = \alpha_0 + \beta_1 ASS_{it} + \beta_2 LIAB_{it} + e_{it}$$

MV_{it}, i firmasının t yılı piyasa değerini, ASS_{it}, i firmasının t yılındaki bilançosunda toplamdaki varlıkları, $LIAB_{it}$, i firmasının t yılındaki toplam yabancı kaynakları, e_{it}, hata terimi denir.

Teorik olarak varlıkların piyasa değerleriyle anlamlı ilişki içerisinde, yabancı kaynakların ise anlamlı olmayan ilişki içerisinde olması beklenir. Bilançoda, varlıklarla kaynakların değeri tarihe bağlı maliyetlerle gösterdiğinden, net defter değeriyle piyasadaki değerin birbirinden farklılık göstermektedir. Bu durum ise bilanço modelinin en zayıf özelliğidir (Aktaş, 2009, s. 30).

2.1.1.2. Gelir Tablosu Modeli

Gelir tablosu modeli, işletmelerin bazı dönemlerde elde edilen bütün gelirlerle yine aynı dönemde katlandığı tüm maliyet ve gideriyle birlikte bu sürecin neticesinde işletmelerin dönem net karını veya uğradığı dönem net zararını yansıtan rapordur (Akdoğan ve Tenker, 2006, s. 155).

Easton ve Harris (1991: 29), kar ve getiri ilişkisine ek olarak, enflasyondan arındırılıp cari kar seviyesi ve kardaki değişimle hisse senedinin getirilerini ilişkilendirerek biçimsel bir değerleme modeli takdim etmiştir. Gelir tablosu modeli adıyla anılan modelde açıklayıcı değişkene, kar seviyesi ve karlardaki değişim, bağımlı değişken olarak ise hisse senetleri getirisi kullanılır. Model aşağıda gösterilmiştir:

$$RET_{it} = \alpha_0 + \beta_1\left(\frac{EPS_{it}}{MV_{it-1}}\right) + \beta_2\left(\frac{\Delta EPS_{it}}{MV_{it-1}}\right) + e_{it}$$

Eşitlikte RET_{it}, hisse senedi hesaplanan getirisi, EPS_{it}, hisse senedi hisse başı net karı, ΔEPS_{it}, hisse senedi hisse başına net kardaki değişim, MV_{it-1}, hisse senedinin t-1 dönemdeki piyasa değeri, e_{it}, hatalı terime karşılık gelmektedir.

2.1.1.3. Karma Model

Sermaye piyasasında işlem görmüş halka açık olan şirketler, KAP vasıtasıyla finansal raporlarını üçer aylık dönemler şeklinde kamuya açıklamaktadır. Yatırımcılar, genel olarak bilançoda verilen bilgileri dikkate alarak "Piyasa değeri/Defter değeri" oranıyla gelir tablosundaki verilen bilgilerden faydalanarak "Fiyat/Kazanç" oranı vb. göstergelerle hisse senetlerini değerleme çalışması yapmaktadır. Bundan dolayı bilanço ile gelir tablosu, firma değerlemesine etki eden iki finansal tablo şeklindedir. Ohlson (1995), firmanın değerini belirlemede bilanço ile gelir tablosunun önemini belirtmek için oluşturduğu modelde, hisse senetlerinin piyasa değerini bağımlı değişken, defter

değeriyle birlikte gelir tablosunda açıklanan karları açıklayıcı değişken şeklinde kullanmıştır. Model aşağıda gösterilmiştir:

$$MV_{it} = \alpha_0 + \beta_1 E_{it} + \beta_2 BV_{it} + e_{it}$$

MV_{it}, i hisse senedinin t yılı piyasa değerini, E_{it}, i hisse senedinin t yılına ait net karını, BV_{it}, i hisse senedinin t yılı öz kaynaklarının defter değerini, e_{it}, hata terimini ifade eder.

Defter değeri ve karlar, (t) yılındaki 31 Aralık tarihine ait finansal tablolardan alınırken, piyasa değeri için (t+1) yılındaki gün sonu kapanış fiyatları dikkate alınmıştır. Buradaki hedef, bütün firmaların bir önceki döneme ait finansal raporlarının açıklanmış ve açıklanan muhasebe bilgilerinin yatırımcılara yarar sağlayarak, hisse senedi fiyatlarına yansımış olmasını gözetir. Buna göre araştırmamızda kullanılan ilk model aşağıdadır:

$$HBPD_{it+1} = \alpha_0 + \beta_1 HBDD_{it} + \beta_2 HBK_{it} + e_{it}$$

Modelde $HBPD_{it+1}$, i hisse senedinin t+1 yılı hisse başına düşen piyasa değerini, $HBDD_{it}$, i hisse senedinin t yılına ait hisse başına düşen defter değerini, HBK_{it}, i hisse senedinin t yılında açıklanan hisse başına düşen net karını, e_{it}, hata terimi şeklindedir.

2.1.1.4. Değer İlişkisi İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Muhasebe bilgilerinin hisse senetleriyle olan değer ilişkisini ve zamanla içerisindeki değişimini inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalardan Dünya ve Türkiye'den örneklerinden günümüze yakın olanlar önceliklendirilmek kaydıyla aşağıda verilmiştir.

Ball ve Brown (1968: 160), yaptığı araştırmasında yatırımcıların karar verirlerken kar oranından etkilendiğini ve bunun sonucunda da hisse senedi fiyatını etkilediğini gözlemlemiştir. Ohlson (1991), Ball ve Brown (1968) 'nun araştırmalarının, modern deneysel muhasebe araştırmaları üzerinde oldukça fazla etkisinin olduğunu ve muhasebe bilgilerine de eleştirel açıdan yaklaşılmasına neden olduğu söylemektedir.

Filip ve Raffournier (2010), 1998-2004 yılları arasında Romanya'da karlar ile kar oranlarındaki değişimin değer ilişkisi araştırılmıştır. Kar oranları ile piyasanın getirisi arasında olumlu bir ilişki olduğu, bu ilişkinin de küçük firmaların büyük firmalardakine oranla daha fazla bulunduğunu açıklamıştır. Bunun sebebi, Bükreş'in hisse senedi

piyasalarında büyük firmaların yeni standartlara göre raporlama yapmaları, küçük firmalarında eski standartlara göre rapor haline getirmeleridir. Bu duruma ek olarak pozitif yönde kar değişimlerinin, olumsuz yönde kar değişikliklerine oranla hisse senedi fiyatlarının daha fazla etkilendiği sonucu elde edilmiştir.

1975-2004 yılları arasında Balachandran ve Mohanram (2011), ihtiyatlılık ile değer ilişkisi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Diğer araştırmalarda ifade edilenin aksine firmalardaki git gide artan ihtiyatlılığın, değer ilişkisini azalttığını gösteren bir kanıta rastlanmamıştır. Aksine ihtiyatlılığın ön planda olmadığı firmalarda, değer ilişkisinin zamanla düştüğünü gösteren sonuçlar ortaya çıkmıştır.

1996-2008 yılları arasında Khanagha vd. (2011)'nin İran'da yaptığı çalışmada, ulusal muhasebe standartlarının etkileri araştırılmıştır. Neticeler, karların değer ilişkilerinin, defter değerlerinden yüksek bulunduğu görülmüştür. Buna ek olarak standartların yürürlüğe girmesinin ardından değer ilişkisinin azaldığı ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı yurtta yürürlüğe girmiş ilk milli muhasebe standartlarının Tahran Hisse Senedi Piyasası'nda, muhasebe bilgilerini kalitesini yükseltmediği tespit edilmiştir.

Aktaş (2009), 1992-2007 yılları aralığında İMKB'de, hisse senedinin fiyatlarıyla finansal tablolardaki karlar, karlardaki değişim, varlıklar, yabancı kaynaklar ve defter değerinin arasındaki ilişkiyi ve muhasebe bilgilerinin de yatırımcı bireyler üzerinde yararlı olup olmadığını araştırılmıştır. Bilanço, gelir tablosuyla birlikte karma model şeklinde yapılan araştırmada, ayrıntılı analizler sonucunda, bilanço ile gelir tablosundan ortaya çıkan özet muhasebe kalemlerinin, hisse senetlerinin değerlendirilmesinde mühim rol olduğu ortaya çıkmıştır.

2003 yılında Kırkulak ve Balsarı (2009)'nın İMKB'de, enflasyon muhasebesi ile tarihi maliyet esasının defter değeriyle karların değer ilişkisi üzerinde etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın neticesinde, karların ile defter değerlerinin her iki temelde de değer ilişkisine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ek olarak neticeler, her iki temelin birbirinin ikamesi değil de tamamlayıcısı olduğu şeklindedir. Bundan dolayı araştırmacılar, politikacıların enflasyona göre düzeltilen veriler ile tarihi maliyet esasına dayanarak elde edilen verilere göre değil de, bu verilerin tamamlayıcısı niteliğinde olması gerektiği dile getirilmiştir.

Özkan ve Balsarı (2010), 1994 ile 2001 yıllarında ülkemizde yaşanan finansal krizlerin kar ve defter değerinin, değer ilişkisi üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırma neticesinde, 1994 yılındaki krizin, defter değerinin değer ilişkisini yükselttiği ve karların değer ilişkisini azalttığı ortaya çıkmıştır. 2001 krizinde de, karların değer ilişkisi azalırken, defter değerinin ise değer ilişkisine etki etmediği bulunmuştur. Bu iki krizin de değer ilişkisi üzerinde etkisinin aynı olmaması, krizlerin farklı özelliklerde olmasından dolayı olduğu düşülmektedir.

Kayalıdere (2013), 2005-2011 yılları içindeki finansal kurumlardaki muhasebe bilgileriyle firmalardaki piyasa değerleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmanın neticesinde gelir ve bilanço tablosu bilgileri, mali sektördeki firmaların piyasa değerlerini mühim seviyede olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Değer İlişkisi Özet Çalışması

Yazar	Araştırma Dönemi	Örneklem	Bağımlı Değişken*	Açıklayıcı Değişkenler**	Sonuç
Filip ve Raffournier (2010)	1998-2004	Romanya, 48 firma	Rit	EPSit/Pt-1, ΔEPSit/Pt-1	Kar ile hisse senedi getirileri arasındaki değer ilişkisi ortaya çıkarılmıştır. Bahsedilen ilişki küçük firmalarda büyük firmalardakine göre daha yüksek çıkmıştır. Pozitif yönde kar değişimleri hisse senedinin fiyatlarını, negatif yönde kar değişimlerine oranla daha çok etkiler.
Balachandran ve Mohanram (2011)	1975-2004	ABD; 100.984 gözlem	Pit, Rit	BVPSit, EPSit EPSit, ΔEPSit	İhtiyatlılık ile değer ilişkisi arasındaki ilişki gözden geçirilmiştir. Artan ihtiyatlılığın değer ilişkisini azaltmasına dair kanıt yoktur.
Khanagha vd. (2011)	1996-2008	İran, 1.209 gözlem (fiyat modeli), 1.116 gözlem (getiri modeli ve portföy yaklaşımı)	Pit Rit	BVPSit, EPSit,CFPSit EPSit/Pt-1, ΔEPSit/Pt-1	Muhasebe bilgilerindeki değer ilişkisi ortaya çıkarılmıştır. Karların değer ilişkisinin defter değerinin değer ilişkisinden yüksek olduğu bulunmuştur. Ulusal muhasebe standartlarının kabul olmasından sonra, değer ilişkisi azaldığı görülmüştür.
Aktaş (2009)	1992-2007	İMKB, İmalat Sanayi ve Hizmet Sektörü, 2.386 gözlem (bilanço modeli), 2.156 gözlem (gelir tablosu modeli), 2.418 gözlem (karma model)	PDit GEit PDit	VR, YK HBK/PD, ΔHBK/PD HBK, DD	Varlıklar ve yabancı kaynaklarla hisse senedi fiyatları arasındaki değer ilişkisi ortaya çıkarılmıştır. Karlarla getiriler arasında oldukça zayıf ilişki ortaya çıkmıştır. Karlar ile defter değeri, hisse senedi fiyatlarını mühim seviyede göstermektedir. Zamanla defter değerinin değer ilişkisi artış gösterirken, karların ise değer ilişkisi azaldığı görülmüştür.
Kırkulak ve Balsarı (2009)	2003	İMKB, finansal firmalar hariç, 140 firma	PDit GEit	HBK, DD, ΔHBK, ΔDD HBK, ΔHBK	Hem enflasyon muhasebesi, hem de tarihi maliyet temeline göre raporlama olduğunda muhasebe bilgilerinin değer ilişkisi ortaya çıkmıştır.

			PDit	HBK, DD	1994 yılındaki krizde, karların değer ilişkisi azalma gösterirken, defter değerinin değer ilişkisi ise artış göstermiştir. 2001 yılındaki krizde ise, karların değer ilişkisi azalma gösterirken, defter değerinin değer ilişkisinde etkilenme olmamıştır.
Özkan ve Balsarı (2010)	1992-2007	İMKB, 2.464 gözlem	GEit	HBK, DD	
Kayalıdere (2013)	2005-2011	İMKB-Mali Sektör firmaları	PDit	HBK, DD	Bilanço ve gelir tablosundaki bilgiler mali sektördeki firmaların piyasa değerini mühim seviyede göstermektedir.

Kaynak: Kargın, Demirel Arıcı, (2014) Muhasebe Bilgi Kalitesinin Sermaye Piyasalarına Etkisi, s.41-42.

*P_{it} : Hisse senetlerinin piyasa değeri, UR_{it}: Beklenmeyen piyasa getiri oranı, R_{it}: Hisse senetlerinin getirisi

** $BVPS_{it}$: Hisse başına defter değeri, EPS_{it}: Hisse başına net kar, D_{it}: Temettü, RE_{it}: Dağıtılmayan Karlar, $IV_{it,}$: Sermaye harcamaları (maddi ve maddi olmayan duran varlıklar+finansal varlıklar yatırımı), TD_{it}: Toplam Borçlar, $NegEPS_{it}$: Hisse başına negatif karlar, CFO_{it}: Nakit akışları, ACC_{it}: Tahakkuklar, ΔEPS_{it}: Hisse başına net kardaki değişim, $CFPS_{it}$: Hisse başına nakit akışları

* PD_{it}: Hisse senetlerinin piyasa değeri, GE_{it}: Hisse senetlerinin getirisi.

** HBK: Hisse başına net kar, DD: Defter değeri, SH: Satış hasılatı, SMM: Satılan Malın Maliyeti, FK: Faaliyet Karı, FNA: Faaliyetlerden nakit akışları, YB: Yıllık Büyüme, NK: Net Kar S: Satışlar, TB: Toplam Büyüme, CB: Cari Büyüme, NOHK: Nakit Olmayan Harcamalar ve Kayıplar, NOGK: Nakit Olmayan Gelir ve Kazançlar, AO: Amortismanlar, ŞÜA: Şüpheli Alacaklar Karşılığı, KT: Kıdem Tazminatı, YFK: Yatırım ve Finansman Kayıpları, YFG: Yatırım ve Finansman Gelirleri, AL: Alacaklar, BR: Borçlar, ST: Stoklar, BSK: Brüt satış karı, EFK: Esas faaliyet karı, DK: Dönem karı, NDK: Net dönem karı, VR: Varlıklar, YK: Yabancı

Kaynaklar, VSNK: Vergiden sonraki net kar, Δ: Değişim.

2.2. Karların Kalitesi

Muhasebe bilgi sistemlerinin en mühim çıktıları finansal raporlardır. Birinci bölümde bahsedildiği üzere; IASB tarafından yayımlanan ve Türkiye'de TMSK'nin Türkçe'ye çevrilmesini üstlendiği kavramsal çerçevede ve FASB'ın yayımladığı SFAC No.8'de finansal raporlamanın gayesi, "kullanıcıların finansal kararlarını verme noktasında faydalı olacak bilgilerin sunulması" şekliyle ifade edilmiştir.

Karlar, finansal tabloyu kullananlar için mühim bilgi durumundadır. Kavramsal çerçevede karların; hem faaliyet neticelerinin ölçümü, hem de yatırımların karlılığı veya hisse başına düşen kar vs. diğer ölçümlerin oluşturulmasında esas girdi şeklinde kullanıldığı vurgulanır. Finansal raporlama kalitesinin temel boyutlarından birisi karların kalitesidir. Ebaid (2013, s. 261), yaptığı araştırmada, yatırımcı kişiler firma performanslarının kriteri olarak temettülerle nakit akışları şeklinde rastgele kalem değil de, karları tercih ettiğini ifade eder.

Dichev vd. (2013, s. 2), muhasebe ve finansal ekonominin en mühim mevzularından birinin karların kalitesi olduğunu fakat araştırmada kavramsal tanımı ve ölçümü konusunda oldukça geniş fikir farklılığı olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında FASB'ın, kar kalitesi mevzusuna bakışı, cari dönemdeki karların, gelecekteki dönem karlarını belirlemede faydalı olmasına dayanır.

Dechow vd. (2010: 344- 345), SFAC No.1'de ifade edilen "finansal raporlama, işletmenin bir dönemdeki finansal performansı hakkında bilgi sağlamalıdır" kanısına dayanıp kar kalitesini, "belirli bir karar vericinin kararına ilişkin olarak karların, işletmenin finansal performansının nitelikleri hakkında daha fazla bilgi sağlaması" şekliyle ifade etmişlerdir. Burada dikkat edilmesi gerekli olan üç farklı özellik vardır. Bunlar:

- ✓ Kar kalitesi bilgilerinin alınacak kararlarla ilgili olmasına bağlıdır. Bundan dolayı tanımda "kar kalitesi" kavram olarak tek şekilde anlam ifade etmez. Kar kalitesi, sadece belli karar modelinde ifade edilebilir.
- ✓ Rapor edilen karların kalitesi firmaların finansal performans konusunda bilgi verip vermemesine bağlıdır, bu ise birçok bakımdan gözlemlenebilir bir şey olmaz.

- ✓ Kar kalitesi gerçekleşecek olan finansal performanstaki alınacak olan kararlarla ilgisi ve muhasebe sisteminin performansını değerlendirme yeteneği ile beraber belirlenebilmektedir.

2.2.1. Karların Kalitesi Yaklaşımında Kullanılan Modeller

Karların kalitesiyle ilgili yapılan araştırmalarda ağırlıklı olarak 3 model üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda literatürde yaygın olarak kullanılan karların sürekliliği, karların istikrarlı hale gelmesi ve kar yönetimi yaklaşımları incelenmiştir.

2.2.1.1. Karların Sürekliliği

Mohammady (2010), değer ilişkisinde sürekliliğin, karların niteliksel özelliğinden kaynaklandığını söylemektedir. İşletmelerin faaliyet süreçlerine devam etmesi için karların sürdürülebilir seviyede olması gerekir. Süreklilik arz eden karlar, sürdürülebilir durumdadır (Demirel Arıcı, 2014, s. 60).

Süreklilik, aynı zamanda tahmin edilebilirliği içerisinde barındırır. Süreklilik arz eden karların, gelecekteki karları daha da iyi tahmin edebileceği düşünülür. Bundan dolayı cari dönemdeki karların süreklilik göstermesi ve gelecek dönemde ki karlarının tahmin edilme başarısı cari dönemdeki karların yüksek kalitede olduğunu gösterir (Demirel Arıcı,2014, s. 60).

Karların sürekliliği, bir model yardımıyla ölçülmektedir. Bu model;

$$\mathrm{EARN}_{t+1} = \alpha_0 + \beta_1 \mathrm{EARN}_t + e_{it}$$

Eşitlikte EARN_{t+1}, gelecek dönemdeki karlarını, EARN_t, cari dönemdeki karlarını ifade eder., β, karların sürekliliğini ölçer. β, $1'$e yaklaştıkça karların süreklilik arz ettiği, 1'den uzaklaştıkça ise tesadüfi özelliğinin olduğunu gösterir (Call, 2007, s. 9)

Ayrıca karlar, tahakkuklar ile birlikte nakit akış şeklinde bileşenlerine ayrılarak da karların sürekliliği ölçülebilir. Kullanılacak model ise; (Sloan, 1996, s. 297)

$$\mathrm{EARN}_{t+1} = \alpha_0 + \beta_1 \mathrm{CFO}_t + \beta_2 \mathrm{ACC}_t + e_{it}$$

Eşitlikte CFO_t, cari dönem faaliyetlerinden sağlanmakta olan nakit akışları, ACC_t ise cari dönemdeki tahakkukların gösterir. $\beta_1 > \beta_2$ olması, karlardaki nakit akış bileşeninin, tahakkuk bileşenine göre daha süreklilik gösterdiğini ifade eder.

Karların sürekliliğinde en mühim referanslardan biri, Sloan (1996) 'nın araştırmasıdır. Araştırmasında, karlardaki nakit akış bileşenlerinin, tahakkuk bileşenlerine göre daha süreklilik gösterdiğini ifade etmiştir.

2.2.1.2. Karların İstikrarlı Hale Gelmesi

Karların istikrarlı bir hal alması, kar yönetiminin enstrümanı konumundadır. Mohammady (2010), yaptığı bir araştırmada karların istikrarlı bir hale gelmesini, rapor edilen karların zaman içinde volatilitesinin azalması şeklinde ifade etmiştir. Şayet karlar istikrarlı hale geliyorsa, rapor edilen muhasebe karlarının gerçekleşmiş olan karlardan zaman zaman daha az, zaman zaman da daha fazla olabilmektedir. Demir ve Bahadır (2007: 112) ise yaptığı çalışmada, aynı yöntemle gelirin, başarılı olan senelerden başarısız olan senelere aktarılabildiğini ve bu şekilde de karlardaki senelik değişimlerin önlenebildiğini söylemektedirler.

Karların istikrarlı olmasını destekleyen uygulamalar, mevcut performansla hedeflenen performansın farklı olduğu durumda ortaya çıkmaktadır. İstikrarlı bir hale getirilmiş karlar, sabit kar dağılımı oluşturarak yüksek kar payıyla yüksek fiyat neticesini ortaya çıkarmaktadır. Buna ek olarak istikrarlı hale gelen karların, yatırımcıları yüksek kar düzeyinin devamlılığına inandırdıkları da söylenmektedir. Yöneticileri istikrarlı bir kar yaratmaya iten diğer güdüler ise finansal tablodaki rakamlara bağlı düzenlenen anlaşmalarla ilgilidir. Örnek olarak, istikrarlı hale getirilmiş karlar yatırımcıların, risk algılarının azalmasına sebep olarak sermayenin maliyetini düşürür (Albornoz ve Alcarria, 2003, s. 443).

Copeland (1968)'e göre, iyi bir istikrar aracı aşağıda bahsedilen özelliklerde olmalıdır (Copeland, 1968, s. 102):

- Bir kez kullanıldıktan sonra, işletmeyi gelecekte özel bir hareket yapmak durumunda bırakmamalıdır.

- Kullanımı profesyonel görüşe dayanmalı ve "genel kabul görmüş, muhasebe ilkeleri"nin sınırları içinde olmalıdır.
- Karlardaki değişiklikleri yok edebilmelidir.
- Tek başına veya diğer uygulamalarla uyum içerisinde birbirini takip eden dönemler de kullanılmalıdır.

Karların istikrarlı olmasında tahakkuklar kullanılır. Leuz vd. (2003: 509-510), karların istikrarlı olmasının tespitinde iki ölçütten bahsedilmektedir. Biri, faaliyet karlarındaki standart sapmanın faaliyetlerden sağlanarak nakit akışlarındaki standart sapmaya oranlanmasına denir. $(\sigma(EARN)/\sigma(CFO))$.

Oranın düşük olması, içerisindekilerin rapor edilen karları istikrarlı olması için muhasebe yargısı kullandığı görülür. Diğer kriter de, tahakkuklardaki değişimle birlikte faaliyetlerle sağlanmakta olan nakit akışlarındaki değişimin arasındaki korelasyonu ifade eder. $(Corr(\Delta ACC, \Delta CFO))$

Korelasyonun negatif yönde olması tahakkuk muhasebesinin olağan neticesidir. Bununla beraber, korelasyonun büyüklüğünün de karların istikrarlı olmasını sağladığı ve firmanın gerçekleşen ekonomik performans değerini yansıtmadığını ifade eder.

2.2.1.3. Kar Yönetimi

Kar yönetimi, işletmelerdeki yöneticilerin, finansal raporlarda bulunan muhasebe verilerinin sözleşmeye bağlı olarak getirileri etkilemek veya işletmelerdeki bilgi kullanıcılarına işletmelerinin ekonomik performansıyla ilgili yanlış bilgi vererek finansal olan rapor bilgilerinin olduğundan farklı gösterilmesidir (Healy ve Wahlen, 1999, s. 368).

Kar yönetimi, işletmedeki yöneticilerinin muhtelif hedeflerle işletmelerin karını kasti bir şekilde değiştirmesini ifade eder. Kar yönetimindeki çalışmalarda işletmelerdeki yöneticilerin mali tablolarındaki kalemlerini şahsi veya sebebi bilinmeyen bazı hedeflere ulaşmak için düzenleme ihtimalini inceler (Lee ve Vetter, 2015, s. 62).

Chaney vd. (2011, s. 60)'ne göre yönetici bireyler, firmaların kendi adlarına yaptıkları ödemelerde artış sağlamak veya firmanın kötü olan performansını saklamak için ihtiyari tahakkuk seçimlerini uygun zaman kollayarak kullanabilirler veya karların bilgisel

içeriğini yapılan seçimlerle yükseltmek isteyebilirler. Bu iki durumda da, genel olarak ihtiyari olan tahakkuklar, kar kalitesinde ölçüt olarak kullanılabilmektedir.

Dechow, tahakkukların yüksek seviyede olması genel olarak kar yönetimi ile düşük kar kalitesinin göstergesi şeklinde ifade edilmektedir. Dechow vd. (1995, s. 197) yaptığı bir araştırmada, kar yönetiminin tespit edilmesinde kullanılan modellerden; "Healy (1985) modeli, DeAngelo (1986) modeli ile birlikte Jones (1991) modeli" tahakkukların girdi şeklinde olduğunu dile getirmektedirler.

Tahakkuklardaki unsurlar dikkate alındığı zaman, tahakkukların üç farklı türde yönetilebileceği dile getirilmiştir (Dechow vd., 1995, s. 201-202):

Gider Manipülasyonu: Giderlerin kayıt altına alınmasında geciktirilmesiyle gerçekleştirilir. Kar yönetiminin yapıldığı sene, belli miktardaki gider toplam tahakkuklara ekleme yapılırken, yine aynı miktar sonraki sene tahakkuklardan eksiltilmektedir.

Gelir Manipülasyonu: Gelir gerçekleşmeden önce kayıt altına alınmasıyla gerçekleşir. Kar yönetiminin yapıldığı sene, belli miktardaki gelir toplam tahakkuklara, gelir hesaplarıyla alacakların hesabına ekleme yapılırken, yine aynı miktar sonraki sene toplam tahakkuklardan ve gelir hesaplarıyla alacakların hesaplarından düşülür.

Kar Marjı Manipülasyonu: Aynı şekilde gelir manipülasyonundaki gibi, gelirler gerçekleşmeden kaydedilir. Aralarındaki fark ise, manipüle edilen gelirler ile birlikte giderlerin eşleşmesiyle alakalı olmasıdır. Gelir manipülasyonunda gelirler, yukarı şekilde manipüle olurken, giderlerde ise değişiklik olmaz. Kar marjı manipülasyonunda, gelirler yukarıya doğru manipüle olurken, giderler manipüle olan gelirlerle eşleştirilir. Bundan dolayı kar marjı manipülasyonunda, istenilen kar artışına yaklaşabilmek için olduğundan daha fazla gelirin manipüle olmasına gereksinim duyulur.

2.2.2. Karların Kalitesi İle İlgili Yapılan Araştırmalar

1997-2007 yılları arasında, İç ve Aygün (2009)'ün yaptığı çalışmada, Türkiye'nin sermaye piyasasındaki hisse senedi getirisi ve kar ile nakit akışlarının arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın neticesinde, kar ile nakit akışlarındaki değişimin yatırımcıya

bilgi sağlayarak yatırımcıların pozitif yönde değişime olumlu bir şekilde tepki verdiğini bulmuşlardır. Buna ek olarak kardaki değişimin yatırım yapanları nakit akışlarındaki değişim oranından daha fazla etkilediği bulunmuştur.

Yel (2012), İMKB'de işlem görmüş işletmelerin cari karları ile gelecek olan hisse senedi getirilerinin arasındaki bağı, 1992-2003 yılları arasındaki dönem için araştırmıştır. Neticesinde, cari dönemdeki nakit akışlarının gelecek dönemdeki normal olmayan hisse senedi getirileri tahakkuklara oranla daha fazla etkisi olduğu bulunmuştur.

Dichev vd. (2013)'nin yaptığı araştırmada, ölçek ile mülakat yöntemleriyle üst seviyedeki yöneticilerin, bilhassa finanstan sorumlu olan genel müdürlerin kar kalitesi konusundaki düşünceleri incelenmiştir. CFO'lar kaliteli karların, tekrarlanabilir ve sürdürülebilir olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Ek olarak alternatif olarak muhasebe yöntemlerinin kullanımındaki tutarlı oluşun, kar kalitesini etkisi olduğu vurgulanmıştır.

Wang ve Campbell (2012), 1998-2009 yıllarında Çin'de IFRS'nin, kar yönetimi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma dönemi, yerel standartların kullanılmış olduğu dönem (1998-2006) ile IFRS 'nin kullanmış olduğu dönem (2007- 2009) olarak ikiye ayrılır. Araştırmanın neticesinde IFRS 'nin, kar yönetimi uygulamalarını azalttığına dair bir bilgi yoktur. Fakat devlet sahipliğinin %20 ile daha fazla olduğu firmaların, kar yönetimindeki uygulamaları daha azdır. Kar yönetimi mevzusunda devlet sahipliğinin caydırıcı olduğu ortaya çıkmıştır.

Watrin ve Ullmann (2012), 1994-2005 döneminde Almanya'da finansal raporlama güdüleri ile muhasebe standartlarının kar kalitesi üzerinde etkilerini ortaya koymuşlardır. Yaygın beklenti değil de IFRS'ye dayanan raporların kar kalitesini azalttığı ortaya çıkmıştır.

İsmail vd. (2013) yaptığı bir çalışmada, Malezya'da IFRS'nin kabulünden önceki dönem ve sonrasındaki dönemde, kar kalitesindeki farklılığın ne derece olduğunu incelemişlerdir. Araştırmanın neticesinde, IFRS'nin kabulünün yüksek kalitede karlarla ilişkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. IFRS'nin kabulü sonraki dönemde kar yönetiminin azalıp, karların değer ilişkisinde de artış olduğu ortaya çıkmıştır.

Ebaid (2013) yaptığı bir araştırmada, Mısır'da 2005 yılı sonrası başlayan gönüllü bir şekilde yapılan kurumsal yönetim uygulamalarını, kar kalitesiyle yatırımcı kişilerin algıları üzerinde etkisi anket ile belirlenmiştir. Çalışma neticesinde, kurumsal yönetim ilkelerini gönüllü bir şekilde yapan firmaların, finansal rapor sürecindeki kalitesinin arttığı ve yapılan uygulamaların yatırımcıların verdiği kararlara etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 2. Karların Kalitesi İle İlgili Literatür Özeti

Yazar	Araştırma Dönemi	Örneklem	Sonuç
İç ve Aygün (2009)	1997- 2007	Türkiye;1.382 gözlem	Kar oranlarıyla nakit akışlarındaki değişim, yatırımcıların kararlarını etkiler. Fakat kar oranlarındaki değişim yatırımcı kişilerin kararlarını nakit akışlarındaki değişim ile birlikte daha fazla etkiler.
Yel (2012)	1992- 2003	Türkiye;1.448 gözlem	Nakit akışları hisse senedi getirileri konusunda karlara oranla daha etkilidir.
Dichev vd. (2013)	2011	ABD;169 firma CFO'suyla yapılmış olan anket yanıtları	"Sürdürülebilirlik ve tekrarlanabilirlik" kaliteli karların özellikleri şeklindedir. Alternatif muhasebe yöntemlerinin kullanımındaki tutarlılık kar kalitesini etkilediği ortaya çıkmıştır.
Wang ve Campbell (2012)	1998- 2009	Çin;1.329 firma,11.947 gözlem	IFRS'nin kar yönetimini azalttığını gösteren bir delil yoktur. Devlet sahipliği ile bağımsız yönetim kurulları, kar yönetiminde caydırıcı rol üstlenir.
Watrin ve Ullman (2012)	1994- 2005	Almanya;407 firma,3.118 gözlem	IFRS'ye dayanan finansal raporlama, kar kalitesini azalttığı ortaya çıkmıştır.
İsmail vd. (2013)	2002- 2009	Malezya;4.010 gözlem	IFRS'nin kabul edilmesiyle birlikte kar kalitesi ile karların değer ilişkisi artış göstermiştir.
Ebaid (2013)	2010	Mısır;141 gözlem (anket)	Gönüllü olarak yapılan kurumsal yönetim uygulamaları, kar kalitesini arttırarak yatırımcı kararlarını etkilediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 3. Kar Kalitesi Ölçmede Kullanılan Yaygın Yöntemlerin Özet Çalışması

Ampirik Ölçüt	**Teori**	**Güçlü ve Zayıf Yanları**
Süreklilik (Persistence) $\text{Karlar}_{t+1} = \alpha_0 + \beta_1 Karlar + e_t$	Karları süreklilik gösteren firmalar daha "sürdürülebilir" karlara sahiptir.	**Avantajları:** Graham ve Dodd (1934), karların menkul kıymet değerlemesinde faydalı şekilde beklenen nakit akışlarının ölçüsü olduğu düşüncesiyle tamamen uyumludur. **Dezavantajları:** Süreklilik, muhasebe ölçüm sistemindeki gibi firmanın esas faaliyet performansına da bağlılık gösterir. Her birinin rolünü çözmek problem teşkil eder. Süreklilik, kar yönetimi uygulamaları ile kısa dönem içerisinde sağlanabilmektedir.
Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi (Smoothness) Oranın daha düşük olması, karlardaki dalgalanmanın nakit akışlarına nispeten daha fazla istikrarlı hale getirildiğini gösterir.	Geçici nakit akışlarının istikrarlı hale getirilmesi, karların sürekliliğini ve bilgi verici özelliğini arttırabilir. Ancak yöneticilerin nakit akışlarındaki daimi değişiklikleri istikrarlı hale getirmeye araştırmaları, kar kaleminin zamanlılığının ve bilgi verici özelliğinin azalmasına yol açar.	**Avantajları:** Karın istikrarlı hale getirilmesi dünya genelinde bir çok ülkede kullanılan bir işletme uygulamaları halindedir. **Dezavantajları:** İstikrarlı hale getirilmiş karlar,esas faaliyetlerden kar süreci, muhasebe kuralları ile kasıtlı olan kar manipülasyonlarının istikrarlı hale getirilmesini gösterdiğinden rapor edilen karların istikrarlı hale getirildiğini çözmek zordur.
Kar Yönetimi (Earning Management) İşletmenin piyasa değerini artırmak için kasıtlı olarak karın değiştirilmesini ifade eder.	Karları süreklilik gösteren firmalar, daha "sürdürülebilir" karlara sahiptir.	**Avantajları:** Graham ve Dodd (1934)'un karların menkul kıymet değerlemesinde faydalı olan beklenen nakit akışlarının ölçüsü olduğu düşüncesiyle tamamen uyum gösterir. **Dezavantajları:** Süreklilik, muhasebe ölçüm sisteminde olduğu gibi firmanın temel faaliyet performansıyla ilişkilidir. Her birinin rolünü çözmek problem teşkil eder. Süreklilik, kar yönetimi uygulamaları ile kısa dönem içerisinde sağlanılabilir.

Kaynak: P.Dechow, W.Ge ve C.Schrand (2010). Understanding Earnings Quality: A Review of the Proxies, their Determinants and their Consequences. *Journal of Accounting and Economics*, 50: 351-352.

2.3. Toplam Tahakkuklar

Tahakkuk kelimesi Arapça kökene sahip olup Türk Dilindeki karşılığı; "yerine gelmei gerçekleşme" şeklindedir. İktisat bilimindeki karşılığı ise "alacak hakkının ortaya çıkması" şeklinde ifade edilmiştir. Muhasebe disiplinine göre tahakkuk, gelir veya giderin gerçekleştiği anda ve dönemde ilgili muhasebe hesaplarına kaydedilmesidir.

Kavramsal Çerçeve'ye göre tahakkuk esası; işletmenin genel faaliyetlerinden doğan işlemlerin, gerçekleştiği dönemde ilgili hesaplara kaydedilmesini ve ilgili dönemine ait raporlarda sunulmasını ifade etmektedir (Örten vd., 2014, s. 3).

Tahakkuk esaslı muhasebe yönteminin kullanılması bir işletmenin performansının değerlendirilmesinde oldukça önemli bilgiler sunar. Çünkü sadece cari döneme ait nakit giriş ve çıkışlarını değil ekonomik kaynakları, hak ve yükümlülüklerini ve bunlarda meydana gelen değişimleri izlememize olanak sağlar.

Özkan vd. (2005: 174), 'ye göre tahakkukların hesaplanması iki temel yaklaşımla gerçekleştirilmektedir. Bu yaklaşımlar bilanço ve nakit akım olarak ayrılmaktadır. Özkan'a göre bilanço yaklaşımı nakit dışı cari varlıkları, cari tahakkukları ve cari yükümlülükleri baz almaktadır ve bu hesaplarda yaşanan değişimleri konu edinmektedir. Söz konusu yaklaşımın hesaplaması ise şöyledir:

Tahakkuklar = Δ Nakit Dışı Varlıklar – Δ Cari Yükümlülükler – Uzun Dönem Borçların Vadesi Gelen Kısımları – Ödenecek Vergiler – Amortisman giderleri

İkinci esas yaklaşım olan nakit akış ise, bilançolarda yer alan bilgilerin aksine nakit akış tablolarında yer alan bilgileri esas almaktadır. İkinci yaklaşımın hesaplaması ise aşağıdaki şekildedir:

Tahakkuklar = Olağan Kar – Faaliyetlerden Sağlanan Nakit Akışları

Nakit akışları esas alan tahakkuk yaklaşımı bazı yönleriyle eleştiriye maruz kalmaktadır. Bernstein (1993, s. 461)'e göre faaliyetlerden sağlanan nakit akışlarını, karlara nazaran daha az manipüle edilmeye imkan vermektedir. Ayrıca bir işletmenin yüksek miktarda net karının olması ancak bu duruma karşın düşük miktarda nakit akışlarına sahip olması, gelir ve gider tahakkuklarının şüpheli olduğunun en önemli göstergesidir.

2.3.1. Toplam Tahakkukların Ölçülmesinde Kullanılan Yaklaşımlar

Muhasebe kalitesinin ölçümünde kullanılan yöntemlerin başında tahakkuk temelli yaklaşımlar kullanılmaktadır. Tahakkuk temelli yaklaşıma göre işletmenin toplam tahakkukları, isteğe bağlı tahakkuklar ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklardan oluşmaktadır. İstek dışı tahakkuklar, planlanmamış şekilde meydana gelen tahakkuklardır ve buna "*anormal tahakkuklar*" veya "*beklenmedik tahakkuklar*" da denilmektedir. İşletmenin borsa işlem gören menkul kıymet değerinde beklenmedik artış, sahip olunan kıymetli madenlerin küresel piyasadan etkilenerek değer kaybetmesi, takip eden dönemde personele ödenecek maaşlar gibi işletme yönetiminin müdahale etmesine olanak bulunmayan gelir ve giderler örnek olarak sayılabilir (Ronen ve Yaari, 2008, s. 372).

İşletme performansının tablolarda doğru ve etkili bir şekilde gösterilmesi amacıyla tahakkuk temelli modeller kullanılmaktadır. Ancak doğru ve etkili raporlama amaçlanırken bir takım hususlara dikkat etmek önem arz etmektedir. İşletmelerin tahakkuk tutarının müdahale etmemesi ve tahakkuk miktarları tespit edilirken oluşabilecek hataların engellenmesi gerekmektedir (Dechow ve Dichev, 2001, s. 1).

2.3.1.1. DeAngelo Modeli

İşletme hakim ortağının işletmeye ait olan hisse senetlerini ilk elden ya da ikinci el piyasadan satın alması sırasında kar yönetimi yapmasına dayanmaktadır. Hakim ortak işletmeye ait hisse senetlerini alırken kar yönetimine başvurarak işletmenin defter değerini düşük göstermesine ve bu sayede hisse senetlerini daha düşük fiyattan ele geçirmesine dayanan bir tezi savunmaktadır. DeAngelo'ya göre hakim ortak kar yönetimine başvurarak amacı doğrultusunda hisse senedi fiyatlarını manipüle etmektedir. (Yalçın, 2019, s. 580).

Model; halka açık bir işletmenin tüm hisse senetlerinin satın alınarak halka kapalı özel işletme haline getirilmesini temel amaç olarak görmektedir. Yöneticiler tüm hisse senetlerini toplarken kar yönetimi yaparak düşük fiyattan alma eğilimi göstermektedir. (DeAngelo, 1986, s. 400).

DeAngelo (1986), işletmelerinin tüm hisse senetlerinin satın alma yoluyla veya vekalet yarışması yoluyla ele geçirilmesini amaçlayan yöneticileri araştırmıştır. Araştırma

örneklemini NYSE ve Amerikan Marketing of Exchange (AMEX)'de yer alan 64 işletme oluşturmaktadır. Araştırma temelinde işletme yöneticilerinin amaçları doğrultusunda hareket ederken kâr yönetimi yapıp yapmadıklarını incelenmiştir. Model, isteğe bağlı olmayan tahakkukları, son dönemdeki toplam tahakkukların miktarını (TA_{t-1}) kullanarak, önceki dönemi deflete etmek suretiyle hesaplamaktadır. İsteğe bağlı olmayan tahakkukların (NDA_t) DeAngelo'ya göre hesaplanması aşağıdadır(Ayarlıoğlu, 2007:10).

$$NDA_t = TA_t / A_{t-1}$$

NDA_t = İsteğe bağlı olmayan tahakkuklar

TA_t = Toplam tahakkuklar

A_{t-1} = Önceki yılın toplam aktif tutarı

2.3.1.2. Jones Modeli

Jones modeli, literatürde en çok kabul gören ve birçok araştırmada atıf yapılan bir modeldir. Bu modelin uygulandığı araştırmasında, ABD'deki firmaların Uluslararası Ticaret Komisyonu tarafından ithalattan zarar gören sektörler için sağlanan gümrük tarifesi ve kota uygulamasından yararlanabilmek için raporladıkları kâr tutarlarını, tahakkuklar vasıtasıyla etkileyip etkilemedikleri tespit edilmeye çalışılmıştır (Jones, 1991, s. 193).

Jones modelinde toplam tahakkuklar aşağıdaki şekilde hesaplamıştır:

$$TA = [\Delta CA - \Delta CASH] - [\Delta CL - \Delta STD - \Delta IT] - DEP$$

TA = Toplam tahakkuklar,

ΔCA = Dönen varlıklardaki değişim,

$\Delta CASH$ = Nakit ve nakit benzerlerindeki değişim,

ΔCL = Kısa vadeli yükümlülüklerdeki değişim,

ΔSTD = Uzun vadeli borçların kısa vadeli kısımları,

ΔIT = Ödenecek vergideki değişim,

DEP = Dönemin amortisman ve itfa giderleri toplamıdır.

Jones, araştırmasında kullandığı dönemi gözlem ve tahmin dönemleri olmak suretiyle iki ayrı şekilde incelemiştir. İlk aşama olan tahmin döneminde isteğe bağlı tahakkukları hesaplamış ve bu dönemde kâr yönetiminin olmadığı varsaymıştır. İkinci aşamada ise değişkenlerin katsayıları hesaplanmış ve söz konusu katsayıları gözlem döneminde yerine koyulmuştur. Jones, tahakkukları aşağıdaki model ile tahmin etmiştir:

$$TA_{it} = \alpha_0 + \beta_1(1/\ A_{it-1}) + \beta_2(REV_{it}/\ A_{it-1}) + \beta_3(PPE_{it}/\ A_{it-1}) + e_{it}$$

TA_{it} = i işletmesinin t yılındaki toplam tahakkukları,

REV_{it} = i işletmesinin t yılındaki net satışları eksi t–1 yılındaki net satışları,

PPE_{it} = i işletmesinin t yılındaki brüt maddi duran varlıkları,

A_{it-1} = i işletmesinin t yılındaki toplam varlıkları,

e_{it} = i işletmesinin t yılındaki hata terimi,

i = 1,….., N işletme indeksini (N = 23),

t = 1,….., Ti , i işletmesinin tahmin dönemindeki yıla ait indeksi ifade etmektedir.

Beklentiler modeline PPE_{it} ve REV_{it}'in eklenmesindeki maksat, isteğe bağlı olmayan tahakkuklarda ekonomik nedenlerden kaynaklı değişimlerin incelenebilir olmasıdır. Modeldeki bütün değişkenler, varyans sorunundan en az seviyede etkilenmesi için t−1'deki toplam aktif miktarına bölünmüştür.

$$U_{ip} = TA_{ip} - \beta_{1i}[1/\ A_{ip-1}] + \beta_{2i}[REV_{ip}/\ A_{ip-1}] + \beta_{3i}[PPE_{ip}/\ A_{ip-1}]$$

Modelde p = tahmin dönemine ait yılı ifade etmektedir, uip = p yılındaki isteğe bağlı tahakkuk miktarını ifade etmektedir (Jones, 1991, s. 193).

Jones (1991) yaptığı araştırmasında işletme yöneticilerinin özellikle ithalat soruşturması dönemlerinde gelir düşürmeye yönelik amaç doğrultusunda isteğe bağlı tahakkukları uyguladıklarını gözlemlemiştir (Jones, 1991, s. 223).

2.3.1.3. Düzeltilmiş Jones Modeli

Jones modelinde, firmaların satışlarını kullanarak kâr manipülasyonu yapamayacaklarını varsayılmıştır. Ancak; bu varsayıma Dechow, Sloan ve Sweeney (1995, s. 193) araştırmasında bir eleştiri getirilmiştir. Jones modelinde varsayılan yaklaşım, Sloan, Dechow ve Sweeney tarafından geliştirilerek 1995 senesinde, "Düzeltilmiş Jones Modeli" olarak literatüre geçmiştir. Bu değişiklik, yönetici inisiyatifinin satışlar üzerine uygulandığında, isteğe bağlı tahakkukları hatayla ölçme varsayımını ortadan kaldırmak için tasarlanmıştır.

Düzeltilmiş Jones Modelinin temel dayanağı, muhasebe sisteminin tahakkuk bazlı olmasıdır. Sistemin tahakkuk bazlı olması, işletmenin dönem sonunda elde ettiği kazancın hem nakit ve nakit benzerlerinden hem de tahakkuk edilmiş unsurlardan oluştuğunun göstergesidir (Healey, 1985).

İşletmenin toplam tahakkukları, isteğe bağlı olmayan ve isteğe bağlı olan şekliyle ikiye ayrılmaktadır. Bu durumda isteğe bağlı ve bağlı olmayan tahakkukları elde edebilmek için toplam tahakkuk miktarının tespit edilmesi gerekir (Memiş ve Çetenak, 2012). Toplam tahakkuklar; Nakit Akış ve Bilanço ve Nakit Akış yaklaşımları toplam tahakkukun hesaplamalarında kullanılan 2 farklı yöntemdir. Bilanço yaklaşımına göre şu şekilde elde edilir: (Healey, 1985; Jones, 1991)

$$TT_t = \Delta DÖN_t - \Delta HD_t - \Delta KVY_t - \Delta KVB_t - AMOR_t$$

TT_t : t yılındaki toplam tahakkuk tutarı,

$\Delta DÖN_t$: t yılındaki dönen varlık tutarındaki değişimi,

ΔHD_t: t yılındaki nakit ve nakit benzerleri tutarındaki değişimi,

ΔKVY_t : t yılındaki kısa süreli yükümlülük tutarındaki değişimi,

ΔKVB_t: t yılındaki kısa süreli borç tutarındaki değişimi,

$AMOR_t$: t yılındaki amortisman gider tutarını göstermektedir.

Nakit akış yaklaşımına göre aşağıdaki gibi hesaplanabilir: (Hribar ve Collins, 2002).

$$TT_t = NK_t - FNA_t$$

TT_t: t dönemindeki toplam tahakkukları göstermektedir.

NK_t: t dönemindeki olağanüstü kalemler öncesi net karı göstermektedir.

FNA_t: t dönemindeki esas faaliyetlerden elde edilen nakit akışları gösterir.

Çalışmada isteğe bağlı tahakkukları elde edebilmek için, öncelikli olarak toplam tahakkuklar hesaplanır. Araştırmamızda Düzeltilmiş Jones Modeli, toplam tahakkukları hesaplamak için ana model olarak kullanılmıştır.

$$TA_t = DA_t - NDA_t$$

TA_t: Toplam tahakkukları göstermektedir,

DA_t: İsteğe bağlı tahakkukları göstermektedir,

NDA_t: İsteğe bağlı olmayan tahakkukları ifade eder.

Çalışmada isteğe bağlı olmayan tahakkuklar şu şekilde hesaplanmıştır:

$$TA_{it}/\ A_{it-1} = \alpha_1(1/\ A_{it-1}) + \alpha_2(REV_{it}/\ A_{it-1}) + \alpha_3(PPE_{it}/\ A_{it-1}) + e_{it}$$

$$NDA_{it} = \alpha_1(1/\ TA_{it-1}) + \alpha_2(REV_{it} - REC_{it}/\ TA_{it-1}) + \alpha_3(PPE_{it}/\ TA_{it-1}) + e_{it}$$

TA = Toplam tahakkukları göstermektedir,

REV = Toplam gelirleri göstermektedir,

REC = Alacakları göstermektedir,

PPE = Brüt maddi duran varlıkları göstermektedir,

A_{it-1}= Bir önceki dönemin toplam aktifini göstermektedir.

İsteğe bağlı tahakkuk oranı, regresyon eşitliğindeki parametrelerin (α1, α2, α3) yerine konulması suretiyle hesaplanabilmektedir. Diğer bir anlatımla tahmin hataları, modele ait

isteğe bağlı tahakkuk oranı elde etmemizi sağlayacaktır. Aşağıda tahmin hatası ile isteğe bağlı tahakkuk oranı ilişkisi ifade edilmiştir.

$$e_{it} = TA_{it}/\ A_{it-1} - \alpha_1(1/\ A_{it-1}) + \alpha_2(REV_{it}/\ A_{it-1}) + \alpha_3(PPE_{it}/\ A_{it-1})$$

$$DA_{it} = TA_{it}/\ A_{it-1} - \alpha_1(1/\ A_{it-1}) + \alpha_2(REV_{it}/\ A_{it-1}) + \alpha_3(PPE_{it}/\ A_{it-1})$$

Bu regresyon modelinin çözümlenmesi neticesinde, isteğe bağlı tahakkukların artması muhasebe kalitesinde azalış olduğunu ve isteğe bağlı tahakkukların azalması ise muhasebe kalitesinin arttığını ise ifade etmektedir.

Düzeltilmiş Jones modeli:

$$NDA_{it} = \alpha_1\left(\frac{1}{TA_{it-1}}\right) + \alpha_2\left(\frac{\Delta REV_t - \Delta REC_t}{TA_{it-1}}\right) + \alpha_3\left(\frac{PPE_t}{TA_{it-1}}\right)$$

NDA = İsteğe bağlı olmayan tahakkukları göstermektedir,

TA = Toplam varlıkları göstermektedir,

ΔREV = Gelirlerdeki değişimi göstermektedir,

ΔREC = Alacaklardaki değişimi göstermektedir,

PPE = Brüt maddi duran varlıkları göstermektedir.

Düzeltilmiş Jones Modeli'nde, olay dönemindeki kredili satışlardaki değişimin kâr yönetimi uygulamalarından kaynaklandığı varsayılmaktadır (Dechow vd., 1995, s. 193).

2.3.2. Toplam Tahakkuklar İle İlgili Yapılan Araştırmalar

DeAngelo (1986), New York ve Amerikan Borsasında faaliyet gösteren 64 şirkette kar yönetimi olup olmadığı incelemiştir. Araştırma neticesine göre işletmelerin hakim ortakları kar yönetimi yapmak suretiyle işletmelerinin hisse senedi fiyatlarını kasten düşük göstermekte ve bu sayede işletmenin tüm hisse senetlerini düşük fiyattan satın almaktadır. Araştırma sonuçları DeAngelo'nun (1986) ifade ettiği "yöneticiler işletmelerini ele geçirme faaliyetinden önce kârları manipüle ederek azaltmışlardır" şeklindeki hipotezini desteklemiştir.

Dechow (1994), 60-89 yılları arasında Amerikan Borsası'nda yaptığı araştırmada tahakkuk muhasebesinin nakit akışlarına nazaran daha iyi neticeler verdiğini gösterecek bulgulara rastlamıştır. Nakit akışlarında ortaya çıkan eşleştirme ve zamanlama sorunundan ötürü performans tespitinde tahakkuklara oranla daha "eski" olduğu, karların performans ölçümünde tahakkukların daha iyi bir ölçme yeteneğinin olduğunu gösterdiğini dile getirmiştir.

Sloan (1996) yaptığı çalışmada; karları, nakit akışları ile tahakkuklar şeklinde ilk kez ikiye ayırarak incelemiştir. Amerika Borsası'nda 62-91 yıllarında yer alan işletmeleri incelemiştir. Sloan'ın bulgularına göre karların içindeki tahakkuk bileşeni miktarı arttıkça karların sürekliliğini düşme eğilimi göstermiştir. Araştırmacıya göre, nakit akış bileşeni tahakkuklara oranla daha güvenilir ve kalitelidir.

Tablo 4. Toplam Tahakkuklar İle İlgili Literatür Özeti

Yazar	Araştırma Dönemi	Örneklem	Yöntem	Sonuç
DeAngelo	1986	1973-82 arası, yönetimin ele geçirildiğini duyuran 64 NYSE ve AMEX firması	İsteğe bağlı tahakkuklar = Toplam tahakkuklar	Ampirik bulgular hipotezi desteklememiştir
Dechow	1980-1989	Türkiye;Amerika; 20.718 toplam gözlem (çeyrek dönem verileri), 28.847 toplam gözlem (yıllık veriler), 5.445 toplam gözlem (dört yıllık veriler) 1.488 toplam gözlem	İsteğe bağlı olmayan tahakkuklar = sektörün ortalaması	Tahakkuklar, nakit akışlarına oranda işletme performansını tespit etmede daha başarılıdır. Tahakkukların, hisse senedi kazançlarıyla olan ilişkisi, nakit akışlarına oranla daha güçlüdür.
Sloan	1962-1991	Amerika; 40.679 gözlem	İsteğe bağlı olmayan tahakkuklar = sektörün ortalaması	Nakit akışları, tahakkuklara oranla daha süreklidir. Bu sebeple, tahakkukların karlar içerisindeki oranı yükseldikçe, karların sürekliliği ve buna bağlı olarak kalitesi düşmektedir.
Jones	1991	ABD; 5 Sanayi sektöründeki 23 firma	İsteğe bağlı olmayan tahakkuklar = kısa ve uzun dönem ayarlamaları çıkarılmış, dönem başı toplam varlıklarla deflate edilen tahakkuklar	Yöneticiler, ITC inceleme dönemi boyunca kazançları azaltıcı muhasebe yöntemlerine başvurmaktadırlar
Sweeney	1995	Dört örneklem: her biri 1000 firmadan oluşan iki, ekstrem performans gösterenlerden bir ve SEC tarafından cezalandırılmış 36 firmadan bir örneklem	Test edilen modeller: Orijinal Jones modeli, modifiye edilmiş Jones modeli, Healy modeli, DeAngelo modeli ve Sektör modeli	Hiçbir model tam anlamıyla olmamakla birlikte, en iyi model modifiye edilmiş Jones modeli

2.3.3. Bağımsız Denetim

Denetimin Latince karşılığı ‘‘Contra Rotulus’’ anlamı ise işitmek ya da dikkatlice dinlemektir. TDK’ye göre denetim; herhangi bir işin olması gerektiği şekilde ve yönetimin kriterlerine uygun olarak ifa edilip edilmediğini incelemek, teftiş etmek, kontrol etmektir (Türk Dil Kurumu, 2004).

Denetim uygulamaları eski çağlarda sözlü olarak yerine getirilmekteydi. Varlık sahipleri, varlıklarının takibinden sorumlu olan kişilerden varlıklarıyla ilgili bilgileri dinleyerek öğrenmekteydi. Bu yüzden varlık sahipleri aynı zamanda varlıklarının denetçisi durumundaydı (Puttick, vd., 2007, s. 2)

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ‘‘Uluslararası Standartlara, Finansal Raporlama Standartları’nın Tam Uyumu” projesini başlatmıştır. Ayrıca Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nın ülkemizdeki yansıması olan Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nın işletmelerde uygulanması zorunlu olmuştur. Ancak bu standartlar her işletme tarafından uygulanmayıp SPK tarafından belirlenen ölçütleri aşan işletmeler tarafından uygulanmaya başlamıştır. Bu nedenle bağımsız denetimin işletmeler üzerindeki önemi artmış, özel ve kamu sektörü açısından ise tarafsız ve güvenilir veri sunmada önemli görevler üstlenmiştir (Erol ve Aslan, 2017, s. 65).

Bağımsız denetim uygulamasının başlangıcı finans sektörünün lokomotifi olan bankacılık sektörüyle 1987 yılında başlamıştır. Yasal karşılığı ise SPK’nın 13.12.1987 tarihli, 19663 sayılı Resmi Gazete’ de yayımladığı ‘‘Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkındaki Yönetmelik’’ ile oluşturulmuştur (Resmi Gazete, 1987). Türkiye’de SPK, Haziran 2021 tarihinden itibaren 5 tanesi gayri faal olmak üzere toplamda 347 işletmeyi bağımsız denetim yapabilme konusunda yetkilendirmiştir (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2021).

2.3.4. Bağımsız Denetim ve Denetim Raporlarının Etkisi

Bağımsız denetim (independent Audit), ortaklıkların, işletmelerin, kurum ve kuruluşların kamuya açıklamak amacıyla veya Sermaye Piyasası Kurulu tarafından talep edilebilecek

finansal tabloların, GKGMİ'ye uygunluğu ile birlikte sunulan veri doğruluğunun dürüst bir şekilde yansıtılıp yansıtılmadığını kapsar. Ayrıca denetçiler aracılığıyla denetim kural ile ilkelerine göre, kayıt, defter, bilgi ve belgelerle incelenmesini ve çıktıların rapora bağlanmasını faaliyet alanına konu edinir (Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ, Seri:X, No: 16, Md.2).

Bağımsız denetçinin sorumluluğu, mesleki ve uluslararası standartlara uygun inceleme yapma alanıyla sınırlandırılmıştır. Vergi kanunları bağımsız denetçinin, denetim alanına girmemektedir. Bunun yanında bağımsız denetçi, yönetimin yasalara aykırı hareketlerini tespit etmekten de sorumlu değildir. Kanuna aykırı olayları saptamak hukuk disiplinin alanına girmesi nedeniyle bağımsız denetçinin yasa dışı olayları tespite yönelmesi kendisine tanınan sınırlarının dışına çıkmasına sebep olur (Erdoğan, 2002, s.59-60).

Denetçi, Genel Kabul Görmüş Denetim Tekniklerini (GKGDT) kullanarak denetim sırasında tespit ettiği delilleri tasnif eder, inceler ve bir denetim kaydı/izi meydana getirir. Topladığı delilleri; evrak aslı, tıpkıbasım ya da çalışma kağıtlarını kullanarak ispat müeyyidesi oluşturur. Denetim neticesini ise Olumlu, Şartlı, Olumsuz veya Görüş Bildirmeme olarak belirterek denetim raporu ile denetimi sonlandırır (Erdoğan, 2002, s.60).

2.3.5. Bağımsız Denetçi Görüşlerinin Bilanço ve Yatırımcıya Etkisi

Bağımsız denetim, mesleki esaslar gözetilerek ulusal ve uluslararası standartlara göre Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları'na bağlı kalarak yapılır. Muhasebe denetiminin temelinde, denetime konu edilen işletmenin finansal tabloları hakkında fikir sahibi olmak yatmaktadır. Muhasebe bilgilerine, bilginin kalitesine ve gerçeği yansıtma düzeyine güven duyulmalıdır. İşletmeyle ilgilenen tasarruf sahipleri, finansal tablolara güvenerek, işletme konusunda fikir sahibi olurlar ve yapacakları yatırımlarda finansal tabloları baz alarak hareket ederler (Türedi, 2000, s. 157).

İngiltere Finansal Raporlama Konseyi, denetim kalitesiyle ilgili olarak denetim komiteleri, denetçiler, hazırlayıcılar, tasarruf sahipleri ve diğer ilgililer ile arasındaki iletişimi desteklemek ve etkili şekilde kullanımı sağlamak için 'Denetim Kalitesi

Çerçevesi'ni oluşturmuşlardır. Aşağıdaki faktörler denetim kalitesiyle ilgili kilit noktalar olarak gösterilmektedir. (TURMOB, 2008, s. 8)

– Denetim işletmesinin benimsediği ekol/gelenek,

–Denetim ortaklarının ve denetçileri mesleki bilgileri ve kişisel yetenekleri,

–Etkin şekilde kullanılan denetim süreci,

–Sunulan raporların güvenilirliği, kalitesi ve kullanılabilirliği,

–Kurumsal yönetim ilkelerine işletmenin yönelimi ve denetçinin elinde olmayan dış etkenler. Bu kilit noktalarını oluşturmaktadır.

Bağımsız denetimin işletmeye sunduğu faydalar üç farklı biçimde genellenebilir;

1- Amirlerin mahiyetlerinde bulunan memurların göstermiş oldukları performansı daha doğru ve etkili değerlendirebilme imkanı bulması, bunun yanında memurlarında amirlerinin gelecek planları ve bekleyişleri konusunda daha doğru bilgiye sahip olmasını sağlaması,
2- Astlar ve üstlerin, görev yaptıkları işletme ile ilgili iç ve dış etmenler konusunda mukayese imkanı elde etmesi,
3- Astları işletmenin genel hedefi doğrultusunda bilgilendirerek performans ve faaliyetlerini en verimli şekilde ortaya koyabilmelerini sağlama (Pekiner, 1988, s.9).

Bağımsız denetçi inceleme neticesinde düzenlediği raporu işletme yönetimine sunar. İşletme yönetimi ise rapordan yola çıkarak işletmesi hakkında olumlu ya da olumsuz mali durumunu nesnel ve tarafsız bir şekilde görme imkanı bulur. Bağımsız denetçi raporunu ulusal ve uluslararası denetim standartlarına bağlı kalarak doğru ve nesnel şekilde sunmak durumunda olduğu için işletme yönetimi için bağımsız denetçi raporu en güvenilir kaynak olma statüsünü kazanır. Bu durum ise işletme yöneticisine daha etkili ve isabetli kararlar alabilme imkanı sunar. Bağımsız denetim neticesinde elde edilen verilerden işletme yöneticisi, işletmesinde yapılan hataları, eksiklikleri usulsüzlükleri, ulusal ya da uluslararası muhasebe standartlarına uyumsuzlukları tam zamanında öğrenme ve müdahale etme imkanı bulur (Erdoğan, 2002, s. 62).

Denetim faaliyetinin işletme ile ilgisi olmayan tarafsız üçüncü kişilerce ifa edilmesi ve hazırlanan raporun objektif şekilde sunulması sebebiyle bağımsız denetimden geçerli sonuç almış işletmenin bütün ortaklarının ve bilhassa yönetimde bulunmayan ortakların hakları daha iyi savunulmuş olmaktadır. İşletme dışında veya içinde oluşabilecek her türlü hata, usulsüz ve haksız uygulama açıkça gün yüzüne çıkacaktır. İşletme yönetiminin kasıtlı ya da değil bazı olayların ve hatalı uygulamaların üzerini örtmesine imkan bulunmaması açısından da bağımsız denetimin fazlasıyla önemli bir görev üstlenmektedir (Erdoğan, 2002, s. 62).

Bir işletmenin finansal tabloları bağımsız denetim tarafından incelemeye tabi tutulmuş ve olumlu raporla sonuçlanması söz konusu işletmenin diğer işletmelere karşı alım-satım ilişkisi açısından, para ve sermaye piyasası kuruluşlarının kredi verme konusunda gösterecekleri güven açısından önemli faydalar sağlamaktadır. Denetimden geçen ve finansal tabloları, mali defterleri tasdik edilen işletme, raporda belirtilen kriterler ve şartlar içerisinde güvenilirdir. Bunun yansıması olarak yatırım açısından da tercih sebebi olan bir işletmedir (Erdoğan, 2002, s. 62).

2.4. Bağımsız Denetçi Görüşlerinin Hisse Senedi Getirisi üzerine etkileri

Literatürdeki bağımsız denetimin karşılığı genel olarak, işletme dışındaki tarafsız üçüncü kişi ya da kurumlarca denetime konu olan işletme hakkında yöneticilere veya işletme ile ilgilenen tasarruf sahiplerine bilgi verilmesi şeklinde ifade edilmektedir. Bağımsız Denetçi, işletmenin mali belge, kayıt, doküman vb. evraklarıyla birlikte iç sistemleri hakkında yaptığı araştırma ve değerlendirmelerinin sonucunu bir rapor hazırlayarak gösterilmektedir (Kepekçi, 2000: 1; Ulusoy, 2007: 38).

Bağımsız denetim şirketleri aracılığıyla yapılan denetimlerde, kamuya açıklanacak veya Sermaye Piyasası Kurulu'na gönderilecek finansal tabloların ulusal veya uluslararası muhasebe ilke ile standartlarına uygun şekilde olup olmadığı araştırılır. Farklı bir söylemle, bahsedilen tablolarda bulunan bilgilerin gerçeği gösterip göstermediği incelenir. Bağımsız denetimin doğru olması, denetim ilke ile kurallarına uyulmasına bağlıdır (Erdoğan, 2002, s. 59).

Bir diğer önemli husus olan finansal tablolara güvenilirliğin sağlanması konusu ise sürecin doğru ve etkili işlemesine bağlıdır. İşletme içinde kurumsal yönetim sisteminin

oluşturulması finansal tablo sürecinin en etkili şekilde yerine getirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Bu bağlamda işletmeler kurumsal yönetim sistemlerini kurarak sorumluluk alanı içinde bulunan güvenli finansal tablo hazırla sürecini yerine getirebilirler (Goodwin ve Seow, 2002, s. 196).

İşletmenin tüm birimleri finansal raporlama süreci üzerinde etkilidir. Doğal olarak finansal tabloların doğru ve kaliteli hazırlanıp hazırlanmadığı işletmenin bütün birimlerini ilgilendirmektedir. İşletmeler birimleri arasındaki iletişim ağını güçlendirerek süreci tüm birimlerine yayarak etkili şekilde sonuçlanmasını sağlayacaktır (Arı, 2008, s. 50-51).

Son zamanlarda bağımsız denetim standartları ve denetçinin bağımsızlığı incelenmeye başlamıştır. Denetim kalitesini doğrudan etkileyen bu unsurlar için iyileştirme ve geliştirmeye yönelik bir takım adımlar atılmaktadır. Örneğin ABD'de SEC (Amerikan Sermaye Piyasası Kurulu) No:82 ile usulsüzlük ile hilenin ortaya çıkarılmasında sorumlu olan denetçinin mesleki gelişimi için verilen eğitim süreleri artırılmıştır (Goodwin ve Seow, 2002, s. 196).

Bunun yanında Sarbanes Oxley Yasası (SOX) denetçi bağımsızlığıyla denetim kalitesinin artırılması maksadıysa bir dizi uygulamalar ortaya koymuştur; (Talu, 2009)

–Denetçiler arası rotasyonunun sağlanması,

–Denetim dışı faaliyetlerin engellenmesi,

–Denetim şirketinin, denetleme faaliyetlerini şirketin denetim komitesi gözetiminde yürütmesi bu uygulamalardan örneklerdir.

Bağımsız denetimde, finansal tablolar değerlendirilerek oluşturulan denetim raporu ve ortaya çıkan neticeler, Kamuyu Aydınlatma Platformu aracılığıyla tüm çıkar gruplarına paylaşılmaktadır. Denetçi, yaptığı denetim sonunda elde ettiği sonuçları kamuoyuna görüş bildirerek paylaşmaktadır. Bu görüşler; şartlı, olumlu, olumsuz ve görüş bildirmekten kaçınma şeklindedir. Denetim sonrası KAP üzerinden açıklama yapılan raporlar, tasarruf sahiplerinin finansal kararlar alırken göz önünde bulundurduğu önemli bir kriter halindedir. Çünkü denetim raporları işletmeler hakkında yatırımcılara nesnel ve

önemli bilgiler sunmaktadır. Tasarruf sahipleri elde etmiş olduğu bilgiler doğrultusunda yatırımlarını yeniden gözden geçirme imkanı bulmaktadır. Bu sebeple hazırlanılmış finansal tabloların denetçiler aracılığıyla iyi bir şekilde analiz edilerek gerçeği yansıtacak şekilde paydaşlara sunulması gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHASEBE BİLGİ KALİTESİNİN SERMAYE PİYASASINA ETKİSİ: BIST 50 ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Araştırmanın ilk iki bölümünde muhasebe bilgi kalitesinin tespitine yönelik yaklaşımlar açıklanmıştır. Bu bölümde ise literatürde sıklıkla kullanılan kalite tespiti yöntemleri esas alınarak kurgulanmış model üzerinden sermaye piyasalarına etkisi gözlemlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı ifade edilmiş ve bu amaç doğrultusunda kurgulanan hipotezler ortaya konmuştur. Söz konusu hipotezler doğrultusunda kurulan modeller ve modellerdeki değişkenler teker teker açıklanmıştır. Son olarak, araştırma bulgularından yola çıkılarak değerlendirmeler yapılmış ve önerilerle sonlandırılmıştır.

3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Muhasebe skandalları, kamuoyunu direkt ilgilendiren işletmelerin yöneticileri ya da personelleri tarafından ifa edilebilecek usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması ile sonuçlanan siyasi, ekonomik ya da sosyal hayatı ilgilendiren skandallardır. Bu suçlar çoğunlukla; muhtemel giderlerin muhasebe kayıtlarının döneminden önceden yapılması, beklenen gelirlerin muhasebesini zamanında yapılmaması, işletmenin kârlılığını vergiden kaçmak için kısa süreliğine düşük göstermesi, gerçekleşmesi muhtemel kazançları olduğundan fazla yüksek göstermesi ya da bunlarla ilgili aşırı derecede ihtiyatlı çıkarımlarda bulunması şeklindedir. Bu şekildeki kazanç söylentileri geçici de olsa hisse fiyatını düşürmekte ya da tam tersi davranışlar hisse fiyatlarını geçici de olsa yükseltmektedir. Bu durum neticesi ise finansal yatırımcıları yanlış yönlendirme şeklinde sonuçlanmaktadır. Bu tür asimetrik bilgi üretiminin önüne geçmek için Muhasebe bilgi sistemi, işletmeyle ilgili finansal verilerin toplanmasında, yorumlanmasında ve karar vericilerle birlikte çıkar gruplarının kullanımına sunulmasında en önemli görevi üstlenmektedir. Bu nedenle finansal bilgi kullanıcılarının işletme ile ilgili yapacakları yatırımlarında ya da işletme hakkında vereceği kararların etkili olabilmesi, muhasebe bilgi süreci neticesinde üretilen ve finansal tablolar kanalıyla özetlenen muhasebe bilgilerinin kaliteli olmasına bağlıdır. Özellikle 2000'li yılların başında ABD'de (Worldcom, Enron), Avrupa'da (Parmalat, Ahold) ve Asya'da (SK Global, Livedoor,

Nikko Cordial) ortaya çıkan muhasebe skandalları, hisse senetleri borsada işlem gören işletmelerin raporlama uygulamaları neticesinde üretilen bilgilere duyulan güveni ortadan kaldırmış ve muhasebe bilgilerinin kalitesi eleştirilen bir noktaya gelmiştir. Uluslararası finansal piyasalarda, muhasebe bilgi kalitesinin arttırılması maksadıyla ulusal ve uluslararası finansal raporlama standartları oluşturulmakta ve işletmeler tarafından tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak bu standartlar uygulanmaktadır.

Bu araştırmanın amacı; muhasebe bilgi sistemleri tarafından üretilen ve finansal tablolar aracılığı ile sunulan muhasebe bilgilerinin kalitesinin ölçülmesi ve sermaye piyasalarına etkilerinin incelenmesidir. Araştırmalarda muhasebe kalitesinin tanımı üzerinde fikir birliği bulunmadığı görülmektedir. Ancak genel kabul görmüş hali, FASB ve IASB tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: "Muhasebe bilgilerinin kalitesi, finansal tablolar ile ortaya konan bilgilerin karar verme aşamasında kullanıcılara yararlı olması ve yararlı bilginin ise ilgililik, gerçeğe uygunluk, karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanlılık ve anlaşılabilirlik şeklindeki niteliksel özellikleri barındırması gereklidir." Araştırmamızda, muhasebe bilgilerinin kalitesi, FASB ve IASB'ın bakış açısına bağlı kalarak tanımlanmıştır.

Muhasebe bilgi kalitesi, farklı etkenleri ve değişkenleri ihtiva etmesi sebebiyle geniş bir kavramdır. Literatür incelendiğinde, muhasebe kalitesinin çeşitli boyutlarıyla değerlendirildiği görülmüştür. Bu araştırmada ise, diğer araştırmalardan ayrı olarak muhasebe kalitesinin ölçümünde değer yaklaşımı, karların kalitesi, tahakkuk yaklaşımı ve bağımsız denetçi görüşü bir bütün olarak tek bir modelde incelenmiştir. Bu sayede muhasebe bilgi kalitesi ölçümü araştırmalarına katkı yapılması amaçlanmıştır.

Araştırmada değer yaklaşımı, kar yönetimi yaklaşımı ve ek olarak bağımsız denetçi görüşü etkisi eklenerek karma bir model oluşturulmuş ve modeldeki bağımsız değişkenlerin işletme karı olarak ele alınan bağımlı değişkene etkisi incelenerek sermaye piyasasındaki karşılığı gözlemlenmiştir.

3.2. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmanın sonuçları değerlendirilirken kısıtların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu doğrultuda araştırmamızda bazı kısıtlamalar söz konusudur. Bu araştırmada 2009-2019 dönemi kullanılmıştır. Araştırmanın güncel verilerle çalışılmak

istenmesi ve örneklemin en az 10 yıl olması istenmiştir. Bu doğrultuda 2008 finansal krizinden sonra etkilerin kontrol edilememesi ve kriz sonrası işletmelerin daha kaliteli finansal tablo hazırlayacağı öngörülerek çalışmamız 2009 yıl sonu finansal tablolarıyla 2019 yıl sonu tabloları arasında kısıtlanmıştır.

Bir diğer kısıt ise Bankalar, Özel finans kurumları, sigorta şirketleri, finansal kiralama ve faktöring şirketleriyle menkul kıymet ve gayrimenkul yatırım ortaklıkları kurgulanan modele ait verilerine ulaşılmaması sebebiyle BIST50 'de bulunan toplam 13 firma bu araştırmada kapsam dışı bırakılmıştır.

3.3. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın ana kütlesini hisse senetleri BIST50 endeksinde işlem gören şirketler oluşturmaktadır. Araştırmanın dönemleri Araştırma Kısıtları bölümünde sayılan gerekçeler gözetilerek 2009-2019 yılları olmak üzere 11 yıl olarak belirlenmiştir. Bir firmanın örneklem grubunda yer alabilmesi için, inceleme sürecinde kesintisiz olarak faaliyet göstermesi ve verilerine eksiksiz bir şekilde ulaşılabilmesi gerekmektedir. Söz konusu kriterler ve kısıtlar bir arada değerlendirildiğinde, çalışmanın inceleme grubunu 37 şirket oluşturmaktadır.

Araştırmada kullanılan şirketlerin gelir tablosu, bilanço verileri ile hisse senedi sayıları gibi sermaye piyasası ve mali tablo verileri Datastream, I/B/E/S, Worldscope, EIKON veritabanları ve KAP ve Borsa İstanbul internet sitelerinden (Kamuyu Aydınlatma Platformu) elde edilmiştir.

Araştırmanın ana kütlesini oluşturan şirketler tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Araştırmanın Örneklemi-BIST50 İşletmeleri

SIRA	ŞİRKET KODU	BIST	ŞİRKET ADI
1	505634	AKBNK	AKBANK T.A.Ş.
2	276829	ALKIM	ALKİM KAĞIT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
3	298693	AEFES	ANADOLU EFES BİRACILIK VE MALT SANAYİİ A.Ş.
4	505106	ARCLK	ARÇELİK A.Ş.
5	308131	ASELS	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
6	31322V	BİMAS	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.
7	309760	DOHOL	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.
8	309213	EGEEN	EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.
9	307772	ECILC	EİS ECZACIBAŞI İLAÇ, SINAİ VE FİNANSAL YATIRIMLAR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
10	72853D	EKGYO	EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
11	142190	ENKAI	ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.
12	504817	EREGL	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.
13	504858	FROTO	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.
14	539847	GUBRF	GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.
15	892324	SAHOL	HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.
16	504828	HEKTS	HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.
17	309191	IHLGM	İHLAS GAYRİMENKUL PROJE GELİŞTİRME VE TİCARET A.Ş.
18	289377	IPEKE	İPEK DOĞAL ENERJİ KAYNAKLARI ARAŞTIRMA VE ÜRETİM A.Ş.
19	289102	ISFIN	İŞ FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.
20	276707	ISGYO	İŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
21	682786	KRDMD	KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
22	276809	KARSN	KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
23	504825	KCHOL	KOÇ HOLDİNG A.Ş.
24	68784W	KOZAL	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.
25	26775F	KOZAA	KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETMELERİ A.Ş.
26	307320	MGROS	MİGROS TİCARET A.Ş.
27	307940	OYAKC	OYAK ÇİMENTO FABRİKALARI A.Ş.
28	88324L	PGSUS	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.
29	307701	PETKM	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.
30	885162	SASA	SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.
31	892188	SKBNK	ŞEKERBANK T.A.Ş.
32	50130L	TAVHL	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.
33	51314D	TKFEN	TEKFEN HOLDİNG A.Ş.

34	308897	TOASO	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.
35	71979M	TRGYO	TORUNLAR GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
36	289356	TCELL	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.
37	309172	TUPRS	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.
38	307852	THYAO	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.
39	53409X	TTKOM	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
40	307616	GARAN	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.
41	50500Q	HALKB	TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.
42	309211	ISCTR	TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.
43	539861	TSKB	TÜRKİYE SINAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.
44	143448	TURSG	TÜRKİYE SİGORTA A.Ş.
45	539860	SISE	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.
46	32321X	VAKBN	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.
47	28620D	ULKER	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.
48	505481	VESTL	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
49	504824	YKBNK	YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.
50	289202	ZOREN	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.

3.4. Araştırmanın Veri Seti ve Yöntemi

Araştırmanın bu bölümünde kurgulanan model ve modeli oluşturan değişkenlere ait detay bilgiler paylaşılacaktır.

Araştırmamızda kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler aşağıda hesaplanma yöntemleriyle birlikte özet tablosunda ve detaylı hali ise aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 6. Analiz Kapsamında Kullanılan Değişkenler

Değişkenler	**Simge**	**Hesaplama biçimi**
Bağımlı değişken		
Hisse Başı Kar	HBK	Net kâr(zarar) / Toplam Hisse Senedi Sayısı
Bağımsız değişkenler		
Hisse Başı Tahakkuk	HBT	(Toplam Tahakkuklar = İsteğe Bağlı Olmayan Tahakkuklar + İsteğe Bağlı Tahakkuklar) / Toplam Hisse Senedi Sayısı
Hisse Başı Defter Değeri	HBDD	Özsermaye / Toplam Hisse Senedi Sayısı

Bağımsız Denetçi Görüşü	BDG	Yılsonu Bilançolarında açıklanan Bağımsız Denetçi Görüşleri Yıl/Şirket Bazlı KAP'tan elde edilmiştir.

Hisse Başı Defter Değeri Tespiti ve Modeldeki Yeri: Araştırmamızda Ohlson (1995)'un ortaya atmış olduğu modele bağlı kalarak değişkenler belirlenmiştir. Bu doğrultuda Herrmann vd. (2000: 52),'un otokorelasyon ve değişen varyanslılık sorununu ortadan kaldırmak için bütün değişkenler hisse başına değeri ile kullanılmıştır. Hisse başına defter değeri ve hisse başına kar değişkenleri hesaplanırken özkaynak ve net dönem karı, işletmenin o dönemdeki sahip olduğu hisse senedi sayısına bölünmüştür.

Hisse başına kar bağımlı değişken, Hisse başına defter değeri ise bağımsız değişken şeklinde modelde yer almıştır. Defter değeri ve karlar, (t) yılındaki 31 Aralık tarihine ait finansal tablolardan alınmıştır. Burada maksat, tüm işletmelerin bir önceki döneme ait finansal raporlarının açıklanmasını beklemek ve muhasebe bilgilerinin tasarruf sahiplerine fayda sağlayarak onları yönlendirmesine ve buna bağlı olarak hisse senedi fiyatlarına yansımış olmasını gözlemlemektir.

Değer Yaklaşımına ait kurgulanan model aşağıdaki gibidir.

$$HBK_{it} = \beta_0 + \beta_1 HBDD_{it} + e_{it}$$

Hisse Başı Tahakkuk Tespiti ve Modeldeki Yeri: Araştırmada, muhasebe kalitesi ile ilgili tespit yaklaşımlarından bir diğeri ise literatürde sıkça kullanılan toplam tahakkuklar yaklaşımıdır. Muhasebe bilgi kalitesi üzerine çalışan araştırmacılar isteğe bağlı tahakkukların elde edilmesinde Jones (1991) tarafından oluşturulan Sloan, Dechow, ve Sweeney (1995) tarafından modifiye edilen *Düzeltilmiş Jones Modeli'nden* istifade etmiştir. Model, muhasebe sisteminin tahakkuk bazlı olmasına dayanmaktadır. Muhasebe sisteminin tahakkuk bazlı olması sebebiyle işletmenin bir dönem sonunda elde ettiği toplam kazancının hem tahakkuk unsurlarından hem de nakit unsurlardan oluştuğunu göstermektedir (Healey, 1985). Kurulan regresyon modelinin tahmin edilmesi sonucunda elde edilen hata payı diğer ifadeyle kalıntı değerler ise isteğe bağlı tahakkukların bir ifadesi olarak kabul edilmektedir.

İsteğe bağlı olan ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar toplam tahakkukları oluşturan iki temel unsurdur. Araştırmada isteğe bağlı tahakkukları elde edebilmek için öncelikle toplam tahakkuklar hesaplanmıştır. Toplam tahakkuklar ise araştırmalarda en sık

kullanılan model olan Düzeltilmiş Jones Modeli ile hesaplanmıştır (Memiş ve Çetenak, 2012).

$$TA_t = DA_t - NDA_t$$

TA_t: Toplam tahakkuk tutarını göstermektedir,

DA_t: İsteğe bağlı tahakkuk tutarını göstermektedir,

NDA_t: İsteğe bağlı olmayan tahakkuk tutarını ifade etmektedir.

Toplam tahakkukları elde etmek için iki yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlardan ilki olan bilanço yaklaşımına göre toplam tahakkuk hesaplaması aşağıdaki şekildedir (Healey,1985; Jones,1991):

$$TT_t = \Delta DÖN_t - \Delta HD_t - \Delta KVY_t - \Delta KVB_t - AMOR_t$$

TT_t : t yılındaki toplam tahakkuk tutarını,

$\Delta DÖN_t$: t yılındaki dönen varlık tutarındaki değişim,

ΔHD_t: t yılındaki nakit ve nakit benzerleri tutarındaki değişim,

ΔKVY_t : t yılındaki kısa süreli yükümlülük tutarındaki değişim,

ΔKVB_t: t yılındaki kısa süreli borç tutarındaki değişim,

$AMOR_t$: t yılındaki amortisman gideri tutarını göstermektedir.

Diğer yaklaşım olan Nakit akışa göre ise aşağıdaki şekilde elde edilmektedir (Hribar ve Collins, 2002):

$$TT_t = NK_t - FNA_t$$

TT_t: t dönemindeki toplam tahakkuk tutarı

NK_t: t dönemindeki olağanüstü kalemler öncesi net kar tutarı,

FNA_t: t dönemindeki esas faaliyetlerden elde edilen nakit akış tutarı göstermektedir.

Literatürde her iki yaklaşım da kullanılmaktadır. Ancak Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK)'nın 20/05/2013 tarihli ve 28652 Sayılı Resmi Gazetesinde yayımlanan "Finansal Tablo Örnekleri ve Kullanım Rehberi" gereği olağan/olağanüstü ayrımı ortadan kaldırılıştır. Bu doğrultuda araştırmamızda örneklem olarak alınan yıllar içerisinde kullanım farkı olması sebebiyle Bilanço yöntemi tezimizde kullanılmıştır.

Düzeltilmiş Jones modeli:

$$\mathrm{NDA_{it}} = \alpha_1 \left(\frac{1}{\mathrm{TA_{it-1}}}\right) + \alpha_2 \left(\frac{\Delta\mathrm{REV_t} - \Delta\mathrm{REC_t}}{\mathrm{TA_{it-1}}}\right) + \alpha_3 \left(\frac{\mathrm{PPE_t}}{\mathrm{TA_{it-1}}}\right)$$

NDA = İsteğe bağlı olmayan tahakkuk tutarı,

TA = Toplam Varlıklar,

ΔREV = Gelirlerde meydana gelen değişim,

ΔREC = Alacaklarda meydana gelen değişim,

PPE = Brüt maddi duran varlık tutarı.

Düzeltilmiş Jones Modeli'nde, olay dönemindeki kredili satışlardaki değişimin kâr yönetimi uygulamalarından kaynaklandığı varsayılmaktadır (Dechow vd., 1995, s. 193).

Kar Yönetimi Yaklaşımına ait kurgulanan model aşağıdaki gibidir.

$$\mathrm{HBK_{it}} = \beta_0 + \beta_1 \mathrm{HBT_{it}} + \mathrm{e_{it}}$$

Bağımsız Denetçi Görüşünün tespiti ve modeldeki yeri: Bağımsız denetim genel olarak, işletmenin üçüncü bir denetçi veya denetim şirketi tarafından süreçlerinin incelenmesi, finansal tabloların denetlenmesi ve elde edilen bulgular doğrultusunda hazırlanan bağımsız denetim raporunun yöneticilere veya çıkar gruplarına sunulması şeklinde ifade edilmektedir.

Bağımsız denetimde, ulusal ve uluslararası standartlara bağlı kalınarak finansal tabloların değerlendirmesi yapılmak suretiyle denetim kanıtı oluşturulur. Kanıtlar neticesinde oluşturulan bağımsız denetim raporu Kamuyu Aydınlatma Platformu aracılığıyla tüm

çıkar gruplarına paylaşılmaktadır. Denetçi, ulaştığı neticeleri kamuoyuna görüş bildirerek paylaşmaktadır. Bu görüş türleri; olumlu, olumsuz, şartlı ve görüş bildirmekten kaçınma şeklindedir. Denetim sonrası KAP vasıtasıyla kamuya ve çıkar gruplarına sunulan denetim raporları, tasarruf sahiplerinin finansal kararlar alırken göz önünde bulundurduğu önemli bir kriter halindedir. Rasyonel bir yatırımcı olumsuz görüş ya da görüş bildirmekten kaçınan bir işletmeye yatırım yaparken şüphe ile yaklaşacaktır.

Araştırmada BIST50'de bulunan şirketlerin yılsonu bilançoları KAP üzerinden tek tek alınarak dummy değişken olarak kurgulanmış ve HBK üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Bağımsız Denetçi Görüşü Yaklaşımına ait kurgulanan model aşağıdaki gibidir.

$$HBK_{it} = \beta_0 + \beta_1 BDG_{it} + e_{it}$$

Araştırmamızda hisse senetleri BIST50 endeksinde işlem gören şirketlerin 2009-2019 dönemine ait verileri panel veri analizi, sabit etkiler tahmin yöntemi ve çoklu regresyon modeli tercih edilerek incelenmiştir. Söz konusu tercihin gerekçeleri aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Araştırmanın veri seti hem farklı şirketlerin yatay kesit verilerini hem de analize dâhil olan şirketlerin zaman serilerini içinde barındırmaktadır. Hem yatay kesit hem de zaman serilerini bir araya getirerek analiz edilmesine imkan sağlayan yöntem olan panel veri analizi, nispeten daha karmaşık davranış modelleri oluşturmaya imkan verdiği gibi içinde diğer yöntemlere göre daha fazla bilgi de sunmaktadır. Panel veri modeli aşağıdaki şekilde hesaplanabilir. (Tatoğlu, 2016).

Tablo 7. Genel Kabul Görmüş Panel Veri Seti

$\mathbf{Y_{i,t} = \alpha_t + \beta_{1it} X_{1it} + \beta_{2it} X_{2it} + e_{it}}$
i=1,…..N, t=1,….T
Y : Bağımlı değişkeni
X : Bağımsız değişkeni
t : Zaman boyutunu
i : Kesit boyutunu
α : Denklemin sabit değerini

β : Eşitliği sağlayan tahmin katsayılarını
e : Tahmin hatasını ifade etmektedir

Panel veri analizi, yatay kesit ve zaman serilerine nazaran bir takım üstünlükler sahiptir. Bunları Hsiao (2002: 3) ve Baltagi (2005: 4-7) şu şekilde ifade etmiştir:

- Verilerin panel veri analizi kullanılarak etkilerinin incelenmesinin yatay kesite ya da zaman serisine oranla daha iyi sonuçlar vermesi,

- Panel verinin diğer yöntemlere nazaran daha kompleks modellerin oluşturulmasına, imkan sağlaması,

- Panel veri analizinin değişim dinamiklerinin incelenmesine daha uygunken yatay kesit veri analizinin dağılımlar arasındaki birçok değişikliği gizlemesi,

- Veriler arasındaki heterojenliğin panel veri analiz tahminlerinde göz önünde bulundurulması,

- Yatay kesit ve zaman serisi gözlemlerinin bir araya getirilerek gözlem sayısının artırılması sayesinde çalışılan modelde daha fazla serbestlik derecesinin sağlanması,

- Modelde kullanılan değişkenler arasında oluşabilecek çoklu doğrusal bağlantı, değişken varyans sorunlarının en az düzeye indirgenebilmesi,

- Zaman serilerinde kısa süreli çalışma örneklemi ya da yatay kesit gözlemlerinde sunulan verinin yetersiz olması durumda panel veri analizinin çalışılan modelde inceleme yapılmasına imkân sunmasıdır.

Bu gerekçeler göz önünde tutularak araştırmamızda Panel veri analizi, kurgulanan modele uygulanmıştır. Araştırmamız için kurgulanan nihai model aşağıdaki şekildedir.

$$HBK_{it} = \alpha_0 + \beta_1 HBT_{it} + \beta_2 HBDD_{it} + \beta_3 BDG_{it} + e_{it}$$

Yukarıdaki denklemde, i = 1....N; t = 1....T; N, şirket sayısını, T ise analiz dönemini göstermektedir. HBK_{it} Hisse Başı Karı ifade etmektedir. Modelde HBT_{it} Hisse Başı Tahakkuk'u, $HBDD_{it}$ Hisse Başı Defter Değerini, BDG_{it} ise Bağımsız Denetçi Görüşünü ifa etmektedir. e_{it} ise hata terimi ifade etmektedir.

Panel veri analizi, dinamik ve statik model kullanılmak suretiyle iki farklı şekilde yapılabilmektedir. *Dinamik model,* açıklayıcı değişken olarak bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerini içeren model olarak ifade edilir (Hayaloğlu, 2012:125). Araştırmada kullanılan analiz süresinin gecikmeli değerlerin etkilerinin ortaya çıkmasında yetersiz olması sebebiyle dinamik model tercih edilmiştir. *Statik (durağan) model* ise sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modellerini tahminciler olarak kullanan model olarak ifade edilmektedir (Hayaloğlu, 2012, s. 125).

Statik Panel verisi analizi; havuzlanmış en küçük kareler tahmin yöntemi, sabit etkiler tahmin yöntemi ve tesadüfi etkiler tahmin yöntemi olmak suretiyle 3 farklı yöntemden oluşmaktadır. Sabit ve tesadüfi etkiler yöntemleri arasındaki ayrımın temelinde birim etkilerin bağımsız değişkenlerle korelasyonlu olması durumu yatmaktadır. Şayet aralarında bir korelasyon varsa sabit etkiler tahmin yöntemi, korelasyon mevcut değilse tesadüfi etkiler tahmin yöntemi tercih edilmelidir (Uluyol ve Türk, 2013:377). Söz konusu yöntemlerden hangisinin tercih edileceğine ise verinin özelliklerine bakarak karar verileceği gibi Hausman testi gibi test istatistikleri ile de karar verilmektedir (Reis, Kılıç ve Buğan, 2016, s. 29).

Sabit etkiler modelinde katsayılar, birimlere ya da zamana göre değiştiği varsayımını baz almaktadır (Hsiao, 2002: 30). Bu modelle oluşturulan bir regresyon denklemi aşağıdaki eşitlikteki haliyle hesaplanabilir (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007, s. 38):

Tablo 8. Genel Kabul Görmüş Sabit Etkiler Model Seti

$Y_{i,t} = \alpha_t + \beta_1 X_{1i,t} + \beta_2 X_{2i,t} + e_{i,t}$
α_t : *Modelin sabit katsayısını*
β : *Değişkenlere ilişkin katsayıları*
ε : *Modelin hata terimini ifade etmektedir.*

Araştırmada sabit etkiler ile tesadüfi etkiler tahmin yöntemlerinden hangisinin daha etkin sonuç verdiğini tespit etmek için Hausman testi kullanılmıştır. Eviews programında gerçekleştirilen teste ilişkin hipotezler ve sonuçlar aşağıda yer almaktadır:

H_0: Tesadüfi etkiler tahmin yöntemi ile kurulan model etkindir.

H_1: Sabit etkiler tahmin yöntemi ile kurulan model etkindir.

Tablo 9. Tahminleyici Seçimine Ait Bulgular (HBK)

Testler	**İstatistik**	**Olasılık**
Hausman Testi	60.676224	0.0000

Not: Hausman testinde göre Ho: Tesadüfi etkiler tahminleyicisine karşı Sabit etkiler tahminleyicisi geçerlidir.

Yapılan test sonucu incelendiğinde probability değeri 0,05'ten küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilmiştir. Hausman test sonucuna göre sabit etkiler tahmin yöntemi ile kurulacak model etkin olacaktır. Kurulan model, değişken katsayıları ve probability değerleri aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

Değişken	Katsayı	St. Sapma	T	P > t
C	-1.191198	0.266865	-4.463675	0.0000
HBDD	0.446352	0.018082	24.68431	0.0000
HBT	0.255624	0.024624	10.38099	0.0000
BDG	0.916411	0.398589	2.299136	0.0219
Ad. R^2	0.922188			
F istatistiği	123.7631			
Gözlem Sayısı	550			
İşletme Sayısı	37			

Şekil 3. Sabit Etkiler Tahmin Yöntemi Model Sonuçları

Araştırmada bağımlı değişken olan hisse başı karı açıklamada bağımsız değişkenler olarak; hisse başı nakit akışı, hisse başı tahakkuk, hisse başı defter değeri ve bağımsız denetçi görüşü değişkenlerinden yararlanılmıştır. Modelde yer alan tüm değişkenlerin, probability değeri incelendiğinde anlamlı olduğu görülmektedir. Modelin açıklama gücünü gösteren düzeltilmiş R^2 değeri %92,21 olarak gerçekleşmiştir. Yani hisse başı kardaki değişkenliğin %92,21'i hisse başı nakit akışı, hisse başı tahakkuk, hisse başı defter değeri ve bağımsız denetçi görüşü ile açıklanmaktadır.

Araştırmamızda bir bağımlı değişken ve iki veya daha fazla sayıda bağımsız değişken olması nedeniyle çoklu regresyon modelini içermektedir. Çoklu regresyon modeli genel olarak aşağıdaki şekilde ifade edilebilir

$$Y = +\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \cdots + +\beta_k X_k$$

Analiz kapsamında kullanılan değişkenlere ait ortalama, medyan, standart sapma ve minimum-maksimum gibi değerler tabloda belirtilmektedir.

Tablo 10. Analizde Kullanılan Değişkenlerin Özet İstatistikleri

Değişken	Ortalama	Medyan	Std. sapma	Min.	Maks.	N
HBK	1.421945	.046	6.436869	-4.69	110.32	550
HBT	-.1872545	0	7.997446	-61.01	73.76	550
HBDD	6.637	3.36	15.0716	-.29	217.82	550
BDG	.1381818	.0	.3608788	0	2	550

Panel veri analizinde kullanılan bütün değişkenlerin özet istatistikleri Tablo 10.'da sunulmuştur. Bu istatistikler bağımlı değişkenleri açısından dikkate alındığında, örneklem kapsamında incelenen veriler için HBK değişkeninin ortalamasının yaklaşık %14 olduğu görülmektedir. (1.42)

Tablo 10'daki bağımsız değişkenler incelendiğinde ise Hisse Başı Tahakkuk değeri %18 (0,18) ortalama ile Hisse Başı Defter Değer ise %66 (6,63) ortalama ve 29 en düşük, 218 en yüksek değer aldığı gözlemlenmiştir.

Bağımsız Denetçi Görüşü adıyla araştırmamızda bulunan bağımsız değişken ise %13 (0,13) ortalama ile araştırmanın içinde yer almıştır.

3.5. Çoklu Doğrusal Bağlantı Probleminin Araştırılması

Çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity), panel veri regresyon analizinde kullanılan bağımsız değişkenlerinin bir kısmı ya da tamamı arasında ortaya çıkabilen bir problem niteliği taşımaktadır. Analiz kapsamında bağımsız değişkenleri arasında muhtemel bir çoklu doğrusal bağlantı probleminin varlığını Spearman korelasyon analizi kullanılarak incelenmiştir.

Spearman korelasyon analizine dair sonuçlar Tablo 11.'de raporlanmıştır. Tablo 11.'deki bulgular incelendiğinde modelde kullanılan bağımsız değişkenlere ilişkin hesaplanan korelasyon katsayılarının 0.0204 ile 0.4131 arasında olduğu görülmektedir ki bu sonuç kurgulanan modeller için çoklu doğrusal bağlantının önemli bir sorun teşkil etmediğini ifade etmektedir.

Tablo 11. Korelasyon Matrisi

Değişken	HBT	HBDD	BDG
HBT	1		
HBDD	0.4131*	1	
BDG	0.0275*	0.0204*	1

Not: * simgesi %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Sabit etkiler modeli kapsamında kurgulanan modellerin hata terimleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı diğer bir deyişle otokorelasyonun varlığı Wooldridge testi ile hata terimlerine ilişkin varyansın değişip değişmediği Modified Wald testi ile ayrıca modellerde yatay kesit bağımlılığının var olup olmadığı ise Pesaran testi ile araştırılmıştır. Kurgulanan modelde 3 sorunun da varlığı tespit edilmiş ve bu 3 sorunun üstesinden gelen Driscoll ve Kraay (1998) tahmincisi ile sorunların üstesinden gelinmiştir.

Hisse Başı Kar (HBK) modeline ait katsayıların tahmin edilmesinde yukarıda da bahsi geçen her üç sorununda (otokorelasyon, yatay kesit bağımlılığı ve değişen) üstesinden gelen Driscoll-Kraay (1998) tahmincisi kullanılmıştır. Hisse Başı Kar (HBK) modeli için Tablo 12.'de rapor edilmiştir.

Tablo 12. Driscoll-Kraay (1998) Standart Hatalar Tahmincisi Sonuçları (HBK)

	Katsayı	Std. Hata	T	P>t
HBT	.0814263	.0283661	2.87	0.006
HBNA	-.1395984	.1636198	-0.85	0.398
HBDD	.4376442	.0672647	6.51	0.000
BDG	-.9298031	.2475125	-3.76	0.000
Sabit terim	-.08872173	.2059452	-4.31	0.000
R^2	0.8903			
F-istatistiği	225.76			0.000
Gözlem Sayısı	550			
Şirket Sayısı	50			

Driscoll-Kraay tahmincisi ile elde edilen modelde HBNA'nın probability değerine bakıldığında 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu durum ise bize HBNA değişkeninin HBK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu sebeple HBNA değişkenini modelden çıkarmamız gerekmektedir. HBNA değişkenini modelden çıkarttığımızda elde ettiğimiz nihai bulgular Tablo 13'te gösterilmiştir. Elde etmiş olduğumuz bu nihai model üzerinden yorumlama yapılacaktır.

Tablo 13. Driscoll-Kraay (1998) Standart Hatalar Tahmincisi Sonuçları (HBK)

	Katsayı	Std. Hata	T	P>t
HBT	.0849344	.0327763	2.59	0.013
HBDD	.3806384	.0278071	13.69	0.000
BDG	-.8319646	.1512759	-5.50	0.000
Sabit terim	-.08341662	.1843742	-4.52	0.000
R^2	0.8878			
F-istatistiği	62.77			0.000
Gözlem Sayısı	550			
Şirket Sayısı	50			

-İstatistiksel Analiz

-T Testi

$H_0 : \beta_0 = 0$ (Sabit parametre anlamsızdır.)

$H_1 : \beta_0 \neq 0$ (Sabit parametre anlamlıdır.)

Sabit parametreye ilişkin probability değeri 0.000'dır. Bu değer 0.05'ten küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilmektedir. Sabit parametre anlamlıdır.

$H_0 : \beta_1 = 0$ (HBT bağımsız değişkeninin katsayısı anlamsızdır.)

$H_1 : \beta_1 \neq 0$ (HBT bağımsız değişkeninin katsayısı anlamlıdır.)

HBT bağımsız değişkeninin parametresine ilişkin probability değeri 0.013'tür. Bu değer 0.05'ten küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilmektedir. HBT bağımsız değişkeninin parametresi anlamlıdır.

$H_0 : \beta_2 = 0$ (HBDD bağımsız değişkeninin katsayısı anlamsızdır.)

$H_1 : \beta_2 \neq 0$ (HBDD bağımsız değişkeninin katsayısı anlamlıdır.)

HBDD bağımsız değişkeninin parametresine ilişkin probability değeri 0.000'dır. Bu değer 0.05'ten küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilmektedir. HBDD bağımsız değişkeninin parametresi anlamlıdır.

H_0 : $\beta_3 = 0$ (BDG bağımsız değişkeninin katsayısı anlamsızdır.)

H_1 : $\beta_3 \neq 0$ (BDG bağımsız değişkeninin katsayısı anlamlıdır.)

BDG bağımsız değişkeninin parametresine ilişkin probability değeri 0.000'dır. Bu değer 0.05'ten küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilmektedir. BDG bağımsız değişkeninin parametresi anlamlıdır.

-F Testi

H_0 : $\beta_0 = \beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = 0$ (Parametreler bütünsel olarak anlamsızdır.)

H_1 : $\beta_0 \neq \beta_1 \neq \beta_2 \neq \beta_3 \neq 0$ (Parametreler bütünsel olarak anlamlıdır.)

F testine baktığımızda probability değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. (Buradaki % ifadeleri danışmana sor)

HBDD'de meydana gelen her bir birimlik artış HBK'yi % 0,38 arttırmaktadır. Aralarında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

BDG'nin pozitif olması durumunda katsayı 0 değerini almakta ve buda HBK'yi % 0,83 oranında arttırmaktadır. BDG'nin negatif olması durumunda katsayı 1 değerini almakta ve buda HBK'yi % 0,83 oranında azaltmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Şirketler mali yıl sonunda hazırlamış oldukları finansal raporlarını, kullanıcıların kararlarını verirken faydalı olması amacıyla yayınlamaktadır. Bu bağlamda kullanıcıların finansal kararlarını verirken doğru ve isabetli kararlar verebilmeleri yayınlanan raporlardaki muhasebe bilgilerinin kaliteli olmasına bağlıdır. Fakat 2000'li yıllarda yaşanan muhasebe skandalları (Enron, Ahold, Parmalat vb.) şirketlerin uyguladıkları muhasebe politikaları ve muhasebe bilgi kalitelerini sorguların odağına sürüklemiştir.

Araştırmamızda, sermaye piyasalarında raporlanmak suretiyle sunulan muhasebe bilgilerinin kalitesinin çok yönlü olarak ölçülmesi amaçlanmıştır. Araştırmada hisse senetleri BIST50 endeksinde işlem gören şirketlerin 2009-2019 dönemine ait verileri panel veri analizi, sabit etkiler tahmin yöntemi ve çoklu regresyon modeli tercih edilerek incelenmiştir.

Araştırmada kullanılan şirketlerin gelir tablosu ve bilanço verileri ile hisse senedi sayıları gibi sermaye piyasası ve mali tablo verileri Datastream, I/B/E/S, Worldscope, EIKON veritabanları ve KAP ve Borsa İstanbul internet sitelerinden (Kamuyu Aydınlatma Platformu) elde edilmiştir.

Muhasebe kalitesinin ölçülmesiyle ilgili kullanılan yaklaşımlar olan; değer ilişkisi(HBK), karların kalitesi(HBT), bağımsız denetçi görüşü(BDG) değişkenler bir bütün halinde ele alınmış olup sermaye piyasalarındaki yansıması olan hisse başına kar değerlendirilerek analiz edilmiştir.

Panel veri analiz tekniğinin uygulandığı araştırmada Driscoll-Kraay (1998) sağlam standart hatalar tahmincisi ile ulaşılan sonuçlar bağımsız değişkenler açısından aşağıdaki gibi özetlenebilir;

HBNA'nın probability değerine bakıldığında 0,05'ten büyük olması sebebiyle HBNA değişkeninin HBK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu sebeple HBNA değişkenini modelden çıkarılmıştır. Bu durum Dichev(2013), Yel(2012), İç ve Aygün(2009) ile farklı sonuç ortaya çıkarmaktadır.

HBT bağımsız değişkeninin parametresine ilişkin probability değeri 0.013'tür. HBT parametresi model içinde anlamlıdır. HBT bir birim arttığında HBK'yi % 0,84 oranında arttırmaktadır. HBT bir birim azaldığında HBK'yi % 0,84 oranında azaltmaktadır. Bu sonuç Sweeney(1995), Jones(1991) ile eşdeğer olup destekler niteliktedir. Bulgulara göre, Hisse Başı Tahakkuk-(HBT) 'un kurulan modelde istatistiki olarak karların üzerinde anlamlı bir etki oluşturduğu ve hisse başı karı önemli ölçüde etkilediği görülmüştür. İsteğe bağlı tahakkukların, toplam tahakkuklar içerisindeki payının fazla olması, çoğunlukla karların yönetildiğinin (manipüle edildiğinin) bir emaresi olarak kabul edilmektedir. Teorik beklenti, isteğe bağlı olmayan tahakkukların isteğe bağlı tahakkuklara göre daha sürekli olduğu yönündedir. Çalışmamız bulgularına göre isteğe bağlı tahakkukların toplam tahakkuklar içindeki payının düşük olması karların işletme yöneticileri tarafından manüple edilmediğinin dolayısıyla elde edilen karların gerçekçi ve kaliteli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

HBDD bağımsız değişkeninin parametresine ilişkin probability değeri 0.000'dır. HBDD parametresi model içinde anlamlıdır. HBDD'de meydana gelen her bir birimlik artış HBK'yi % 0,38 arttırmaktadır. Aralarında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuç Kayalıdere(2013), Khanagha(2011), Özkan ve Balsarı (2010), Aktaş(2009) ile birbirini destekler niteliktedir. Kaliteli muhasebe bilgisi unsurlarından olan (Hisse Başı Defter Değeri-HBDD)'nin gelir tablosu ve bilançodan elde edilen özet muhasebe kalemlerinin (defter değeri ve karların) hisse senetlerinin piyasa değerini oldukça yüksek düzeyde açıkladığı görülmüştür. Bu sonuca göre yatırımcılar tasarruflarını işletmelerin sundukları finansal tabloları inceleyerek değerlendirmektedir. Dolayısıyla doğru ve kaliteli bilgilerle hazırlanmış bir finansal tablo yatırımcıyı yönlendirmede fayda sağlamaktadır. Yani fayda-değer ilişkisi muhasebe bilgisinin kalitesiyle doğrudan ilişkilidir. Çalışmamızın örnekleminde bulunan işletmeler kaliteli bilgilerle hazırlamış oldukları finansal tabloları yayınlamışlar ve yatırımcıların tasarruflarını kendilerine çekmeyi başarmışlardır.

BDG bağımsız değişkeninin parametresine ilişkin probability değeri 0.000'dır. BDG parametresi model içinde anlamlıdır. BDG'nin bir birim artması HBK'yi % 0,83 oranında arttırmaktadır. BDG'nin bir birim azalması HBK'yi % 0,83 oranında azaltmaktadır. Bağımsız Denetçi Görüşü-(BDG) ile ilgili olarak hisse başı karı büyük ölçüde açıkladığı ve kar üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu değişken ile literatüre

katkı yapılarak daha önceki çalışmaları bir adım ileri götürmek amaçlanmıştır. Çalışma döneminde hisse senetleri BIST50'de işlem gören işletmelerin bağımsız denetçi raporları olumlu sonuçlanması cari ve izleyen dönemlerdeki karın artması ile sonuçlanmıştır. Bu durum çalışmamızdan beklentimizle analiz sonuçlarına bağlı olarak gerçekleşen bulguların tutarlı sonuçlar ortaya koyduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle bağımsız denetim, muhasebe bilgisi üzerinde pozitif yönlü bir korelasyona sahiptir. Reel sektör yatırımcıları tasarruflarını, bağımsız denetimleri olumlu sonuçlanan işletmelerde değerlendirmiş ve buna bağlı olarak işletmelerin karları artmıştır.

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, birinci kalite boyutu (Hisse Başı Defter Değeri-HBDD) çerçevesinde gelir tablosu ve bilançodan elde edilen özet muhasebe kalemleri (karların ve defter değerinin) hisse senetlerinin piyasa değerini önemli düzeyde açıklamaktadır.

İkinci kalite boyutu (Hisse Başı Faaliyetlerden Sağlanan Nakit Akışı-HBFNA) bağlamında karların üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığı görülmüştür.

Üçüncü kalite boyutu (Hisse Başı Tahakkuk-HBT) bağlamında karların üzerinde anlamlı bir etki oluşturduğu ve hisse başı karı önemli ölçüde etkilediği görülmüştür.

Son kalite boyutu (Bağımsız Denetçi Görüşü-BDG) ile ilgili olarak hisse başı karı büyük ölçüde açıkladığı ve kar üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Son bağımsız değişken ile literatüre katkı yapılarak daha önceki araştırmaları bir adım ileri götürmek amaçlanmıştır.

Sonuçlar bir bütün olarak incelendiğinde, muhasebe bilgisinin ölçülmesinde kullanılan modeller birleştirilerek yeni bir model kurgulanmıştır. Modelde bulunan bağımsız değişkenlerin anlamlılık düzeyi ve analizden beklenti literatüre uygun ve büyük ölçüde birbiriyle benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Buradan hareketle, 2009-2019 döneminde, BIST50 endeksi içinde hisse senetleri yer alan işletmelerin farklı kalite boyutları olan defter değeri, toplam tahakkukları ve bağımsız denetçi görüşleri kullanılarak ölçülmüş ve söz konusu işletmelerin muhasebe bilgilerinin genel olarak kaliteli olduğunu gözlemlenmiştir. Örneklem ve kalite ölçme yöntemleri artırılarak Türk Borsa sistemindeki işletmelerin kalite boyutları daha detaylı ve derinlenmesine incelenebilir.

KAYNAKÇA

Acar, D., ve Özçelik, H. 2011. Muhasebe bilgi kalitesini etkileyen kritik başarı faktörleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (49), 10-23.

Ahmed, A. S., Neel, M., & Wang, D. 2013. Does mandatory adoption of IFRS improve accounting quality? Preliminary evidence. *Contemporary accounting research*, *30*(4), 1344-1372.

Akdoğan, N. ve N. Tenker 2006. *Finansal tablolar ve mali analiz teknikleri*. 10. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akdoğan, N., & Sevilengül, O. 2007. *Türkiye muhasebe standartları ile uyumlu tekdüzen muhasebe sistemi uygulaması* (12. b.. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akgün A. İ. 2012. Muhasebe küreselleştirilmesinin finansal raporlama standartlarına etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13, 43-60.

Akgün, A. İ., Kılıç, S. 2013. Muhasebe bilgi sisteminin işletme yönetiminin etkinliği üzerindeki etkisi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *20*(2), 21-36.

Aktaş, H. 2009. *Hisse senetleri piyasasında muhasebe bilgilerinin önemi: İMKB'de değer ilişkisi analizi*. Ankara: Gazi Kitabevi

Ali Shah, S. Z., Butt, S. A. and Hassan, A. 2009. Corporate governance and earnings management an empirical evidence form Pakistani listed companies. *European Journal of Scientific Research*, 26(4), 624-638

Amir, E., Harris, T. S., and Venuti, E. K. 1993. A comparison of the value-relevance of US versus non-US GAAP accounting measures using form 20-F reconciliations. *Journal of Accounting Research*, *31*, 230-264.

Arı, M. 2008. Kurumsal Yönetim ve Finansal Raporlamanın Güvenirliliği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *3*(2), 43-68.

Arslan, A. 2010. Denetim mesleğinde etik prensipler. *Finans Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi, 47*, 540.

Ayarlıoğlu, A. 2007. *Kar yönetimi uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda test edilmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Baginski, S.P., Lorek, K.S. Willinger, G.L. and Branson, B.C. 1999. The relationship between economic characteristics and alternative annual earnings persistence measures. *The Accounting Review*, 74(1), 105-120.

Balachandran, S. and Mohanram, P. 2011. Is the decline in the value relevance of accounting driven by ıncreased conservatism. *Review of Accounting Studies*, 16, 272-301.

Ball, R., & Brown, P. (1968. An empirical evaluation of accounting income numbers. *Journal of Accounting Research*, 6(2), 159-178.

Baltagi, B.H. 2005. *Econometric Analysis of Panel Data*. Third Edition, Chichester: John Wiley & Sons Ltd.

Bayırlı, Rıdvan, 2006), Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri Ve Örnek Bir Uygulama, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Becker, C. L., DeFond, M. L., Jiambalvo, J. and Subramanyam, K. R. 1998. The effect of audit quality on earnings management. *Contemporary Accounting Research,* 15 (1), 1-24.

Bektöre, S., Çömlekçi, F., ve Sözbilir, H. 1997. Mali tablolar analizi tek düzen hesap planına göre. Eskişehir: Birlik Ofset.

Bektöre, S., Sözbilir, H., ve Banar, K. 1998. *Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması – Tekdüzen Hesap Planına Göre,* Eskişehir: Birlik Ofset.

Bernstein, L.A. 1993. *Financial Statement Analysis: Theory, Application, and Interpretation*. 5th edition, McGraw-Hill-Series, Irwin: USA.

Bharath, Sreedhar – Sunder, Jayanthi - Sunder, Shyam V. 2006. Accounting Quality and Debt Contracting", http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=591342, (25.04.2020.

Borker, D. R. 2012. Accounting, culture and emerging economies: IFRS in Central and Eastern Europe. *International Business & Economics Research Journal (IBER),* 11(9), 1003-1018.

Bostancı, S. 2002. Küreselleşen Muhasebede Standartlaşma ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu. *Mali Çözüm*, 59

Brimble, M. and A. Hodgson 2007. On the Intertemporal Value Relevance of Conventional Financial Accounting in Australia. *Accounting and Finance*, 47(4), 599-622.

Bryce, M., Ali, M. J. and Mather, P. R. 2015. Accounting Quality in the Pre-/PostIFRS Adoption Periods and the Impact on Audit Committee EffectivenessEvidence from Australia. *Pacific-Basin Finance Journal,* 35, 163-181.

Bulut Deniz, M.2018. *Muhasebe Bilgi Sistemi Bağlamında Çevre Muhasebesinin Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) / Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS)*

Açısından Değerlendirilmesi Ve Malatya Organize Sanayi Bölgesi'nde Bir Araştırma. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya

Büyükmirza, K. 2012. *Maliyet ve Yönetim Muhasebesi (Tekdüzen'e Uygun Bir Sistem Yaklaşımı)*, 17.Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.

Call, A.C. 2007. *The Implications of Cash Flow Forecasts for Investors' Pricing and Managers' Reporting Earnings.* University of Washington, PhD Dissertation.

Cascino, S., Pugliese, A., Mussolino, D., and Sansone, C. 2010. The influence of family ownership on the quality of accounting information. *Family Business Review, 23*(3), 246-265.

Cemalcılar, Ö. ve Erdoğan, N. 1997. *Genel muhasebe-teknik ilkeler tekdüzen muhasebe sistemi uygulamaları.* İstanbul: Beta Beta Yayıncılık A.Ş.

Cemalcılar, Ö. ve Erdoğan, N. 2000. Genel Muhasebe, İstanbul: Beta Beta Yayıncılık A.Ş.

Cemalcılar, Ö. ve N. Erdoğan. 2000. *Genel Muhasebe*. 5. Bası, İstanbul: Beta Beta Yayıncılık A.Ş.

Cemalcılar, Ö. 2003. Muhasebenin Amaçlarına Ulaşmada Muhasebenin Kuramsal Yapısına Bağlılığın Gereği ve Önemi. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi,* 3(8.

Cemalcılar, Ö.Ö. 1999. *Saime Muhasebenin Kuramsal Yapısı,* Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları; No. 1093.

Civelek, M.- Özkan, A. 2011. Maliyet ve Yönetim Muhasebesi, Ankara.

Collins, D.W., E.L. Maydew and I.S. Weiss 1997. Changes in the Value-relevance of Earnings and Book Values over the Past Forty Years. *Journal of Accounting and Economics*, 24, 39-67.

Çelik, Orhan – Ecer, Alaattin- Karabacak, Hakan Karabacak, 2006. Impact of Firm Specific Characteristics on the Web Based Business Reporting: Evidence from the Companies Listed in Turkey. *Problems and Perspectives in Management,* 4(3),100- 133.

Dalkılıç, E. 2019. *Muhasebe Bilgi Kalitesinin Firma Performansı Ve Firma Değeri Üzerine Etkisinin İncelenmesi.* Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

DeAngelo, L.E. (1986) Accounting Numbers as Market Valuation Substitutes: A Study of Management Buyouts of Public Stockholders. *The Accounting Review* 61(3), 400-420. http://www.jstor.org/stable/247149 adresinden alınmıştır.

Dechow, P. and Dichev, D. 2002. The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors. *The Accounting Review*, 77, 35-59.

Dechow, P., Ge, W. and Schrand, C. 2010. Understanding Earnings Quality: A Review of the Proxies, their Determinants and their Consequences. *Journal of Accounting and Economics*, 50, 344-401.

Dechow, P.M. 1994. Accounting Earnings and Cash Flows as Measures of Firm Performance: The Role of Accounting Accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 18, 3-42.

Dechow, P.M. and C.M. Schrand 2004. Earnings Quality. Research Foundation ofCFA Institute. USA. http://www.cfapubs.org/doi/pdf/10.2470/rf.v2004.n3.3927

Dechow, P.M., R.G. Sloan and A.P. Sweeney 1995. Detecting Earnings Management. *The Accounting Review*, 70(2), 193-225.

Dechow, P.M., S.P. Kothari and R.L. Watts 1998. The Relation Between Earnings and Cash Flows. *Journal of Accounting and Economics*, 25, 133-168.

Dechow PM, Dıchew GD, 2001. The Quality of Accruals and Earnings: The Rule of Accrual Estimation Errors.

Dechow, P.M, Sloan RG, Sweeney, A.P. 1995. Detecting Earnings Management. *The Accounting Review,* 70(2), 193-225.

Dechow, P., Ge, W. and Schrand, C. 2010. Understanding Earnings Quality: A Review of the Proxies, their Determinants and their Consequences. *Journal of Accounting and Economics*, 50, 344-401.

Demir, B. 2001. İşletmelerde Muhasebe İletişimi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,* 3(4).

Demir, B. 2015. Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Güvenliği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 26, 147-156.

Demir, Berna, 2010. Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Kalitesi'', Muhasebe ve Finansman Dergisi, 48, 142-143

Demirağ, İ., Serter, M. 2003), "Ownership Patterns and Control in Turkish Listed Companies", *Corporate Governance,* 11(1), 40-51.

Demirel Arıcı, N., Karğın, M. 2017. Muhasebe Bilgilerinin Kalitesini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Literatür İncelemesi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi,* 24(1), 216-233.

Demirel, Arıcı N. 2014. *Sermaye Piyasalarında Muhasebe Bilgilerinin Kalitesi: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama.* Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Dichev, I.D., Graham, J.R. Harvey, C. R. and Rajgopal, S. 2013. Earnings Quality: Evidence from the Field. *Journal of Accounting and Economics*, 56, 1-33.

Dinç, E, ve Abdioğlu, H. 2009. İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı Ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İmkb–100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 12(21), 157-184.

Dinç, E. ve Kaya, U. 2006. Muhasebe meslek mensuplarının "meslek ahlak kuralları" açısından hizmet satın alanlar tarafından algılanma biçimi üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi (MUFAD),* 5(17), 139-151.

Easton, P.D., Harris T.S. 1991. Earnings as an Explanatory Variable for Returns. *Journal of Accounting Research*, 29(1), 19-36.

Ebaid, İ.E. 2013. Corporate Governance and Investors' Perceptions of Earnings Quality: Egyptian Perspective. *Corporate Governance,* 13(3),261-273.

Ercan, C., İşseveroğlu, G. 2016. Olumlu Denetçi Görüşünün Hisse Senedi Fiyatlarına Etkisi: Borsa İstanbul Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 55, 630-639.

Erdem, B. 2020. Bağımsız Denetim Muafiyet Eşiklerinin Yolsuzluk Endeksi Üzerindeki Etkisi: Avrupa Birliği Ülkelerinde Bir Analiz. *Mali Çözüm Dergisi,* 160, 143-162

Erdoğan, M. 2002. Muhasebe, Denetim Ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi,* 5, 51-63.

Erol M. 2012. *Finansal Muhasebe,* Ankara, s.7

Erol, M., Aslan, M. 2017. Uluslararası Muhasebe ve Denetim Standartlarının Gelişmesi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*,12, 55-86.

Fakile, A. S., Faboyede, O. S., & Nwobu, O. 2013. The impact of international financial reporting standards on taxation. *International Journal of Business and Social Science*, 4(10), 169-175.

FASB 1978. Objectives of Financial Reporting by Business Enterprises, Concepts Statement No. 1. http://www.fasb.org/pdf/con1.pdf (28.07.2020)

FASB 2010. Conceptual Framework for Financial Reporting—Chapter 1, The Objective of General Purpose Financial Reporting, and Chapter 3, Qualitative Characteristics of Useful Financial Information (a replacement of FASB Concepts Statements No. 1 and No.2),ConceptsStatementNo.8. http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/PreCodSectionPage&cid=1176156317989 (28.07.2020)

Fields, T. D., Lys, T. Z. and Vincent, L. 2001. "Empirical Research on Accounting Choice". *Journal of Accounting and Economics*, 31(1), 255-307.

Filip, A., Raffournier, B. 2010. The Value Relevance of Earnings in a Transition Economy: The Case of Romania. *The International Journal of Accounting, 15*, 77-103.

Francis, J. and K. Schipper 1999. Have Financial Statements Lost Their Relevance? *Journal of Accounting Research*, 37(2), 319-352.

Friday, P.Y.D. and E.A. Gordon 2005. Relative Valuation Roles of Equity Book Value, Net Income, and Cash Flows during a Macroeconomic Shock: The Case of Mexico and the 1994 Currency Crisis. *Journal of International Accounting Research*, 4(1), 1-21.

Gacar, A. 2012. Ekonomik krizler sonrası yaşanan şirket iflasları ve yaratıcı muhasebe ilişkisi. *Mali çözüm Dergisi,* (111), 73-83.

Gençoğlu, Ü., Ertan, Y. 2012. Muhasebe Kalitesini Etkileyen Faktörler ve Türkiye'deki Durum. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 1, 1-24.

Gençoğlu, Ü.G. 2007. *Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Giroux, G 2004. *Detecting Earnings Management.* New York: John Wiley & Sons, Inc

Giroux, G. 2008. What went wrong? Accounting fraud and lessons from the recent scandals. *Social Research,* 75(4),1205-1238.

Goodwin, J., Seow, J.L. 2002. The Influence of Financial Reportig and Auditing: Perception of Auditors and Directors in Singapore. *Accounting and Finance,* 42.

Grasso, L. P., Tilley, P. A., and White, R. A. 2009. The ethics of earnings management: Perceptions after Sarbanes-Oxley. *Management Accounting Quarterly*, 11(1), 45.

Gray SJ (1988) Towards a Theory of Cultural Influence on the Development of Accounting Systems Internationally. *A Journal of Accounting, Finance and Business Studies.* Vol 24, Issue 1.

Gujarati, D. N., Porter, D. 1999. *Temel Ekonometri (Basic Econometrics.* İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Habib, A. 2005. Firm-specific determinants of income smoothing in Bangladesh: An empirical evaluation. *Advances in International Accounting,* 18, 53-71.

Hayaloğlu, P. 2012. *İktisadi büyüme sürecinde kurumsal yapının rolü: literatür ve uygulama.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hayn, C. 1995. The ınformation content of losses. *Journal of Accounting and Economics*, 20(2), 125-153.

Healy, P.N., Wahlen, J.M. 1999. A Review of The Earnings Management Literature and Its Implications for Standards Settings. *Accounting Horizons* 13(4), 365-383.

Hellström, K. 2006. The value relevance of financial accounting information in a transition economy: The case of the Czech Republic. *European Accounting Review*, 15(3), 325-349.

Hodgson, A. and Clarke, P.S. 2000. Earnings, Cash Flows and Returns: Functional Relations and the Impact of Firm Size. *Accounting and Finance*, 40(1), 51-73.

Horngren, C. T. ve Harrison, W. T. 2007. *Accounting* (7. b.. New Jersey: Pearson Education, Inc.

Hsiao, C. 2002. *Analysis of Panel Data*, Second Edition, NewYork, USA: Cambridge University Press.

Iatridis, G. E. 2011. Accounting disclosures, accounting quality and conditional and unconditional conservatism. *International Review of Financial Analysis*, 20(2), 88-102.

Isidro, H., Raonic, I. 2012. Firm ıncentives, ınstitutional complexity and the quality of "harmonized" accounting numbers. *The International Journal of Accounting*, 47(4), 407-436.

İsmail, W.A.W., Kamarudin, K.A., Zijl, T.V., and Dunstan, K. 2013. Earnings Quality and the Adoption of IFRS-based Accounting Standards: Evidence from an Emerging Market. *Asian Review of Accounting*, 21(1), 53-73.

IASB 2010. Conceptual Framework for Financial Reporting 2010. https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ (28.07.2020)

Jaggi, B., Low, P. Y. 2000. Impact of Culture, Market Forces, and Legal System on Financial Disclosures. *The International Journal of Accounting*, 35(4), 495-519.

Jones, J.J. 1991. Earnings management during ımport relief ınvestigations. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193-228.

Jones, M.J. 2011. *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals.* New York: John Willey and Sons Ltd. Publications.

Karacaer, S., Özek, P. 2010), "Denetim Firmasının Büyüklüğü ve Kar Yönetimi İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 48, 60-74.

Karğın, M. Demirel Arıcı, N. 2015. Muhasebe bilgilerinin kalitesini ölçmeye yönelik bir çalışma: Borsa İstanbul örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (67), 1-22.

Karğın, S. 2013. The Impact of IFRS on the value relevance of accounting ınformation: Evidence from Turkish firms. *International Journal of Economics and Finance,* 5(4), 71-80

Kayalıdere, K. 2013. Hisse Senedi Piyasasında Muhasebe Bilgilerinin Rolü: İMKB Mali Sektör Üzerine Bir Uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(1):130- 151

Kaytmaz Balsarı, Ç., Dalkılıç, A.F. 2007) Kural bazlı ve ilke bazlı finansal raporlama standartlarının karşılaştırılması. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi,* 22, 105- 118.

Kepekçi, C. 2000. *Bağımsız denetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi

Kısakürek, M.M. ve Pekcan, A. 2005. Muhasebenin ürettiği bilgiye farklı açılardan bakışlar. *C.Ü.* İ*ktisadi ve* İ*dari Bilimler Dergisi*, 6(2), 107–125.

Köse, E. 2019. *Finansal raporlama standartlarının muhasebe kalitesi üzerine etkisi ve bir uygulama.* Doktor Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Küçüksözen, C. 2004. *Finansal bilgi manipülasyonu: Nedenleri, yöntemleri, amaçları, teknikleri, sonuçları ve İMKB şirketleri üzerine ampirik bir çalışma.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.

La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., and Vishny, R. 2000. Investor protection and corporate governance. *Journal of Financial Economics*, *58*(1-2), 3-27.

Lee, B. B., Vetter, W. 2015. Critical evaluation of accrual models in earnings management studies. *Journal of accounting and Finance*, *15*(1), 62.

Li, T. 2009. Earnings Management & Corporate Governance. Tilburg University, Master Thesis Accountancy.

Marşap, B. 1996. Muhasebe mesleği fonksiyonları ve meslek mensuplarının nitelikleri. *Yaklaşım Dergisi,* (37), 119-123.

Maswadeh, S. A. 2016. Interactive Effect Between Organization's Strategy Building and Accounting Information System Design: A Case Study of Social Security Corporation (Jordan. *International Journal of Economic Perspectives*, *10*(4), 82-87.

Mohammady, A. 2010. Earnings Quality Constructs and Measures. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1678461 (Erişim: Nisan 2020.

Moura, G.D., Zanchi, M., Mazzioni, S., Macedo, F., Kruger, S. 2017. Determinants of acoounting information quality in large publicly-held companies listed on BM&FBOVESPA. *Journal of Education and Research in Accounting*, 11(3), 322-338.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, Sıra No: 1 Resmi Gazete No: 21447 (M) Resmi Gazete Tarihi: 26/12/1992.

Naceur, S.B. and M. Goaied 2004. The Value Relevance of Accounting and FinancialInformation: Panel Data Evidence. *Applied Financial Economics*, 14, 1219-1224.

Ohlson, J. A. 1991. The theory of value and earnings, and an introduction to the Ball-Brown analysis. *Contemporary Accounting Research*, 8(1), 1-19.

Ohlson, J.A. 1995. Earnings, Book Values, and Dividends in Equity Valuation.*Contemporary Accounting Research*, 11(2), 661-687.

Ozkan, S., Kaytmaz Balsari, C. 2010. Impact of financial crises on the value relevance of earnings and book value: 1994 and 2001 crises in Turkey. *Iktisat Isletme ve Finans*, 25(288), 81-95.

Ömürbek, V. 2003. *Kurumsal kaynak planlamasında muhasebe bilgi sisteminin rolü: gıda sektöründe uygulama.* Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Örten, R., Kaval, H., ve Karapınar, A. 2008. *Türkiye muhasebe-finansal raporlama standartları, uygulama ve yorumları*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Örten, R., Kaval, H., ve Karapınar, A. 2014) *Türkiye muhasebe-finansal raporlama standartları uygulama ve yorumları*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Özdamar, K. 2004. *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-2 (Çok Değişkenli Analizler*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özdamar, K. 2009. *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-1*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özer, G. 1996. *Muhasebe karları ile hisse senedi verimleri arasındaki ilişkiler: İMKB'de deneysel bir analiz*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No.31:.

Özer, G. 2002. Firma değerlemesinde muhasebe karlarının rolü: İMKB'de deneysel bir araştırma. *İktisat İşletme ve Finans,* 17201), 112-122.

Özkalkan, K. 2019. Yolsuzluğun Önlenmesinde Denetimin Rolü ve Etkinliğinin Artırılması. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi,* 1, 1-22

Özkan, S., M.B. Durukan and F. Dalkılıç 2005. Approaches to Measuring Quality of Earnings and Discussion of the Applicability of these Approaches to Istanbul Stock Exchange (ISE) Companies. *I. Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu ve VII. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu*, 20-24 Nisan, Antalya.

Özkaya, İ. N.2008. *Muhasebe Etiği ve Bir Uygulama,* Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Paşcan, I.D. 2015. Measuring The Effects Of IFRS Adoption On Accounting Quality: A Review. *Procedia Economics and Finance: 32*, www.sciencedirect.com.

Pazarlıoğlu, M. V., Gürler, Ö. K. 2007. Telekomünikasyon yatırımları ve ekonomik büyüme: panel veri yaklaşımı. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 44(508), 35-43.

Pekiner, K. 1988. *İşletme denetimi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü Yayınları, No:55,

Penman, S.H. and Zhang, X. 2002. Accounting Conservatism, the Quality of Earnings, and Stock Returns. *The Accounting Review*, 77(2), 237-264.

Reis, Ş., Kılıç, Y., Buğan, M . 2016. Banka karlılığını etkileyen faktörler: Türkiye örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* , (72) , 21-36.

Ronen J, Yaarı V 2008) Earnings Mangement: Emerging Insights in Theory. Practice and Research, Springer, England.

Salter, S. B. 1998. Corporate financial disclosure in emerging markets: does economic development matter?. *The International Journal of Accounting*, *33*(2), 211-234.

Sevilengül, O. 2005. *Genel Muhasebe*. 12. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Sloan, R.G. 1996. Do Stock Prices Fully Reflect Information in Accruals and Cash Flows About Future Earnings? *The Accounting Review*, 71(3), 289-315.

Soderstrom, N.S. and K.J. Sun 2007. IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review. *European Accounting Review*, 16(4), 675-702.

SPK, Sermaye Piyasası Kurulu, 2002. Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisansı Eğitimi, Muhasebe, Denetim ve Etik Kurallar, Aralık.

Standish P 2003) Evaluating Capacity for Direct Participation in International Accounting Harmonisation; France As A Test Case. *Abacus* 39(2),186-210.

Sürmeli, F., Erdoğan, M., Erdoğan N., Banar K., ve Önce S. 1995.*Muhasebe Bilgi Sistemi,* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Talu, H. 2009. *Sarbanes Oxley yasasının denetimin bağımsızlığını ve etkinliğini ve sermaye piyasasında şeffaflığı sağlama açısından değerlendirilmesi,* http://www.modav.org.tr/yazar Prf.asp?id=1 (25.04.2020.

Tatoğlu, F. Y. 2016. *Panel veri ekonometrisi-stata uygulamalı* (3. Baskı. İstanbul Beta Basım Yayım.

Tecimer, Y. 2010. *Halka açık şirketlerde muhasebe kültür değerlerine yönelik bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Tiscini, R., Donato, F., 2006. The Relation Between Accounting Frauds and Corporate Governance Systems: An Analysis of Recent Scandals, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1086624

Turhan, M., Taşseven, Ö. 2010. Yönetim fonksiyonlarının uygulandığı alanlarda ortaya çıkan hata değerlerinin oluşturduğu yeni ilişkilerin panel veri modelleri ile irdelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi,* 11(1), 128-153.

Türedi, H. 2000. *Denetim.* Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Türel, A. 2009. The value relevance of IFRS: The case of Turkey. *Acta Universitatis Danubius. Œconomica, 5*(1), 119-128.

TÜRMOB, 2008) Finansal Raporlama Konseyi'nin Denetim Kalitesi Çerçevesi, TÜRMOB, Sayı.15, Yılı:2008.

Uluyol, O., Türk, V.E. 2013. Finansal rasyoların firma değerine etkisi: Borsa İstanbul (Bist)'da bir uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 15(2), 365-384.

Van Tendeloo, B., Vanstraelen, A. 2005. Earnings management under German GAAP versus IFRS. *European Accounting Review,* 14(1), 155-180.

Vaziri, A., Azadi, K. 2017. The Impact of Audit Reports on Financial Information Content. International Journal of Economics and Financial Issues, C.7, S.3: 304-308.

Watts, R. L., Zimmerman, J. L. 1990. Positive accounting theory: a ten year perspective. *Accounting Review*, 65,131-156.

Wickramasingha, S.R.M., Nanayakkara, K.G.M. 2015. The External Auditor's Opinions and The Stakeholders' Purposes: An Empirical Analysis in Sri Lanka. *Kelaniya Journal of Management,* 4, 31-49.

XU H., Koronıos A. ve Brown N. 2002. Managing Data Quality in Accounting Information System", içinde, IT-Based Managament, ANTONIO J.L., (Edit.), Idea Group Inc., s.280.

Xu, H. 2003. *Critical success factors for accounting information systems data quality*. Doctor of Philosophy, Faculty of Business Queensland Division University of Southern Queensland, Toowoomba, Australia.

Yalçın, N. 2019. Türkiye'deki akademik araştırmalarda kullanılan ihtiyari tahakkuk modellerinin değerlendirilmesi. *Socıal Mentalıty And Researcher Thınkers Journal*, 5(17), 576-591.

Yalkın, Y. K. 2001. *Genel Muhasebe İlkeler Uygulamalar Tekdüzen Muhasebe Sistemi*, 12.Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.

Yalkın, Y. K. 2005. *Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulamalar* (14. b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yardımcıoğlu, M., Ada, Ş. 2013. Kronolojik bir sıralamayla muhasebe ve finansal raporlamada usulsüzlük ve skandallar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 1, 43-56.

Yazan, Ö. 2015. *Muhasebe bilgi kalitesi açısından kurumsal sosyal sorumluluk, kazanç yönetimi ve finansal performans ilişkisi.* Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Yunus, C. 2004. Küresel rekabet ortamında rekabetçi üstünlük sağlayan sihirli üçgen: Maliyet-kalite-zaman. *Muhasebe ve Denetime Bakış,* 4(11), 38.

Zehri, F, Chouaibi, J. 2013. Adoption determinants of the ınternational accounting standards IAS/IFRS by the developing countries. *Journal of Economisc, Finance and Administrative Science*, 18, 56-62.

Zhai, J., Wang, Y. 2016. Accounting information quality, governance effiency and capital invesment choice. *China Journal of Accounting Research,* 9, 251-266.